

„Óriási örömet jelentett számomra, hogy egyházunk Luther Kiadója – olykor más kiadókkal közösen – az elmúlt hetekben sorra jelentetett meg színvonalas kiadványokat. Gutenberg nem adja fel.”
Gutenberg fricskái Zuckerbergnek ▶ 3. oldal

„Kérdésről evangélikus eleink többször visszatérő gondolata jut eszembe, mely a néhai Sartoris János nemescsói lelkész megfogalmazásában így hangzik: »Jobb lenni, mint látszani.« Remélem, a magyarul olvasható Luther-levelek inkább lesznek részei létünknek, mint látszatunknak.”
Interjú Csepregi Zoltán professzorral ▶ 7. oldal

„Ha kint te azt mondd, hogy Jézus-hívő vagy, akkor nagyon nehéz beilleszkedned.”
„Nem minden zsidó vallásos, az arabok pedig nem terroristák” ▶ 12. oldal

Kinyílt Luther levelesládája ▶ 7. oldal
Fókuszban a szolidaritási törvény ▶ 8–9. oldal
Interjú Csorba István karnaggyal ▶ 10. oldal
Időszerű szeretet ▶ 11. oldal
Negyedik presbiterképző tanfolyam ▶ 13. oldal
Egyházi konferencia a klímaváltozásról ▶ 15. oldal

SEREG KRISZTIÁN FELVÉTELE

Fasori főhajtás a protestáns hónapzárón

▶ A reformáció emléknapiján, október 31-én alkonyattól újra összegyűltek a protestáns emlékezők – a reformáció havában utoljára. Gazdag ünnepi sorozat zárult le a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT) szervezésében Budapesten, a VII. kerületi Reformációi emlékparkban. Az alkalmon a Magyarországi Metodista Egyház országos laikus elöljárója, Pásztor Zoltán mondott ünnepi beszédet, áhítatot Steinbach József református püspök, a MEÖT elnöke tartott. Egyházunk képviselőjeként Aradi György fasori lelkész mondott áldást.

A mindig eleven Bajza utca sarkán az áhítatra Szabó Zoltán tárogatóművész játéka hangolta rá a gyülekezetet. Steinbach József püspök 2Kor 1,10 alapján a testet öltött, az írott és a hirdetett ige hármasságáról beszélt, hozzátéve ezekhez negyediként az életre váltott

igét, vagyis amikor minden megnyilvánulásunkban „kiábrázolódik bennünk a testet öltött Ige, a feltámadt Jézus”. Reményik Sándor Az óriás című versét Gál Karolina fasori diák mondta el.

▶ Folytatás a 3. oldalon

Október 31. – a reformáció emléknapija

Megállapodásba foglalt kormányzati szándék evangélikus szigetek megújítására

▶ A győri és a budapesti evangélikus szigetek (Insula Lutherana) épület-együtteseinek infrastrukturális fejlesztése érdekében történő együttműködésről, illetőleg az ennek jegyében nyújtandó kormányzati támogatásról írt alá megállapodást október 31-én Orbán Viktor miniszterelnök és Gáncs Péter, a Magyarországi Evangélikus Egyház (MEE) elnök-püspöke (képiükön). A reformáció emléknapijára időzített fővárosi esemény színhelye a Deák Téri Evangélikus Gimnázium díszterme volt, ahol kora délután gyűltek egybe a meghívott világi és egyházi elöljárók.

A Pröhle Gergely országos felügyelő, külügyi helyettes államtitkár által moderált ünnepségen a vendéglátó intézmény nevében Kézdy Edit igazgató köszöntötte a megjelenteket, majd a nagy jelentőségű megállapo-

dás aláírásának – nem kevésbé ünnepélyes – aktusa előtt az elnök-püspök és a kormányfő mondott beszédet. (Gáncs Péter és Orbán Viktor beszédének szövegét lapunk 5. oldalán közöljük.)

▶ Folytatás a 3. oldalon

ADÁMI MÁRIA FELVÉTELE

Átadták a Károli-díjakat

▶ Megalakult Orbán Viktor miniszterelnök vezetésével a reformációi emlékbizottság, az állam és a protestáns egyházak közös szervezete – jelentette be az emberi erőforrások minisztere a reformáció emléknapiján, múlt csütörtökön a Károli Gáspár-díjak átadásakor Budapesten. Balog Zoltán elmondta: a bizottság készíti elő a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulója alkalmából 2017-ben tartandó ünnepi rendezvényeket. Mint mondta, a reformáció része az egyetemes magyarságnak és az egyetemes európai művelődéstörténetnek. Utalt arra is, hogy Orbán Viktor október 31-én Budapesten szerződést kötött a Magyarországi Evangélikus Egyházzal az „Insula Lutheranaként” emlegetett győri, illetve budapest-belvárosi épületegyüttes megújításáról.

Az idén hárman kapták meg a Károli Gáspár-díjat. Az elismerést Balog Zoltán és Hólvényi György, az Emberi Erőforrások Minisztériumának egyházi, nemzetiségi, civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkára adta át Berkesi Sándornak, a Debreceni Kollégium Kántusa karnagyának, Csepregi Zoltán egyháztörténésznek, az Evangélikus Hittudományi Egyetem tanszékvezető egyetemi tanárának és A. Molnár Ferenc nyelv-történésznek, a Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézeti Tanszék professor emeritusának.

Köszöntésében a miniszter felhívta a figyelmet arra, hogy a kitüntetettek a zene újítását, az egyház történetét és a nyelvészetet hozták a nemzeti kultúrába. Hangsúlyozta: a kultúra és a keresztény, illetve a protestáns hit összetartozik, mert nincs protestáns hit kultúra nélkül, és a kultúra is szegényebb lenne, ha nem foglalná magában a protestáns hitet. Megjegyezte: igazi tudomány és tudományosság sincs Istenbe vetett hit nélkül.

Balog Zoltán kitért arra, hogy a Magyar Tudományos Akadémia egyik korábbi, evangélikus elnökének, Szentágothai Jánosnak a munkássága is bizonyosságát adja, hogy a természettu-

dományok hittel művelve sokkal több inspirációt adnak az embernek.

Károli Gáspárt idézve rámutatott: „Nemcsak azt akarja Isten, hogy papok olvassák a Szentírást, hanem azt is akarja, hogy az Ó- és az Újtestamentum könyvei minden nemzetségnek nyelven legyenek, és azokat olvassák (...) mindenek, szegények, gazdagok, kicsinyek és nagyok, férfiak és asszonyok.”

Csepregi Zoltán jobbján A. Molnár Ferenc, balján Berkesi Sándor

Bogárdi Szabó István református püspök laudációjában Berkesi Sándorról, a Debreceni Kollégium Kántusának karnagyáról azt mondta: abban, hogy a magyar protestáns éneklés tényleg a kultúra részévé vált, elévülhetetlen érdemei vannak. Majdnem öt évtizedes munkája során „az együtt éneklés felülmúlhatatlan nagyszerűségét” tanította meg nemzedékek ezreinek szerte a világon.

▶ Folytatás a 3. oldalon

Oratio œcumenica

Istenünk! Szeretnénk most csendben eléd lépni. Te jól látod, milyen utakon jöttünk ma hozzád, milyen gondolatok, gondok, örömök, milyen kérdések lakoznak szívünkben. Hozzá fordulunk most, aki útítársunkká szegődtél, és azt ígérted, velünk maradsz minden napon a világ végezetéig. Kérünk, hadd érezzük meg jelenléd erejét ma és a hétköznapi pillanatokban egyaránt.

Segíts, hogy néped tagjaként szeretted tanúivá legyünk ott, ahová küldesz, és ahol helyünket kijelölöd. Add, hogy ajándékaidat, áldásaidat, amelyekben részünk lehet, szívesen megosszuk, továbbadjuk embertársainknak. Tégy minket követeiddé, akik evangéliumodat hirdetik szóval és tettekkel – otthon, munkahelyen, iskolában, és amerre csak járnak.

Könyörgünk hozzád a szenvedőkért. Azokért, akik nehéz terheket cipelnek, akiket gondok nyomasztanak, betegségek törnek le. Azokért, akik kilátástalannak látják a jövőt, és azokért is, akik számára csak a földi élet valósága létezik.

Könyörgünk hozzád azokért, akik természeti csapások, háborúk áldozataivá váltak és válnak, akik elvesztik szeretteiket. Könyörgünk a halál révén állókért, hogy békecséget találjanak tebened. Könyörgünk ezért a felsebzett földgolyónkért, ahol annyi emberi önzés és gyűlölet uralkodik, ahol sok embertársunkat tévesztenek meg hamis célok, eszmék, és nem ismernek föl téged: az Élet forrását, a Menedéket, a Célt.

Könyörgünk szeretteinkért: köszönjük, hogy egymás mellett állhatunk, hogy ajándékká, támasszá, rád mutató jelle lehetünk egymás számára. Segíts, hogy minden dolgunk szeretetben menjen végbe.

Könyörgünk hozzád saját magunkért: erősíts minket a jóért, igazért való küzdelmeinkben, állj mellénk a szenvedésben és a megpróbáltatások között. Taníts, hogy egyedül hozzád meneküljünk, keresztedre nézzünk, és belekapaszkodjunk irgalmas szeretetedbe. Segíts, hogy komolyan vegyük ítéleted valóságát, de kérünk, légy mellettünk, és szabadíts meg a kétségbeeséstől.

Kérünk téged, Istenünk, teljesítsd be rajtunk ígéreteidet! Add, hogy már most átéljük a te egyszerre jelen lévő és majdan eljövendő országod örömét, amikor a te nevedben vagyunk együtt, a te akaratodat cselekedjük, és neked adunk hálát sokféle ajándékokért. Légy velünk, vezess minket, hogy Jézus lábnyomába illeszkedjen az életünk.

Békecséget és áldásodat kérjük családunkra, otthonainkra, szeretteinkre, országunkra és az egész világra. Egyedül rád van szükségünk. Jöjj el, jöjj újra el – szabadításodat hozva! Ámen.

Az *Evangelikus Élet* 2005–2012. évi lapszámai PDF formátumban letölthetők a www.evangelikuselet.hu címről.

FIZESSEN ELŐ
LAPUNKRA!

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN UTOLSÓ ELŐTTIT MEGELŐZŐ (ÍTÉLET-) VASÁRNAP – JAK 2,8–13

Az irgalmasság diadalmaskodik az ítéleten

A VASÁRNAP IGÉJE

Az irgalmasság nem cselekedet. Cselekedetben nyilvánul meg, de a szívben lakik. A szívben lakó cselekvő irgalom az, ami diadalmaskodik az ítéleten. „*Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek*” – mondja Jézus a *Hegyi beszédben* (Mt 5,7).

Nincs olyan ember, aki ne cselekedne ítéletet érdemlő dolgot. Ezért nincs olyan ember, aki az ítélet napján irgalomra ne szorulna. A kérdés ezért nem az, hogy érdemeink elismeréseként, igaz cselekedeteink fizetéseként nyerhetünk-e üdvösséget, vagy csupán irgalomból. Mindenki csak irgalomból üdvözülhet. A kérdés az, hogy ki számíthat irgalomra, és ki nem.

Jakab apostol válasza erre a kérdésre így hangzik: „...*az ítélet irgalmatlan ahhoz, aki nem cselekedett irgalmasságot, az irgalmasság viszont diadalmaskodik az ítéleten.*” Jakab a cselekvő irgalomról beszél, de nem szól annak forrásáról. Nem szól arról, hogy az irgalom cselekvésére csak a szívünk indíthat.

Jézus jól ismert példázatában (Lk 10,30–37) a samaritánus szíve megindul az út szélén fekvő, félholtra vert ember nyomorúságán, ezért segít rajta. A törvény vallásán nevelkedett, az üdvösséget a törvény betöltése útján kereső pap és lévita azonban érzéketlenül elmegy mellette. Az ő szívük nem indul meg a lábuk előtt fekvő ember sebeit látva. Noha a törvény emberei, mindketten vétenek a törvény második táblájának parancsolatait összefoglaló „királyi törvény” ellen: „*Szeresd felebarátodat, mint magadat!*” (Mk 12,31)

Jakab apostol nem szól arról sem, hogy irgalomra indulni csak olyan ember képes, akinek a szívét az irgalom

uralja. Akinek a szívét meghódította az Isten iránta tanúsított jósága, szeretete. Aki nemcsak elfogadta Istentől az irgalmat, de engedte, hogy a kapott irgalom átformálja a szívét: kőszívűből érző hússzívűvé alakítsa (Ez 36,26), és az irgalom forrásává tegye. Ez nem magától értődően történik. Jézusnak a gonosz szolgáról mondott példázatában (Mt 18,23–35) láthatjuk, hogy van, akinek a szívét az elfogadott irgalom nem alakítja az irgalom forrásává.

A kifizethetetlen adósságot felhalmozott szolgának minden tartozását elengedte ura, mivel kérlelte őt. Ezt követően azonban a minden terhetől megszabadult szolga irgalmatlannak bizonyult szolgatársához, aki viszonylag csekély összeggel tartozott neki. Fojtogatni kezdte, és az adósok börtönébe juttatta. Láta ezt, ura felelősségre vonta a gonosz szolgát, és megbüntette, amiért a tőle kapott irgalom nem indította arra, hogy ő is irgalmas legyen társához, és elengedje adósságát.

Végül Jakab apostol arról sem beszél, hogy Isten milyen árat fizetett azért, hogy irgalma ténylegesen elvégezhesse bennünk a maga művét, és kőszívünk helyén olyan új szívet teremtsen, amely az irgalom forrása. Jakab nem mondja el, hogy ezért Istennek a neki legrágábbat, egyszerűlt Fiát kellett emberként a földre küldenie és halálra adnia. Jakab nem beszél

Krisztusnak Isten akaratából és irántunk való szeretetéből hozott áldozatáról, megváltó kereszthaláláról. *Luther* ezért joggal állapítja meg, hogy *Jakab levele* – Pál, Péter és János leveleitől eltérően – nem hirdeti az evangéliumot, hanem a törvény krisztusi értelmezését tárja olvasói elé. Ami persze fontos és megszívlelendő. De az evangélium ismerete és szívet átalakító, embert újjáteremtő erejének megtapasztalása nélkül hatástalan.

Jakab figyelmeztetése – „...*az ítélet irgalmatlan ahhoz, aki nem cselekedett irgalmasságot, az irgalmasság viszont diadalmaskodik az ítéleten*” – így a Krisztus keresztségéhez utasít mindannyiunkat. Először azért, hogy a Mesterüket magára hagyó tanítványok hitelenségében és gyávaságában a mi szívünk hitelenségére és gyávaságára ismerjünk. A kereszttel alatt gúnyolódó papok, írástudók káromló szavai a mi szívünkben rejlő gyűlöletet és könyörtelenséget leplezzék le. Az ítéletet végrehajtó katonák brutalitásában és emberi ésszel megmagyarázhatatlan, gyilkos indulataiban a magunk indulatainak tükröződését lássuk.

Másodszor azért, hogy felismerjük: a kereszten függő Krisztus testét a mi bűneink miatt borítják tetőtől talpig véres sebek, és ebből megértsük bűneink súlyosságát.

Harmadszor azért, hogy megfontoljuk: azt az ítéletet, amelyet a kereszten Krisztus hordoz, mi érdemlünk bűneinkért.

Negyedszer pedig azért, hogy hitünkkel meglássuk Isten irántunk való szeretetének nagyságát, és megengedjük, hogy Krisztus halála az életünkben munkálkodva naponta összetörje kőnél is keményebb szí-

vűnkét, és a maga irgalmas szívéhez hasonló szívet teremtsen bennünk. Olyan új szívet, amely nem haragra indul, és nem megtorlásért kiált, ha sérelem éri, hanem az ellene vétkezésben is képes meglátni a bűne fogóságában tehetetlenül vergődő testvért, akinek segítségére van szüksége, hogy többé ne a bűn, hanem a Krisztusban felkínált *szabadság törvénye* szerint élhessen.

Végül pedig, ha Krisztus halála valóban elvégzi bennünk a maga művét, akkor többé a mások bűnének áldozatai mellett sem tudunk közömbösen elmenni, hanem mint a példázatbeli samaritánus, megteesszük, amit szenvedésük enyhítésére tehetünk. Nem mert ezt írja elő a törvény, hanem mert irgalmas szívünk kényszerít rá. Nem is számításból, hogy Isten ítélszéke előtt majd mi is irgalmat nyerjünk, hanem mert ugyanaz az indulat lakik bennünk, amely Krisztusban is megvolt, amikor – a *Filippiekhez írt levél* Krisztus-himnusz szerint – „*Isten formájában lévén nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem megüresítette önmagát, szolgai formát vett fel, emberekhez hasonlóvá lett, és magatartásában is embernek bizonyult; megalázta magát, és engedelmeskedett mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig*” (Fil 2,6–8).

Ha ez a krisztusi indulat uralja az életünket, akkor Jakab apostol figyelmeztetését hallva, hogy „*az ítélet irgalmatlan ahhoz, aki nem cselekedett irgalmasságot...*” nem kell, hogy félelem szorítsa el a szívünket, hanem az irgalom diadalában bízva, reményességgel tekinthetünk az ítélet napja felé.

■ VÉGHÉLYI ANTAL

„Nekünk pedig a mennyben van polgárjogunk”

► **Ezen a héten – ahogy ígértük – az első tétel második részével és a második tétellel folytatjuk Heinrich Schütz *Musikalische Exequien* című művének bemutatását.**

A zenei gyászszertartás első tétele a múltkor elemzett háromtagú Kyriével indul. Ezután újabb intonáció jelzi a folytatást, amely tíz bibliai ige (szólisták) és – lebilincselő zeneszerzői leleménnyel körülírt koráldalmon megszólaló – nyolc korálstrófa (hatszólamú capella) váltakozására épül.

Az alaphangot a legismertebb evangéliumi vers adja meg: „*Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszerűlt Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.*” (Jn 3,16) A capella ezt a gondolatot továbbszöve *Luther* szövegét énekli: „Menj, Fiam, bételt az idő / – Egyszerűltjéhez szóla – / Légy a veszélyben segítő / S a betegek gyámola. / Én szívemnek ékessége, / Veled leszál az üdv s béke, / A bűnt s halált töröld el.” Ez a *Jer, örvendjünk, keresztyének* (EÉ 318) egyik versszaka a *Dunántúli énekeskönyvből* (Dt 351,5). A zene viszont az utolsó ítéletet felidéző *Bizonny, betelik az idő* (EÉ 502) dallama.

„*Jézusnak, az ő Fiának vére megtisztít minket minden bűntől!*” (1Jn 1,7b) – hangzik a szoprán és a tenor duettjén. A korálstrófa *Ludwig Helmboldt*-tól való: „Élet és bűnbocsánat / Ránk Krisztusért így árad. / Általa mennyben nekünk / Boldogság lesz a részünk.” (*Adjunk hálát az Úrnak*, EÉ 336,6)

A következő episztolában a menny és föld ellentéte már azzal is érzéketessé válik, hogy a szoprán magasságában és a basszus mélységében szólal meg: „*Nekünk pedig a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust is várjuk üdvözítőül, aki az ő dicsőséges testéhez hasonlóvá változtatja a mi gyarló testiünket, azzal az erővel, amellyel maga alá vethet mindeneket.*” (Fil 3,20–21)

A két tenor egymásba fonódó hangján a próféta vigasztalását halljuk: „*Ha véteitek skarlátpirosak is, hófehérekké válhattok, ha vörösek is, mint a bíbor, fehérekké lehettek, mint a gyapjú.*” (Ézs 1,18b)

A Filippi- és az Ézsaiás-textus egyaránt az Isten kegyelméből való átváltozásra utal. Mindkét duett meghatározó eleme az apró értékekből épített, virtuóz szkepciasor; a szólamok hol egymást kergetik, hol párhuzamos mozgásban egyesülnek. A két szakaszt elválasztó koráldolgozás szövege – *Johann Leon* verse – az e világi élet nyomorúságait ecseteli, mintegy megerősítve a „mennyi polgárjog” és a megtisztulás utáni vágyat, amelyről a környező bibliai szakaszok szóltak.

A tenorduettet *Helmboldt* énekének másik strófája követi: „*Igéje s két szentsége / Szívünknek menedéke, / És a Szentlélek által / Egyesít az Atyával.*” (EÉ 336,5)

Ezen a ponton, egy összetett szólam rész elején újabb példát találunk a szövegábrázolásra. A rövid altszólamban egy másodpercnyi teljes csend nyer különös jelentőséget. „*Eredj, népem, menj be szobádba, és zárd magadra az ajtót! Rejtőzz el egy rövid*

CANTATE

pillanatra, míg elmúlik az Úr haragja.” (Ézs 26,20) „Egy rövid pillanatra” – ez az oka a hirtelen elhallgatásnak.

A két szoprán és a basszus tercettje újra vigasztaló hangon szólal meg. „*Az igazak lelkei azonban Isten kezében vannak, s a halál kínja nem éri őket. Úgy látszott a balgák szemében, hogy meghaltak, távozásukat balsorsnak vélték, és végső romlásnak, hogy elmentek tőlünk, ők azonban békeségben vannak.*” (Bölcs 3,1–3; Káldi-Neovulgata)

A szakaszt egy tenorszólóval induló kvartett koronázza meg: „*Nincs senkim rajtad kívül a mennyben, a földön sem gyönyörködöm másban. Ha elenyészik is testem és szívem, szívemnek kösziklája és örökségem te maradsz, Istenem, örökké!*” (Zsolt 73,25–26) Ezután ismét *Luther*-korál következik, a *Nunc dimittis*-parafraíz (erre a canticumra épül a mű harmadik tétele): „*Őt adta világosságul / A világnak, / Hogy ő legyen jó pásztor / Mind a nyájnak, / És megváltott népednek / Vigásza, dicsősége!*” (*Már megyek békén, örömmel*, EÉ 500,4)

Önmagában is szövegfestés, hogy basszusduetten szólal meg a következő ige: „*Életünk ideje hetven esztendő, vagy ha több, nyolcvan esztendő, és nagyobb részük hiábavaló fáradtság.*” (Zsolt 90,10a) Ezt követően a capella *Johannes Gigas* versét énekli az emberi kilátástalanságról.

A tenorszólo emel ki bennünket a reménytelenségből; ezt jelzi a hármas metrumba való áttérés is. „*Mert én tudom, hogy az én megváltóm él, és utoljára megáll a por fölött, s ha ez a börtöm lefoszlik is, testemben látom meg az Isten.*” (Jób 19,25–26) *Nikolaus Herman* korálverse folytatja a nagyszerű gondolatot.

Az utolsó szólószakasz kromatikus basszusra épülő zenével, a két tercett különválásával és egyesülésével érzékelteti Jákób izalmát: „*Nem bocsátlak el, amíg meg nem áldasz engem.*” (1Móz 32,27b) Ezt teljesíti be a tételkezdő *Luther*-ének másik versszaka, keret adva a nagyszabású formának: „*S így szól hozzám: Tarts énvelem, / Ne félj, baj már nem érhet; / Megvéd az én erős kezem, / Majd kiűzök én teerted. / Tied vagyok, s te az enyém, / Bizzál, majd megsegítlek én, / Ki árthatna tenéked?*” (Dt 351,7)

A kompozíció második tétele impozáns nyolcszólamú, kétkórusos motetta *Zsolt 73,25–26*-ra, a temetési prédikáció alapigéjére (ezt a tenor hangján már hallottuk). E tétel létrejöttében meghatározó a szerepe *Schütz* velencei tanulmányútjainak: a zeneszerző – *Giovanni Gabrieli* tanítványaként – itt ismerte meg a velencei iskola *concertáló* stílusát (amikor több kórus verseng egymással).

A múltkor bemutatott harmadik tétel vigasztalása méltó módon zárja a kora barokk legjelentősebb gyászzenéjét (érdemes a két cikket összefüggően elolvasni). Ismerjük meg minél többen a különleges muzsikát!

■ DR. ECSEDI ZSUZSA

Megállapodásba foglalt kormányzati szándék

► Folytatás az 1. oldalról

A kormányzat képviselői között természetesen részt vett az eseményen *Balog Zoltán* református lelkész, az Emberi Erőforrások Minisztériumának vezetője és *Hölvényi György* egyházi, nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős államtitkár, a Magyarországi Evangélikus Egyház részéről pedig – mások mellett – mindhárom egyházkerületünk püspöke és felügyelője, illetve tiszteletbeli felügyelője, az MEE zsinatának vezetősége és az országos iroda számos vezető munkatársa.

► *EvÉlet-összefoglaló*

A Magyarországi Evangélikus Egyházban évszázados hagyománya van a kultúra, a közművelődés, a szeretetszolgálati munka és az oktatás-nevelés támogatásának. Kiemelt műemléki jelleggel bíró épületegyüttesek – győri és Budapest-Deák téri evangélikus központjaink, úgynevezett lutheránus szigeteink (Insula Lutherana) – fejlesztésével nemcsak egyházi életünk kerülhet minőségileg magasabb szintre, hanem közszolgálatunkat, társadalmi szerepvállalásunkat is nívósabban végezhetjük.

A fejlesztési tervek értelmében Győrött megújulna a Győri Evangélikus Egyházközség szerves részét képező oktatási központ, amelyben jelenleg nyolcszáz, különböző felekezetű diák tanul. Új óvoda épül, korszerű tornaterem készülne, valamint létrehoznának egy kollégiumot is. Megújulna az Evangélikus Szeretetház, amelyben így ötvennél több, azaz összesen immáron százötven idős ember számára lenne biztosítva a bentlakásos szociális ellátás. Korszerűsödne egy, a kárpótlással visszkapott épület, a levéltár, valamint az evangélikus Öregtemplom és a hozzá tartozó kert és a kerítés is. (A győri tervekről bővebben lapunk 6. oldalán.)

A Budapest szívében álló Deák téri épületegyüttes mintegy kétszáz éve a magyarországi evangélikusság egyik legjelentősebb kulturális és lelki központjának számít. A múzeumnak is otthont adó épület egyik oldalán a híres – „az ország templomának” is nevezett –, klasszicista stílusban épült templom (*Pollack Mihály* első középülete), a másik oldalán pedig a Deák Téri Evangélikus Gimnázium impozáns épülete helyezkedik el.

A Deák téri épületegyüttesben a felújítással és bővítéssel, a különféle kulturális tevékenységek (múzeum, könyvesbolt, múzeumi bolt, előadótér stb.) közös arculatának kialakításával és összehangolt üzemeltetésével lehetőség nyílik arra, hogy eleven, az evangélikusság értékeit a széles közönségnek korszerű formában közvetíteni tudó kulturális központ jöjjön létre.

► Forrás: evangelikus.hu

Károli-díjak

► Folytatás az 1. oldalról

Fabiny Tibor, a Károli Gáspár Református Egyetem tanára méltatásában elmondta: Csepregi Zoltán 1988-ban végzett latin–ógörög szakos bölcsész-ként, 1991-től tanított óraadóként görög nyelvet, majd 1995-ben tanársegéd lett az Evangélikus Hittudományi Egyetem Egyháztörténeti Tanszékén. 1999-től egyetemi docens, 2000-től tanszékvezető. 2004-ben vehette át egyetemi tanári kinevezését, 2006-tól 2010-ig pedig az egyetem rektora volt. Az intézmény doktori iskolájának tisztagja, eddig két doktorandusza szerzett tudományos fokozatot. Csepregi Zoltán kutatási területe a 16–18. század európai eszmétörténete és hazai egyháztörténete, különösen a filológiai eszközökkel megközelíthető témák. Kora újkori latin és német szövegeknek nemcsak kiadásával, hanem fordításával is foglalkozik. 1998-ban a Szegedi Tudományegyetemen védte meg a magyar pietizmusról szóló disszertációját. 2001-ben a Károli-egyetemen habilitált, 2011-ben nyerte el az MTA doktora címet. (Csepregi Zoltánnal interjúnk a 7. oldalon.)

Kiss Jenő nyelvészprofesszor A. Molnár Ferenc nyelvtörténész, filológus munkáját méltatva elmondta: a díjazott a magyar nyelvtörténet kutatója. 1999-ben megjelent könyvének címe *Anyanyelv, vallás, művelődés*, de más publikációiban is foglalkozott az egyházi nyelv kérdéseivel, illetve munkásságának része a modern énekeskönyvek zsolnárai-alkalmazása is.

► MTI

Fasori főhajtás a protestáns hónapzárón

► Folytatás az 1. oldalról

Kalapáccsal a kezében érkezett Pásztor Zoltán, a Magyarországi Metodista Egyház országos laikus elöljárója, a gesztussal *Luther Márton* tétel-szegező történelmi tetteire utalva. De ennél többre is: nem hangzatos beszédre van szükség, hanem lelkiismeret-vizsgálatra – hangsúlyozta. Luther fellépése ugyanis nemcsak az egyházra volt hatással – állította –, hanem a társadalom egészére. A metodista vezető gondolatmenetét továbbfűzve a keresztény magyar ember aktuális és sürgető feladatait sorolta, több problematikus társadalmi jelenséget is említve, így a szegénységet, a családon belüli erőszakot, a romakerődést, az egyenlőtlen közteherviselést...

A tagegyházak vezetői ezután áldást mondtak, és elhelyezték az „emlékezés virágait” az emlékpark óriás köoszlopainál, amelyekbe – a Reményik-vers tanúsága szerint is – bele lehet kapaszkodni.

A megemlékezés a fasori evangélikus templomban – ahogy az ország megannyi protestáns gyülekezetében – úrvacsorás ünnepi istentisztelettel folytatódott. A hat belvárosi

gyülekezet által közösen szervezett reformációi esték záróalkalma is volt e fasori istentisztelet. Október utolsó hetében a samáriai asszony történetéről prédikáltak egymás közösségeiben a baptista, evangélikus, metodista és református lelkészek.

A fasori evangélikus hajlékban ez alkalommal a Wesselényi utcai bap-

SEREG KRISZTIÁN FELVÉTELE

tista gyülekezet pásztorja, *Pafló Tamás* prédikált (*képünkön*) Jn 4,28–30.39–42 alapján. A samáriai asszony korabeli társadalmi helyzetét és a Jézusnak köszönhető teljes átváltozását érzékletesen feltáró igehirdetés örömhíre volt, hogy ha egyszer valaki megtapasztalja vagy csak megsejti Isten erejét, „fakadni fognak abból az élő víz forrásai”.

► KINYIK ANITA

Gutenberg fricskái Zuckerbergnek

Gutenberg vagy Zuckerberg? A 15. században élt *Johannes Gutenberg* a maga zseniális találmányával, a könyvnyomtatással döntő mértékben meghatározta bő fél évezred kulturális arculatát. A 21. század elejének szellemiségét pedig egy *Mark Zuckerberg* nevű fiatalember fejlesztése, a *Facebook* közösségi oldal fejezi ki talán a legjobban. Sokan azt mondják, hogy utóbbi jelenség idejétmúlttá teszi a hagyományos érintkezési formákat, és az emberi kapcsolatok is egyre virtuálisabbak lesznek. A digitális világban pedig fölöslegessé válnak a kézbe vehető, lapozható könyvek.

Tény és való, hogy a technológiai robbanás minden korábbinál gyorsabbá és nem utolsósorban olcsóbbá teszi a szellemi termékek előállítását és forgalmazását. A derék Gutenberg mind több nyomdájának és könyvkereskedésének redőnyét ezért le kell, hogy húzza, Zuckerberg pedig pusztán egy-egy kattintással új világokat képes meghódítani.

Természetesen az egyházi gyakorlat is alkalmazkodik ezekhez a változásokhoz. Mind több gyülekezet – főleg annak ifjúsága – ismeri fel például a *Facebookon* rejlő lehetőségeket a szervezésben és mozgósításban, valamint az élmények megosztásában. Jó honlap nélkül emberileg kevés jövője van egy gyülekezetnek. Az egyházi sajtót is mindinkább meghatározza az internetes forma. A reformációi emlékbizottság digitálizálási programja következtében sok-sok régi mű válik széles körben hozzáférhetővé.

E szédítő sebességű változás azonban fájdalmas veszteségeket is okoz. Nem szeretnék beletörödni abba, hogy elfelejtődnek a hagyományos érintkezési formák. Például az, hogy emberek a szó fizikai valójában leülnek egymással, a másik szemébe

néznek – vagy éppen kényelmesen hátradőlnek egy fotelban, és lapozgatnak egy könyvet.

Ezért is jelentett óriási örömet számomra, hogy egyházunk Luther Kiadója – olykor más kiadókkal közösen – az elmúlt hetekben sorra jelentetett meg színvonalas kiadványokat. Gutenberg nem adja fel. Nemcsak a megismogatható könyvborítónak és zizegő lapoknak örülhetünk, hanem azoknak a hagyományos közösségi formáknak is, amelyek keretében ezeket a köteteket nyilvánosan bemutathattuk.

A következőkben hadd idézzek öt egymást követő bemutatót, felhívva a figyelmet öt színvonalas új könyvre.

Augusztus közepén igazán személyesre sikerült az *Izlelő – (egy)háztáji izeink* című kötet bemutatása. Ahogy illik, terített asztalok mellett ültünk, és meg is kóstolhattuk azokat az ételeket, amelyek a lelkészfelhasználók receptjeiből készültek. Közben gyermekeivel az ugyancsak papné *Joób Emese* énekelt, a minden területen hiteltel *Döbrentey Ildikó* pedig kultúrtörténeti távlatokba helyezte a kiadványt. A munka országlátrészét elvégző *Buday-Malik Adrienn* pedig boldogan nyugtázta, hogy milyen sokan megmozdultak azon papné-konferenciák nyomán, amelyeknek éppen a balatonszárszói missziói központ adott otthont.

Rengeteg érdeklődővel, mégis nagyon bensőségesen zajlott az a bemutató is, amelynek helyszíne Budapesten a Kék Golyó utcai evangélikus templom volt. Ott vehettük kézbe a *Benczúr László építészete* című igényes albumot. A bemutatót még csak pillantásokat tudtunk vetni a lélegzetelállító fotókra és szakszerű elemzésekre, mert igazán fontosnak

a személyes találkozásokat tartottuk. Hogy megöleljük az építész felügyelőt és családtagjait, megszorítsuk kollégáinak a kezét, megismerjük más gyülekezetek tagjait. *Pazár Béla* építész-kolléga személyessége, *Móré Irén* fuvolajátéka és a közös éneklés mind elképzeltetlenné lett volna Mark Zuckerberg virtuális világában.

Harmadikként egy prédikációskötetről kell szólnom, amely a Türróczy-hagyaték Alapítvány és a Luther Kiadó együttműködésében jelent meg *Itt és János szerkesztésében. Az Időszertű szeretet* című könyv az áldott emlékeztű *Türróczy Zoltán* püspök igehirdetéseit tartalmazza. (*Előszavát lásd a lapszámunk 11. oldalán.* – *A szerk.*) Tudjuk, „habent sua fata libelli”, vagyis megvan a könyveknek a maguk sorsa. (Vajon van-e értelme Zuckerberg világában ennek a mondásnak?) Többségében abból az 1953/54-es egyházi esztendőből valók az immár nyomtatott igehirdetések, amikor a püspököt éppen félreállította a hatalom. Vagyis ezeknek az igehirdetéseknak jó része nem hangozhatott el.

Egy némaságra ítélt evangélizátor az íróasztalfióknak írta prédikációit? Nem hinném. Igehirdetésre nem lehet ezzel a tudattal készülni. Türróczy Zoltán tudta, hogy „a betű megöl, a Lélek pedig megelevenít”. És a Lélek fúj, ahova akar. Ha Istennek úgy tetszik, akkor most találja szíven az olvasót az élő és ható ige. Ebben az esetben is közösségépítők lehetnek azok a könyvbemutatók, amelyekre Nyíregyházán, Győrben és Budavárban kerül sor, vagyis azokban a gyülekezetekben, amelyek – más-más időszakban – Türróczy szolgálatában püspöki székhelyek voltak. Gutenberg úr, ugye jó így?

Közös kiadásban jelent meg az *Ámos Imre és a 20. század* című

igényes kötet is, amely a koncentrációs táborban elpusztult zsidó festőnek állít emléket. A *Galambos Ádám* által vezetett Asztali Beszélgetések Kulturális Alapítvány és evangélikus egyházunk közös rendezésében Szentendrén, Dunaszerdahelyen, Pécsen, majd Berlinben volt látható az a kiállítás, amelyben *Ámos Imre* képeire kortárs képzőművészek, írók és zeneszerzők reflektáltak a maguk eszközeivel.

Az összességében harmincöt ezer nézőt vonzó tárlat utolsó helyszíne Budapesten a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga volt. Itt mutattuk be óriási érdeklődés mellett és színvonalas kulturális program keretében a Luther és a Corvina Kiadó közös kiadványaként azt a kötetet, amely – meggyőződésem – nemcsak a társadalmi párbeszédhez járulhat hozzá, hanem egyházunkhoz is közel hozhat sokakat. Egy alapvetően művészeti tartalmú könyvnek is lehet missziói küldetése.

A zsinagógai bemutató másnapján az Evangélikus Hittudományi Egyetemen mutatható – zsúfolt ház előtt – Gutenberg ötödször is fricskát Zuckerbergnek. Itt vehettük ugyanis kézbe a reformációi emlékbizottság támogatásával elkészült újabb Luther-kötetet, amelyben a reformátor leveleit olvashatjuk közel nyolcszáz oldalon.

Nem lehet eléggé értékelni azt a hatalmas teljesítményt, amelyet a szerkesztő *Csepregi Zoltán* végzett. Ő nemcsak a szervezést tartotta kézben, hanem a szövegek nagyobb részét is maga fordította, illetve a bevezető tanulmányt is írta. (A tudós professzor akadémiai doktori értekezését a Balassi Kiadó adta ki *A reformáció nyelve* címen. Öröm, hogy e könyvet is az egyetem Gutenberg-ün-

ÉGTÁJOLÓ

nepén vehettük először kézbe.) Természetesen e könyv- és filmbemutató is igazi közösségi ünnep volt, egyebek mellett teológushallgatók szolgálatával.

Remélem, átsüt soraimon az az öröm, amely a közelmúlt öt rendkívüli kiadványa láttán eltölt. *Augustinus* híres szavaival mondom: „tolle, lege”, „vedd és olvasd”. Meglátod, kedves olvasó, hogy gyönyörűséget leled a kivétel nélkül keményfedeles, igényes kiadványokban. Karácsonyi ajándékozásra is gondolva keressék ezeket a könyveket! Kérve kérem a gyülekezeteket, hogy templomi iratterjesztésben forgalmazzák ezeket a köteteket. Intézményeink figyelmét is felhívom rájuk.

És most, hogy elképzelem Zuckerberg úr fanciesali ábrázatát, azt javaslom, hogy őt is próbáljuk megvigasztalni. Hogy miként? Például úgy, hogy a *Facebookon* is terjesztjük, milyen szép könyveket adott ki a Luther Kiadó 2013 őszén. Így talán Zuckerberg is jóllakik, és Gutenberg is megmarad.

Fabiny Tamás püspök Északi Egyházkerület

ÁMOS IMRE ÉS A 20. SZÁZAD

Albumbemutató a zsinagógában

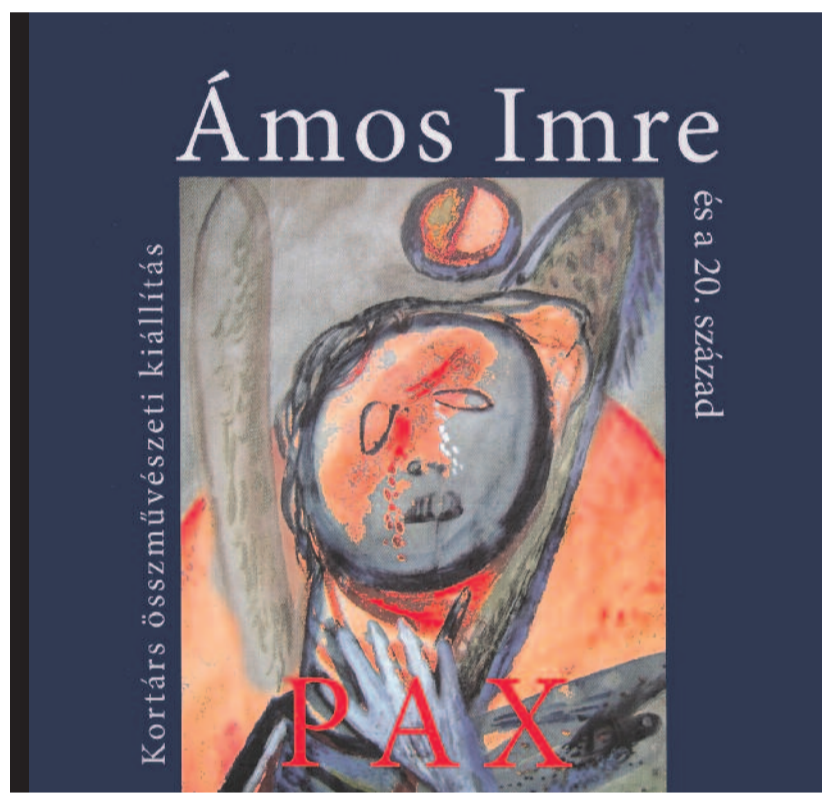
A budapesti Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában mutatták be október 27-én a Corvina és a Luther Kiadó gondozásában megjelent, *Ámos Imre és a 20. század* című albumot, mely az azonos című kiállítás alkotásaiból készült. A bemutatón *Fabiny Tamás* evangélikus püspök mondott beszédet, és elhangzott a kiállításra írt zenemű is *Dés László* és *Bubnó Tamás* vezette *Szent Efrém férfinak* előadásában.

Fabiny püspök *Ámos Imre* és *Radnóti Miklós* életpályájának rokonságáról így fogalmazott: „Két zsidó megy az úton. Erőltetett menetben. Az egyik így ír: »Ne menj tovább, barátom, kiálts rám! s fölkelek!« A másik bekötött szemű ember nem a létra fokára, hanem a tűzbe lép. Az egyik síró angyalt fest, a másik pedig így ír: »Hol az-

előtt az angyal állt a karddal, – / talán most senki sincs.« Egy harmadik alkotó ide, a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógába gyönyörű angyalfestményt hoz. Egy negyedik művész pedig a két munkaszolgálatosra emlékezve a *Merdek út* című szobrát ajánlja fel.”

A kiállítás – mely ezt megelőzően Szentendrén, Dunaszerdahelyen, Pécsen és Berlinben volt látható – és az album negyvenhárom kortárs alkotó és a védnökök (*Schweitzer József*, *Fabiny Tamás* és *Várszegi Asztrik*) közös emlékezetkiállításaként is értelmezhető. Az Asztali Beszélgetések Kulturális Alapítvány és a Magyarországi Evangélikus Egyház szervezésében megvalósult kiállítás október végéig több mint harmincezen látták.

■ GALAMBOS ÁDÁM

Konferencia az antiszemitizmusról

A Norvég Egyházi Szolgálat Izraelért és a Magyarországi Evangélikus Egyház tisztelettel hívja az érdeklődőket: Az *antiszemitizmus mint teológiai és társadalmi probléma* című konferenciájára, melyet november 18-án, hétfőn (9.30-tól 17.30-ig) tart az Evangélikus Hittudományi Egyetem (1141 Budapest, Rózsavölgyi köz 3.). Védnök *dr. Fabiny Tamás* evangélikus püspök, a Keresztény–Zsidó Társaság ügyvezető elnöke.

Program

9.30: Érkezés, regisztráció

9.50: Köszöntés: *Fabiny Tamás, Rolf Gunnar Heitmann*

• *Első szekció: 10.00–11.30 – elnök: Fabiny Tamás*

10.00–10.30: Az antiszemitizmus zsidó szemmel – *Köves Slomó*

10.30–11.00: Antiszemitizmus teológiai megközelítésben – *Rolf Gunnar Heitmann*

11.00–11.15: Hozzászólások

11.15–11.30: Kávészünet

• *Második szekció: 11.30–13.00 – elnök: Fabiny Tibor*

11.30–12.00: Az antiszemitizmus és keresztény felelősség – biblikus megközelítés – *Tatai István*

12.00–12.30: Antiszemitizmus Aranyszájú Szent Jánosnál – *Vattamány Gyula*

12.30–13.00: Hozzászólások

13.00–14.00: Ebéd

• *Harmadik szekció: 14.00–15.30 – elnök: Endreffy Géza*

14.00–14.30: Antiszemitizmus Luthernél – *Csepregi Zoltán*

14.30–15.00: Antiszemitizmus a mai magyar társadalomban – *Donáth László*

15.00–15.30: Hozzászólások

15.30–16.00: Kávészünet

16.00–17.30: Kerekasztal: antiszemitizmus és kiengesztelődés –

Jutta Hausmann, Avi Snyder, Simonyi Andrea, Gombocz Eszter,

Mátis Lilla, Rolf Gunnar Heitmann; moderátor: Fabiny Tibor

17.30: Zárszó: *Rolf Gunnar Heitmann, Endreffy Géza*

18.30: Emléktábla-avatás – Gyarmat utca 14.

A konferencia ingyenes, de előzetes regisztráció – az ebéd miatt is (igény szerint kóser, vegetáriánus stb.) – szükséges.

Jelentkezési határidő: november 12. Jelentkezni *Endreffy Gézá*nál lehet (tel.: 20/928-9955; e-mail: effyga@hotmail.com).

HETVEN ÉVE VÉGEZTÉK KI A LÜBECKI VÉRTANÚKAT

Karl Friedrich Stellbrink emlékezete

► *Karl Friderich Stellbrink evangélikus lelképásztor 1894. október 28-án született Münsterben, és 1943. november 10-én halt meg Hamburgban. Mint a lübecki mártírok egyikét végezték ki.*

Karl Stellbrink egy fővámvhivatali titkár második gyermekeként kapta édesapja nevét (édesanyja *Helene Kirchoff* volt). 1904-től a detmoldi Lipót humán gimnáziumot látogatta, majd Spandauban tanult, 1913-ban tett középfokú érettségi vizsgát. Miután a düsseldorfi Művészeti Akadémiára nem vették fel, érdeklődése a teológia felé fordult. 1913-ban Soestben belépett a porosz egyház diaszpóraszemináriumába, amely külföldi szolgálatra készítette fel.

Az első világháború késleltette tanulmányai befejezését. 1915 februárjában behívták katonának, a nyugati frontra vitték. 1916. január 14-én súlyosan megsebesült, bal keze sérült meg. Mint ötvenszázalékos hadisérültet 1917. október 1-jén leszerelték. Berlinbe ment. Itt egyházi szociális munkát végzett egy gyermekmentő egyesületben, majd egy férfi- és ifjúsági egyesületet vezetett, miközben készült magasabb fokú érettségi vizsgájára. Ezt 1919. március 31-én tette le. Egy évvel később záróvizsgát tett a soesti prédikátorszemináriumában is. Majdnem egy évig dolgozott helyettesként Barkhausenben, a mindeni zsinati körzetben.

1921. március 5-én megházasodott, felesége *Hildegard Dieckmeyer* tanítónő. Nem sokkal ezután Wittenben felszentelték tengerentúli lelkészi szolgálatra.

Egy hónappal később feleségével Brazíliaba kapott kiküldetést. Rio Grande do Sulban az ottani német telepeselek pástora lett. Ő és felesége nyolc évig szolgált itt, közben három gyermekük született. Ebben az időben Stellbrink már több nemzeti szervezet tagja lett, többek között az *Alldeutschen Verbandé* is.

1929 nyarán elhatározta, hogy szabadsága után nem tér vissza Brazíliába, hanem Németországban pályázik lelkészi állásra. Egy vizsga után (ez már teljes teológiai vizsgának számított) 1930-ban a türingiai Steinsdorfbán lett lelkész. Ekkor már nyíltan vállalta a Nemzetiszocialista Német Munkáspártot (NSDAP, a náci párt), és a Német Keresztények (Deutsche Christen) híveként – *Hansjörg Buss* szerint – „nemzeti rasszista világképet” képviselt.

Stellbrink az erősen nemzeti irányultságú Német Egyházak Szövetségéhez (Bund für Deutsche Kirche)

tartozott, amely „az evangélikus testvériséget képviselte erősen nemzeti karakterrel” (*Else Pelke: Der Lübecker Christenprozeß 1943*, Matthias-Grünwald-Verlag, Mainz, 1961, 187. o.). Egy életrajzírója így jellemzi: „nacionalista gondolkodású és társadalompolitikailag elfogult”.

Stellbrink Brazíliából való visszatérése után erősen szimpatizált *Hitlerrel* és az NSDAP-val (*Hansjörg Buss: Ein Märtyrer der evangelischen Kirche – Anmerkungen zu dem Lübecker Pastor Karl Friedrich Stellbrink*. In: *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 55 [2007], 626–628. o.).

1934 júniusában sikeresen örökölte *Mildenstein* főpásztor állását a Lübecki Evangélikus-Lutheránus Egyházban. Ez a lutheránus egyház ebben az időben a Német Keresztények központjának számított *Burgstaller* lelkész és NSDAP-szenátor vezetésével, akihez azonban Stellbrink nem kötődött szorosan.

1934-ben Stellbrink megvált párttisztviselésétől. Ebben bizonyára motiválta őt a párt és az állam egyházellenessége, illetve az állandó összeütközés a Hitlerjugend és az evangélikus ifjúság között.

1936-ban Stellbrink fia kilépett a Hitlerjugendből, 1937-ben pedig a lelkészt kizárták a nemzetiszocialista pártból. De már ezt megelőzőleg maga lépett ki a Német Egyházak Szövetségéből. Egy nevelt fia 1940-ben elesett a háborúban, nyilván ez is erősítette ellenállását a rezsimmel szemben.

Az úgynevezett eutanáziát, amelyről 1941 óta volt tudomása, egyre erősebben elutasította.

1941-től ápolta baráti kapcsolatot a római katolikus *Johannes Prassek* káplánnal, akivel könyveket és információkat is cserélt. Stellbrink nem csatlakozott a nemzetiszocializmussal szemben álló Hitvalló Egyházhoz, egyházában elszigetelt maradt, inkább a Jézus Szíve-templom római katolikus papjaival kereste a kapcsolatot.

A lübecki nagy bombatámadás után, amely 1942. március 28-áról 29-ére virradó éjszaka történt, a virágvasárnapi konfirmációs istentiszteleten úgy prédikált, hogy „Isten erős nyelven szól” hozzájuk. Ezt a Gestapo is jelentette, és a prédikáció híre futótűzként terjedt el úgy, hogy Stellbrink Isten ítéletének tartotta a bombázást...

Április 7-én Stellbrinket elfogták. A római katolikus papokkal – *Eduard Müllerrel*, *Johannes Prassekkel* és *Hermann Langével* – együtt 1943 júniusában a Népi Bírószágon „hazáárulóként és az ellenséggel szimpatizálóként” fogták perbe. Halálra ítélték, és november 10-én Hamburgban nyaktólvaló kivégezték őket.

Stellbrink kezdetben valóban a nacionalizmus emblemátikus német alakja volt. Úgy jellemezték, mint aki „vallásosan alapozott túlzó nacionalista”. Kortársai ezenfelül „az igazság fanatikusának” és „elfogadhatatlan személyiségnek” látták.

1945 után az egyház bizonyos ellátásban, nyugdíjban részesítette Stellbrink családját, és semmissé nyilvánította az egyházból való elbocsátásáról szóló határozatot. A lübecki mártírok kivégzésének második évfordulóján *Pautke* esperes, vezető lübecki lelkész is úgy vélekedett, hogy a kivégzett lübecki papok vértanúk voltak. Ezt az álláspontot azonban nem osztotta mindenki. A Hitvalló Egyház képviselői szerint Stellbrink erős szavakkal szidalmazta az *Öszövétséget*, és nem az evangéliumért való harcban, hanem a Harmadik Birodalom elleni politikai harcban vesztette életét...

Ez a megnyilatkozás újra vitát váltott ki. 1959-ben a lübecki egyháztanács elrendelte, hogy évenként meg kell emlékezni mind a négy vértanúról. 1993-ban az akkori lübecki püspök az állami szervekkel együtt megsemmisítette a halálos ítéletet.

A négy vértanú halálának ökumenikus jelentősége is van. Stellbrink nevét hamburgi és lübecki utcák is viselik, hiszen a náciizmus valóban üldözte. A katolikus egyház a három kivégzett papot boldoggá avatta. S igaz, hogy Stellbrinknek „kanyargós” útja volt, ám végül mégiscsak a hitleri rezsim végeztette ki. Méghozzá szokatlanul kegyetlen módon, „fejvesztéssel”. Ezért mégis érdemes hetven évvel ezelőtti kegyetlen halálukra és vértanúságukra emlékezni. Az emlékezés pedig krisztusi hitünkben erősítsen bennünket, akik olvasunk róluk, hogy minden „kanyartól” mentesen követhessük a krisztusi utat!

■ D. KEVEHÁZI LÁSZLÓ

Könyvbemutató a Liteában

A Litea könyvesbolt (Budapest I., Hess András tér 4.) meghívja Önt és kedves ismerőseit *Fenyvesi Félix Lajos* új kötetének bemutatójára november 12-én, kedden 17.30-ra. Bevezetőt mond *dr. Kenyeres Zoltán* irodalomtörténész. Közreműködik *Havas Judit* előadóművész és *Gryllus Dániel* zeneszerző, énekes.

HÓDOLAT W.S. MESTERNEK

Útmutató a Magyar Televízióban

November 10-én, vasárnap az M1-en 11.05-kor az *Útmutató* című műsorban *Holger Manke* soproni evangélikus lelkészhez látogatunk el. Az adást a Duna World csatornán november 11-én, hétfőn 12.45-kor megismétlik. Szerkesztő: *Nagy László*, rendező: *Horváth Tamás*.

REFORMÁCIÓI AJÁNDÉK

Gáncs Péter elnök-püspök beszéde a kormány és a Magyarországi Evangélikus Egyház közötti megállapodás aláírása előtt

Tisztelt Miniszterelnök Úr, Miniszter Úr, Államtitkár Úr, Titkár Úr, ünneplő Gyülekezet!

Életünk egyik titka, hogy jókor legyünk jó helyen. Hiszem, hogy most a legjobbkor, a legjobb helyen került sor erre a találkozásra, és kerül sor a megállapodás ünnepélyes aláírására.

A legjobbkor, mert a reformáció ünnepén, az evangélikus egyház születésnapján vagyunk együtt. Mi a reformáció ma is aktuális öröme? Röviden fogalmazva: visszatálhatunk az éltető, tápláló gyökerekhez, a teljes, boldog élet forrásához! Ennek érdekében lépett fel 1517. október 31-én Wittenbergben Luther Márton, akit Margot Käßmann, a 2017-es reformációi jubileum jószolgálati nagykövete szellemesen „reformkatolikusként” nevez.

Mit adott vissza az embereknek ez az egész Európát átjáró és megújító lelki forradalom? Többek között a munka, a család, az anyanyelv, az oktatás, a kultúra, a szabadság értékét és becsületét. S mindenekelőtt: újra felfedezte a ma is élő és ható ígét, az evangélium, az örömhír

életújító erejét. Istennek Jézus Krisztusban emberré lett szeretetét, amely egyszerre fordít bizalommal a mennyi Atya és a másik ember mint testvér felé.

A reformáció egyházai ezekről az értékekről szeretnének tanúskodni mindenkinek és mindenkiért. Ez a protestantizmus küldetése, ahogy erről Balog Zoltán miniszter úr is szólt az idei reformációi kulturális gálán: „A protestánsoknak meg kell mutatniuk, hogy nem saját magukért, nem saját érdekükben cselekednek, hanem a többiekért küzdenek... A magyarság jövője és sikere, illetve az, hogy lesz-e áldás a jövő Magyarországon, azon múlik, hogy mindenki, aki értéket hordoz, hozzá tudja adni az értékét a közöshöz... Ahhoz, hogy összeadódjanak az értékek ebben az országban, kell egy közép, valamifajta közmegegyezés arról,

hogyan mi az érték a múltunkban, és milyen jövőt szeretnénk ennek az országnak.”

Ezekről a közös értékekről és feladatokról folytathattunk tárgyalást az előző órában öszinte, konstruktív légkörben a kormányzat jelen lévő fe-

HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA FELVÉTELE

tanítványok vagyunk, és azok is szeretnénk maradni. Az ezen a helyen hamarosan aláírandó megállapodás célja, hogy „az állam és egyház elválasztásának elvét megvalósítva, de azt meghaladva a közösségi célok érdekében történő együttműködés útját” válasszuk. Ennek konkrét gyümölcseként a reformáció ötszáz éves jubileumára jelentős kormányzati támogatással megvalósulhat a győri és a budapesti „Insula Lutheranus” épületegyesületek infrastruktúrális fejlesztése. Ez Győrött – többek között – új óvoda, kollégium és tornacsarnok építését és a szeretetház bővítését jelenti, tehát a kisgyermekektől az idő-

sekig minden nemzedék nyertese lehet ennek a nagy ívű projektnek.

A Deák téri lutheránus szigeten pedig komplex evangélikus kulturális központ kerül kialakításra korszerű kiállító- és előadótermekkel, az Evangélikus Országos Múzeum, a Huszár Gál könyvkereskedés, valamint a Kalácsa zeneműbolt együttműködésével. Így lehet a téből hely, ahogy a kettő különbségét Hamvas Béla megvilágítja: „A tér és a hely között az a különbség, hogy a térnek száma, a helynek arca van.” Jó eséllyel a Deák téri Insula Lutheranus a belváros egyszerre régi és új, turisztikailag is vonzó arca, látogatóhelye lesz.

Köszönjük ezt a születésnap ajándékot, amely hitünk és reményeségünk szerint nemcsak az evangélikus egyházat gyarapítja majd. A lutheránus szigetek, közösségek ugyanis olyan nyitott kikötők, ahol bárki partra szállhat, helyet találhat, aki lelkileg, szellemileg töltődni, gazdagodni kíván.

Ennek szellemében formálom hittvalló evangélikus köszöntésünket: Erős vár a mi Istenünk: nyitott kapukkal, közösségekkel, templomokkal, oktatási, szociális és kulturális intézményekkel! Nemcsak Győrött és a Deák téren, hanem szerte a magyar hazában.

Orbán Viktor miniszterelnök beszéde

Jó reggelt kívánok mindenkinek! Tisztelettel köszöntöm önöket, főtisztelendő püspök urat, az iskola vezetőit, itt most jelen nem lévő diákjait is!

Örülök, hogy itt lehetek önök között. Az én mondandóm egyetlen indoka az, hogy miután egy fontos megállapodást fogunk aláírni hamarosan, úgy helyes, hogyha az állam részéről néhány kísérőgondolat is elhangzik.

Először is: a püspök urat ha az előbb jól értettem, mintha azt mondta volna, hogy ezt egyfajta születésnapi ajándéknak is tekinthetjük a Magyarországi Evangélikus Egyház nézőpontjából. Én csak annyit válaszolok erre, hogy könnyen lehet, hogy ismét Pál apostolnak lesz igaza, aki azt mondta, hogy jobb adni, mint kapni. Ezért is írom alá örömmel ezt a megállapodást. Ennek a mondatnak az értelmét talán az világítja meg leginkább, hogyha fölidézzük, hogy az egyházaknak juttatott minden támogatás az utolsó fillérig valójában a magyar embereknek juttatott pénz és támogatás, mert mindenki tudja azt, hogy ebből a pénzből az egyházi iskolákban tudás lesz, a szociális intézményekben pedig gondoskodó szeretet. Ezért a magyar állam részéről nemcsak mint az egyháznak juttatott támogatásról, hanem mint a magyar embereknek, minden magyar embernek juttatott támogatásról szóló szerződést fogok majd itt aláírni a püspök úrral.

A második gondolat, amit szeretnék földeztetni, átvezet bennünket a reformáció születésének pillanatától a mai naphoz. Minden ilyenfajta történelmi olvasat természetesen veszélyes, amely aktualitás nézőpontjából próbál értelmezni régi eseményeket, mégis talán megköszönhetem azt, hogy amikor 1517. október 31-én Luther Márton kiszögezte a 95 tételét a kapura, akkor Európa rendkívül mély válságtól szenvedett. Pénzügyi, gazdasági és morális válságtól egyszerre. Nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy a kontinens akkor a deformáció útjára lépett, és ha jól

értjük Luther gesztusát, akkor azt vallotta meg, hogy kész vitába szállni az a világgal, amely őt akkor körülvette. Talán azt is üzentette tetteivel, hogy a kereszténység és Európa csak akkor menthető meg, ha vissza tud térni a gyökereihez, ami azt jelenti, hogy felismeri, hogy nem pénz, nem anyagi javak, hanem egyedül hit által és Isten kegyelméből üdvözülhet.

Ezt Luther ma is megtehetné volna. Ha közöttünk lenne, lehet, hogy ma is kiszögezné 95 pontból álló tételét a wittenbergi vártemplom kapujára, merthogy Európa ma is deformációtól szenved, és ezek a deformációs tünetek kísértetiesen hasonlítanak mindarra, amit olvasmányélményeink alapján az 1517-es európai állapotokban ismerhetünk föl.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A püspök úr is említette, hogy ötven évvel ezelőtt fontos pillanathoz érkezett az európai kontinens. A megújulás pillanatához. Meggyőződésem, hogy a mai Európa, mármint Európának a még meglévő világhatalmi és világgazdasági pozíciói leginkább annak köszönhetőek, hogy Európa az akkori megújulásból fakadó értékrendszerre épült, vagyis az akkori megújulásnak köszönheti, hogy ma még mindig a világ legsikeresebb kontinensei között jegyezhetik, és bennünket is így tarthatnak számon más kontinensek polgárai.

Ha jól értem mindazt, ami akkor történt, akkor tágabb összefüggésben azt mondhatjuk, hogy Európa akkor indult el a diadal útján, amikor Lutherától megtanulta, hogy a munkára úgy tekintsen, mint Istentől kapott hivatásra. És szerintem akkor került mindig válságba – és ezért vagyunk ma is válságban Európában –, mert vannak időszakok, amikor megfele-

kezünk erről a lutheri tanításról, vagyis hogy a munkára úgy kéne tekintenünk, mint Istentől kapott hivatásra, és ezért munka nélkül képzeljük el az életünket meg az egész kontinens életét. Ez a mai bajok végső oka és gyökere.

Ez a megemlékezés, a reformáció ötszáz éves évfordulójáról szóló, előttünk álló megemlékezés reményeink szerint majd emlékeztetni fogja a kontinentst és bennünket is az itt felidézett igazságra.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A harmadik gondolat, amit a mostani aláírás mellé szeretnék csatolni, úgy összegezzük, hogy ha a magyar – tehát nem az európai, hanem a magyar – történelmet nézzük, akkor a magyar nemzet akkor volt erős és büszke, amikor az állam és az egyház között jó kapcsolat

megsegítésében és a betegek gyógyításában. Márpedig egy nemzet akkor erős, ha ezekről a feladatokról nem feledkezik el.

Talán az sem túlzás, ha kijelentjük, hogy valószínűleg a világon az egyházak rendelkeznek a legnagyobb tudással arról, hogyan kell valódi és erős közösséget fölépíteni. Mi is így gondoljuk ezt. Ezért illő, hogy földezzem némi büszkeséggel, hogy Magyarország Alaptörvénye ma már úgy kezdődik, hogy „Isten, áldd meg a magyart!”. Alkotmányunk elismeri a kereszténység nemzetmegtartó szerepét, és elismeri keresztény kulturális gyökereinket.

Ebből az következik, hogy a mindenkori magyar államnak, ha az alkotmányos kötelezettségének meg kíván felelni, akkor azon kell dolgoznia, hogy miközben tiszteletben tartja az állam és az egyház elválasztását, illetve különválasztását, aközben a közjó és a közösségi célok érdekében erősíti az állam és az egyház együttműködését.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A mai megállapodással – ez volna a negyedik kísérőgondolatom – a magyar állam elismeri a Magyarországi Evangélikus Egy-

ház nemzetünk történelmében, szabadságküzdelmeiben, a magyarországi nemzetiségek nyelvének és kultúrájának fenntartásában, valamint nemzeti identitásunk megőrzésében betöltött szerepét. A nyilvánosságnak mondom – hiszen az evangélikusok ezt nélkülük is tudják –, hogy az evangélikusok ma összesen hetvenkét oktatási intézményt tartanak fenn. Azal járulnak hozzá a közjóhoz, hogy ezekben az intézményekben tizenhét ezer fiatal nevelnek, harmincöt szociális intézményt működtetnek, és ezeken az intézményeken keresztül öt-

ADAMI Mária FELVÉTELE

állt fönn. Nem emlékszünk olyan sikeres magyar történelmi korszakra, amikor az egyház és az állam kapcsolata rossz lett volna. Minden sikeres korszakban ez az együttműködés, ez a kapcsolat virágzott és erős volt. Valószínűleg azért, mert az állam ezekben a korszakokban elismerte az egyházaknak azt a hivatását, hogy túl azon, hogy a vallási életet szervezik, együttműködnek azok, akik fontos szerepet játszanak – megkerülhetetlenül fontos szerepet – a kultúra terjesztésében, az ifjúság nevelésében, a szegények és az elesettek

ezer embernek segítenek ma hazánkban. Köszönet érte!

Ez a megállapodás, amiről már itt az előbb hallhattunk, arról szól, hogy az evangélikus egyház közösségi szolgálatában kiemelkedő szerepet betöltő épületek 2017-re, az ötszázadik évfordulóra megújuljanak. A megállapodás tartalmát a püspök úr nagyjából ismertette. Itt nekem most külön köszönetet kell mondanom Kara Ákos képviselőtársamnak, akinek döntő szerepe volt abban, hogy amikor kerestük azt a nagyszabású, az évfordulóhoz méltó, az evangélikus közösség számára fontos lehetőséget, fölépítést, előrelépést, akkor segítségünkre volt, és azt a bizonyos egyszázaléki esélyt – mert hát általában egy gondolat, egy beruházás, egy terv megfogalmazásakor az esély körülbelül egy százalék a megvalósulásra –, szóval neki nagy szerepe van abban, hogy az egyszázaléki esélyt végül is száz százalékra sikerült fölhízlalnia. Gratulálok, Ákos, és köszönöm szépen a munkáját!

Együtt szeretném a püspök úr által már ideidézett, a mostani aláírást megelőző tárgyalásunk egy gondolatát itt most felhozni. Ez a megállapodás – az én szándékom szerint – nem lezár valamit, hanem megnyit egy sorozatot. Önök ebből a mondatból persze jó füllel – zenészek is vannak közöttünk – kihallhatják a részrehajlást. Így is van ez, de hogyha a Jöistennel megsegít bennünket, akkor ez egy hosszabb sorozat első lépése, és én minden négy évben szívesen állok az evangélikusok rendelkezésére hasonló nagyszabású, közös tervek megvalósítása érdekében. Bízunk tehát abban, hogy nem lezárunk, hanem megnyitunk most egy nagyobb sorozatot!

Végezetül hiszem, hogy a mai megállapodás hozzájárul ahhoz, hogy keresztény hagyományaink alapján önökkel és a többi történelmi egyházzal együttműködve megújítsuk Magyarországot és Európát.

Soli Deo gloria!

R E F O R M Á C I Ó I A J Á N D É K

„Győrben a jövő épül”

2017-re megújulhat a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület székhelyének evangélikus szigete

▶ A reformáció emléknapi jelentős ajándékot kapott a magyar államtól a Magyarországi Evangélikus Egyház. Október 31-én került sor ugyanis annak a megállapodásnak az aláírására, amely alapján lehetőség nyílik a győri, valamint a budapesti Deák téri Insula Lutherana megújulására. A Deák Téri Evangélikus Gimnázium dísztermében tartott eseményen Orbán Viktor miniszterelnök így fogalmazott: „Az egyházaknak juttatott minden támogatás az utolsó fillérig valójában a magyar embereknek juttatott pénz és támogatás, mert mindenki tudja azt, hogy ebből a pénzből az egyházi iskolákban tudás lesz, a szociális intézményekben pedig gondoskodó szeretet.” A szerződést, amely összesen ötmilliárd forint támogatást juttat az evangélikus egyháznak, a kormányfő mellett Gáncs Péter elnök-püspök írta alá. Elmondása szerint azt reméli, hogy a kapott ajándék nem csak egyházunkat gyarapítja majd. „A lutheránus szigetek, közösségek ugyanis olyan nyitott kikötők, ahol bárki partra szállhat, helyet találhat, aki lelkiileg, szellemileg töltődni, gazdagodni kíván.” A kormánytámogatás nagyobb részét, mintegy 4,7 milliárd forintot a győri evangélikus sziget felújítására lehet fordítani.

Győrben a komplex gyülekezeti központ a templom, a lelkeszlakás, a levéltár és a hivatali helyiségek mellett óvodát, iskolát és idősok otthonát is magában foglal. Így minden korosztály számára fontos szolgálatot tölt be.

– Azért is fontos ez a beruházás, mert egyházkerületünk központja, és egyházunk legkoncentráltabb, Európában is egyedülálló intézményegysége is Győrött van – hangsúlyozza Szemerei János püspök.

A Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület lelkeszlaki vezetője szerint az álom, a terv az Insula Lutherana renoválására régóta létezett, de abban, hogy ez meg is valósulhat, csak reménykedni tudott. Az egyházközség többször indult már különféle pályázatokon, hiszen a hatalmas épületállomány mindenképpen felújításra szorul.

– Ismerve a mi egyházunk építési kereteit, ez szerintem száz évig az összes építésre szánt pénzeszközök lekötötte volna – fogalmaz Szemerei János. – Annak, hogy ez a kérdés most megoldódott, tulajdonképpen mindannyian nyertesei vagyunk.

A püspök fontosnak tartja azt a szol-

gálatot, amelyet az épületegyüttes a társadalom számára végez. Az emberi élet teljes spektrumán olyan ajándékokat kínál evangélikusok és nem evangélikusok számára is, amelyekre az életünk különböző szakaszaiban nagy szükségünk van – mondja. Majd hozzáteszi:

– Természetesen az épületegyüttes közepén – mint az egésznek a szíve – ott van az Öregtemplom, amely nemcsak kiemelt ékessége, műemléki csodája ennek a komplexumnak, hanem kulturális kincs is. És nyilvánvalóan lelki bázis a sziget közepén, ahol Isten igéje köré gyűlhet a közösség – a gyülekezet éppúgy, mint az iskolások vagy az intézményekben hivatásos szolgálatot végző pedagógusok, gondozók. Mert igazából a mi többletünk az, amit mi is úgy kapunk Istentől. Az egyházi intézmények is ezzel a kincsel szolgálhatják a nagyobb közösséget.

A megállapodás megkötésének ünnepélyes perceire visszautalva a püspök így fogalmaz:

– Nem véletlen, hogy reformáció ünnepén történt meg az aláírás. Kétségkívül az épületeknek is szükségük van a megújulásra, de az egész egyháznak is, folyamatosan, illetve a társadalomnak is. Ha az egyház valamit adhat a környezetének, az pontosan az a kincs lehet, amelyet a reformációban Lutheren keresztül fel-fedezett: az Isten igéje.

Jánosa Attila, a győri gyülekezet igazgató lelkeszlaki meglepődött és végtelen örömet érzett, amikor azzal szembesült, hogy milyen gyorsan és pozitívan bírálta el a kormány a pályázatukat.

– Eredetileg arról volt szó – mondja –, hogy csak 2014 után fogadja el és írja alá a kormány ezt a pályázatot. Ilyen értelemben abszolút meglepetés volt számomra, hogy ez a pozitív döntés már most megszületett. Szemerei János püspök úr késő este hívott a jó hírrel. Éppen egyik

Balog Zoltán miniszter Hallgatóné Hajnal Judit igazgató és Szemerei János püspök társaságában

gyülekezeti tagunknál voltam, így velük együtt örülhettem ennek a nagy-szerű fejleménynek.

Ez az egész nagy projekt egy nagyon hosszú folyamat eredménye. Tizennyolc éve vagyok győri lelkeszlaki, de amikor idejöttem, már tervezési fázisban volt az Insula Lutherana felújítása. Természetesen azóta többször módosították, aktualizálták az első terveket, de maga a tervezés nagyon régi.

A projektnek az adott döntő lökést, amikor Kara Ákos országgyűlési képviselőnk egyik alkalommal szembesült a konvent és a többi épületünk állapotával. Azt mondta, hogy bár kicsi az esélye egy ilyen gigaprojekt sikerének, mégis meg kellene próbálni. Akkor Ráskai Péter építész tervező leporolta az egyébként általa készített régi terveket, hozzátette a később megalkotott, aktualizált elképzeléseit, majd az egészet összefésülte, és a kész anyagot beadtuk.

A sikerhez több tényező is hozzájárult – meséli tovább Jánosa Attila. – Az egyik Kara Ákos kitartó lobbizása és állhatatossága. Emellett fontos volt még az országos egyháznak és püspökeinknek a kiállása, a győri városvezetés támogatása, no és természetesen kellett az is, hogy olyan komplett, kész pályázati anyagot tudjunk letenni a kormány asztalára, amely nem hagyott kívánnivalót maga után. A munkálatok annak függvényében kezdődnek, illetve zajlanak majd, amilyen ütemezésben a pénzt kapjuk. Legjobb tudomásom szerint egy kisebb összeg már idén megérkezik. A teljes felújítás befejezése pedig a reformáció elindulásának ötszázadik évfordulójára, 2017-re várható.

Amikor megtudtam, hogy pályázatunk nyert, olyan érzés fogott el, mint amikor a protestánsok végre fel-

Orbán Viktor miniszterelnök a győri lutheránus sziget fotóját tanulmányozza

építhettek egy templomot. Valami ilyen horderejű dolog ez is, nemcsak a mi gyülekezetünkre, de egyházunk egészére nézve is. Igazából már szégyellni való volt, ahogy az Insula Lutherana itt, a város szívében kinézett. Pedig ezek az épületeink kívül-belül igen impozánsak. A felújítás után városképi szempontból is büszké lehetünk majd lutheránus szigetünkre. A munkálatok, hiszem, a gyülekezet életére is pozitív hatással lesznek. Ha mindennek méltó helyet találunk a felújított épületekben, olyat, amely a funkcionálnak tökéletesen megfelel, az óriási vonzerőt jelent majd mind az azok számára, akik nálunk megfordulnak – fogalmazza meg reményeit a lelkeszlaki.

Az állami támogatás megszerzésében meghatározó szerepe volt Kara Ákos országgyűlési képviselőnek, aki már egy évvel ezelőtt elkezdte kitaró tárgyalásait annak érdekében, hogy a kiemelt műemléki épületegyüttes méltó módon megújulhasson. Munkáját segítette Borkai Zsolt győri polgármester is.

– Nagy nyitottsággal fogadták a Parlamentben megkeresésünket, szövetségeseinket találtunk a kormánytagok és az államtitkárok között is. Rugalmasan és gyorsan ment minden, ahhoz képest, hogy egyébként a kiemelt beruházások kérdésében hosszú évekig el szokott húzódnia a döntés – mondta el a képviselő, akinek gyermeke egyébként a győri Péterfy Sándor Evangélikus Oktatási Központ diákja.

Kara Ákos beszélt arról is, hogy az 1700. számú kormányrendelet megjelenése óta már elkezdtek az előkészületeket az építésre. Úgy érzi, eddigi tevékenysége során ez a legnagyobb sikere, hiszen ez végre egy olyan projekt, amelynek a segítségével egy épületkomplexum teljes egészében megújul.

A projekt megvalósítása során a jövő évben első lépcsőben az óvoda-épületet bontják le, és építenek újat. A bontással nyert területen épülhet fel az 1992-ben újraindult, óvodát, iskolát és gimnáziumot magában foglaló Péterfy Sándor Evangélikus Oktatási Központ korszerű tornaterme.

Hallgatóné Hajnal Judit nemcsak iskolaigazgatóként, de gyülekezeti tagként és győr-újvárosi lakosként is

nagyon örül a tervezett felújításnak, amely neki is régóta szívügye.

– Most érzem azt, hogy amit elink a türelmi rendelet után a templomért tették, ahhoz egy kicsit kezdünk méltóvá válni – fogalmaz. Ugyanakkor az igazgató a felelősségnek is tudatában van:

– A saját erőnket, tudásunkat, szellemi és fizikai energiánkat oda kell tenni, hogy méltóvá válhassunk az önkbe hullott ajándékhoz és elődeinkhez is... Azt gondolom, hogy az Úristen most figyelt ránk, és érdemesnek tartotta a közösségünket a megsegítésre.

A tervek szerint az óvoda újjáépítése, illetve az iskola bővítése után következik az Öregtemplom rendbetétele, a Rát Mátyas Evangélikus Gyűjtemény épületének renoválása, valamint a gyülekezeti teremnek, a lelkeszlaki hivatalnak és a lelkeszlakásoknak ott-hont adó konventépület helyreállítása. Végül a szeretetház új szárnyal bővítése teszi fel az i-re a pontot. A munkálatok kiterjednek mindezek mellett az épületegyüttes teljes akadálymentesítésére, valamint az energetikai korszerűsítésre is.

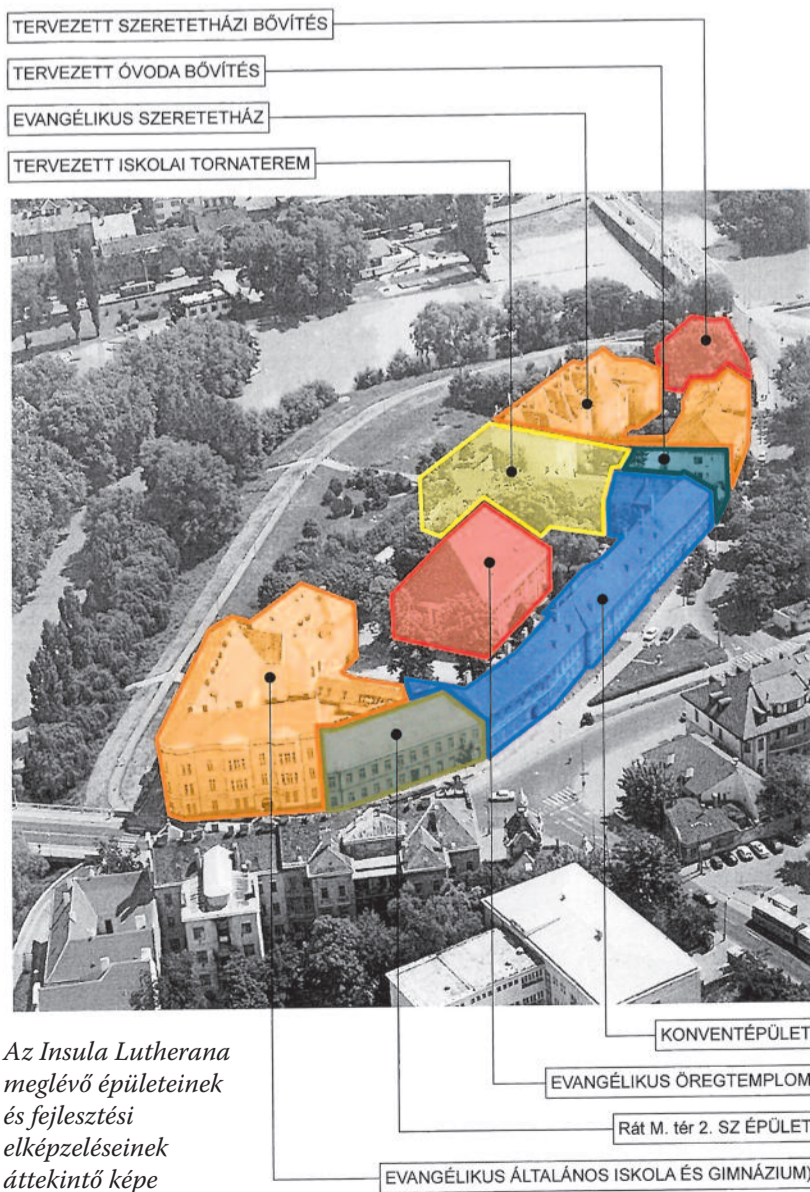
A tervezést kezdettől fogva a győri evangélikus gyülekezet aktív tagja, Ráskai Péter építész végzi. Az eredeti, tizenkilenc éve létrejött koncepció folyamatosan alakította az előírásoknak megfelelően. Személyében olyan mérnök kezében van a projekt, aki belülről, a hitéből fakadóan érzi át az épületegyüttes funkcionalitását.

A tervek szerint a reformáció kezdetének ötszázadik évfordulójára készülve, 2017-ben történhet meg a megújult győri Insula Lutherana ünnepélyes átadása. Szemerei János püspök – Győr város szlogenjét módosítva – így összegzi a projekt célját: „Győrben a jövő épül”.

Mi lesz ez a jövő?

– Reméljük, hogy ez az épületegyüttes egyfelől nagyon jól ki fogja szolgálni a helyi igényeket, másfelől pedig az egész egyháznak a találkozóhelye lehet; olyan, nagy rendezvények megtartására alkalmas hely, ami jelen pillanatban még hiányzik az evangélikus egyház palettájáról – fogalmaz a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerület lelkeszlaki vezetője. A külső felújítás egyben alkalmat nyújthat a helyi gyülekezet belső megerősödésére. Mert kitartásukra és összefogásukra nagy szükség lesz a projekt megvalósításában.

■ ADÁMI MÁRIA és KISS MIKLÓS

Az Insula Lutherana meglévő épületeinek és fejlesztési elképzeléseinek áttekintő képe

► Az egykori Ágoston-rendi szerzetes, majd wittenbergi doktor, az ördöggel is viaskodó *Luther Márton* nemcsak a 95 tétel bátor kiegészítője, a korabeli egyházi rend kritikusa és – korántsem koncepciózusan! – az evangélikusság „ósatya” volt. A nagy reformátor egy igazán eredeti személyiség a 16. századból – hegyeket (és kegyeket) megmozgató hittel, ugyanakkor számtalan nagyon is emberi vonással. Kételyekkel, nyavalyákkal, olykor dühvel és restséggel küszködő úttörő volt ő, aki ezen úttörőségét rendre „kikéri magának”. Bizonyára volna pár keresetlen szava az Evangélikus Hittudományi Egyetem (EHE) udvarán magasodó másával szembeülve is. A nevezett szobor lábainál gyülekeztek október 28-án a reformátor „keresetlen szavainak” nyomába eredők. Akadémikusok, professzorok, Luther-rajongó laikusok, katolikusok, reformátusok és persze evangélikusok, hogy részt vegyenek a reformátor nevét viselő kiadó gondozta Luther-sorozat legújabb kötetének bemutatóján.

Csepregi Zoltán egyháztörténész a 2017-es jubileumi évfordulóra készülvén egyházunk egyik legnagyobb vállalkozását vette a szárnyai alá: Luther Márton válogatott műveinek új, tudományos igényű kritikai kiadását szerkeszti. A tizenkét tematikus kötetre tervezett, elegáns, kék vászonkötésben megjelenő gyűjtemény másodikként napvilágot látott (a sorozatnak egyébként a hetedik) darabja újszerű válogatást ad közre Luther kiterjedt és sokszínű levelezéséből.

A majd nyolcszáz oldalas könyv iga-

zi találkozással kecsegtet: Luther Márton gyertyával megvilágított asztala, pennával serényen a sorokat rová keze fölé hajolhatunk, és bepillantást nyerhetünk a 16. század hitvitáktól parázsló Európájának világába, mindabba, ami ma már történelem – a reformátor levelezésén keresztül.

A reformációi emlékbizottság elnöként dr. Fabiny Tamás köszöntötte az EHE kollégiumának kápolnáját zsúfolásig megtöltő hallgatóságot. A püspök fontos állomásnak, eredménynek nevezte, hogy hosszas előkészületek után, egyéni és csapatmunka gyümölcseként a könyv immár kézbe fogható. Az Északi Egyházkerület lelkes vezetője köszöntötte a Luther-könyvsorozat vednöki körének új tagját, dr. Mesterházy Ákos agrármérnököt, aki tudományos és egyházi elköteleződéséről beszélt. A búzanemesítő mérnök evangélikus magvető rokonsággal dicsekedhet. Édesapja, Mesterházy Ferenc egykor keszthelyi lelkész, apósa, Scholz László az EHE-vel szomszédos zuglói templom építésének megszervezője és első lelkésze volt, ő maga pedig – saját szavaival: „mezítlábas gyülekezeti tagként” – jelenleg a Szegedi Evangélikus Egyházközség másodfelügyelője.

Az est házigazdája a Luther Kiadó igazgatója, Kendeh K. Péter volt (képkön).

Elsőként Csepregi Zoltánnak a *Balassi Kiadó* gondozásában megjelent, *A reformáció nyelve* című könyvét

Kinyílt Luther levelesládája

Kétszeres könyv- és filmbemutató az EHE-n

HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA FELVÉTELE

mutatta be Balázs Mihály irodalomtörténész. A könyvet fizikailag és szellemi értelemben egyaránt „súlyosnak” nevezte. *A reformáció nyelve* a magyar reformáció első évtizedeivel foglalkozik, amely korszak kutatása eddig háttérbe szorult. Hatalmas forrásfeltáró munka eredménye ez a dokumentumgyűjtemény, amely a magyar olva-

sóközönség számára eddig még nem olvasható írásokat is elérhetővé tesz. Balázs Mihály szerint egészen újszerű alternatíva bontakozik ki a kötet anyagát megismerve. Amellett, hogy gondos és tárgyyszerű a szöveg, rendkívül szórakoztató, kalandos életrajzok dúsítják, így nem csak a szakmabeliek számára lehet érdekes – hangsúlyozta az irodalomtörténész.

Az estet zenei betétek tették még ünnepibbé. *Felegyi Mária* népdalénekes, EHE-hallgató és *Kun Ágnes Anna* operaénekes, református lelkész szolgálatát *Kinczler Zsuzsanna* egyházenész kísérte zongorán.

Az eredetileg – reformáció korabeli szlenggel élve – „pápista”, ám mostan-

ra már a kezdetben számára újszerű protestáns közeget is kedélyesen kritizáló *Lackfi János* költő mondott bevezető gondolatokat a Luther-rajzfilmsorozat elkészült harmadik epizódjának vetítése előtt. *Richly Zsolt* rajzfilmjével elsősorban a hétköznapi Luther Márton szeretnék bemutatni a közönségnek – hangsúlyozta. A szövegek szerzője, amint mondta, jól megbarátkozott Lutherrel, és a kapcsolat elmélyedésével felmerült benne a kérdés, vajon „a nagy reformátor” is ilyen formában kívánná-e, hogy „gyúrjunk 2017-re”.

A fények kialudtak a teremben, felhangzott a *Gryllus* testvérek által még ritmusosabbá hangszerezett *Erős vár a mi Istenünk*. A közönség lelegzet-visszafojtva figyelte a képernyőn feltűnő Ágoston-

rendiek rendre együtt lépő csoportját, Luther Márton megrajzolt és átlekésített figurájának filmbéli gesztusait – szájában Lackfi János „reformációra” gyúrt mondataival. Az epizód Luther *Staupitz* rendfőnök általi kiküldetését mutatta be, és azzal zárult, hogy a lángelkű csuhás Wittenberg földjére érkezett. A képsorok hallhatóan felcsigázták a kedélyeket, de nem sok idő jutott az élmények feldolgozására, mert közben kinyílt Luther levelesládája is.

A Luther Márton válogatott művei 7. – Levelek című kötetet elsőként *Margócsy István* irodalomtörténész mutatta be. Nem csak egyháztörténeti megközelítésben, hanem kultúrtörténetileg is fontos ez a kiadvány – szö-

gezte le. Úgy olvasta a könyvet, akár egy nagyszabású, egybefüggő művet. Véleménye szerint a válogatás méltó arra, hogy egységként kezeljük, annál is inkább, mert a korban a levélműfaj nem különült el élesen más műfajoktól. A levélválogatás mutatja, hogy a lutheri gondolat számtalan formában meg tudott nyilatkozni.

Két teljesen különböző szerep bontakozik ki a levelekből – állapította meg Margócsy István. Luther egyrészt rendíthetetlen, sokszor szövetségeseit is – például *Philipp Melanchthont* – feddő apostoli figuraként jelenik meg, másrészt folyamatosan jelen van ennek a szerepnek a dekonstrukciója is, amely önmaga gyakori lealacsonyításában mutatkozik meg.

Az egyháztörténész szemével tekintett a kötetre, és ajánlotta a hallgatóság figyelmébe dr. Korányi András, aki a korban általános „Jézus!” megszólítással kezdte mondandóját, ugyanis Luther Márton 1522-ig minden levélét így kezdte.

A sorozat hetedik kötete – a középkort behatóan ismerő egyháztörténész-professzor szerint – vezérfonál lehet, az összes kötet összetartója, köztönyaga. Teológiai, egyházi, köz- és magánéleti lenyomat egyaránt. Kísérőkötetek kiadása is izgalmas vállalkozás volna – vélte Korányi András –, például megnézní azt, hogyan tompították a reformátori haragtól tartók a lutheri „ütéseket”. A kötet újdonsága többek között abban áll, hogy nem kerül meg a kortárs kutatás számára kényes kérdéseket, továbbá a hazai reformációra történő számtalan konkrét utalást. Ennek a kötetnek van a sorozatban megjelenők közül a legnagyobb esélye arra, hogy gyülekezeteinkben majd „rongyosra olvassák”, hiszen olyan, mint egy kalandregény. ■ K. A.

Tudós derű, avagy lényeglátó levélbontogatás

Interjú a frissen megjelent „Luther-leveleskönyv” szerkesztőjével, a Károli Gáspár-díjas Csepregi Zoltán professzorral

► Dr. Csepregi Zoltán egyháztörténész szellemi teljesítményéről mindenki elismerően nyilatkozott az október 28-ai könyvbemutatón, amikor is *A reformáció nyelve* címet viselő legújabb könyvét, valamint az általa szerkesztett, illetve részben általa is fordított és a Luther Kiadó gondozásában megjelent reformátori levélgűjteményt (*Luther Márton válogatott művei 7. – Levelek*) tarták a közönség elé. Arról azonban, hogy miféle munka egy ilyen levélválogatás, hogy mely szempontokat kell figyelembe venni összeállításakor, illetve milyen nehézségekbe ütközhet a fordító egy reformáció korabeli szerző szövegeinek magyarításakor, vajmi keveset tudhat, aki a kész kötetet tanulmányozza. Az olvasó szinte sorvezetőt kap a sok jegyzettel, részletes melléklettel, a címzettek rövid életrajzával, bibliai íghelyek mutatójával, annotált személynév-, helynév- és többszintű tárgymutatóval, számára ily módon csak az élvezet, a szellemi öröm marad. De vajon munkájának gyümölcsét kezében tartva Csepregi Zoltán kötet szerkesztőnek, az Evangélikus Hittudományi Egyetem professzorának kedvéből mi maradt?

– Tény, hogy nagyon nagy lendülettel kezdtem a lefordítandó levelek kiválogatásába és fordításába négy és fél éve, 2009 tavaszán, és a munka csak egyre izgalmasabb lett, ahogy újabb és újabb összefüggések tárultak fel előttem a reformátor életrajzában és életművében. Rábébredtem, hogy a levelek *Lutherje* még az asztali beszélgetések népszerű mesemondójánál is közvetlenebb és hitelesebb. Az eredetileg összeállított listát azután egyremásra kiegészítettem, gondolván, „ez a szöveg sem maradhat ki, meg annak is feltétlenül helye van a magyar válogatásban”. Tavalyra viszont ebből a lelkesedésből jobbára csak a nyomasztó felelősség és a belefáradás maradt. Beláttam, hogy a kötet mérete kezd átlépni az elviselhetőség határát, le kell állnom a bővítéssel.

A maradék, már kiválogatott, de még lefordítatlan anyagot többször is megrostáltam, terjedelmi korlátot tűztem ki, és befejezési határidőt állí-

tottam föl a magam számára. A független összeállításakor helytakarékosra szorítottam magam. A könyv így is kövőbb lett két éve megjelent társánál. Valóban, ez az utolsó év volt a legszomorúbb az egész folyamatban.

– A Luther válogatott művei sorozatban másodikként megjelent kötet kapcsán kétféle feladatkörrel beszélhetünk. A fordítói vagy a szerkesztői munka áll Önhez közelebb?

– Ahogy az előbbi válaszból is kiderült, jóval nagyobb élvezet fordítani, mint szerkeszteni. A fordítót nem kötik magasabb szempontok: a kiadó igényei, az egységességre való törekvés, a sorozat egyéb kötetivel megvalósítandó összhang; nem kell egyszerre minden ilyen követelményre tekintettel lennie, elég arra koncentrálnia, hogy az éppen előtte lévő feladatot kreatívan megoldja, minél többet átmentessen az eredeti üzenetből, a megfogalmazás egyediségéből és nyelvi erejéből.

– Mi döntötte el, hogy az egyes le-

velek fordítása kire jut? Mikor kezdődött a nagyszabású műhelymunka, és hogyan történt az ütemezése?

– Ezzel a félreértéssel már a bemutatón is találkoztam. A valóság az, hogy a belső címlapon felsorolt sok fordító közül kilenc már nem él, a legtöbbjük az 1917-ig megjelent Masznyik-kiadásba fordított Luther-leveleket. A kortárs *Barthel-Rúzsa Zsolt* fordításai

SEREG KRISZTIÁN FELVÉTELE

a *Magyar Luther Füzetekben* jelentek meg az 1990-es években. Az új fordítások feladata tehát nekem jutott, míg a nyomtatásban már megjelent Luther-leveleket fordították korábban tizen. Ez az újraközölt anyag teszi ki a mostani kötetnek mintegy harmadát.

– A könyvbemutatón is számtalanszor utalás történt arra, hogy Ön sincs híján a lutheri humorérzéknek. A válogatás Luther leveleinek nem egészen húsz százalékát tartalmazza. Lehetséges, hogy valamiképpen a kötet válogatása során is szempont lett, hogy több derűt fakasztó lutheri levél is helyet kapjon – adott esetben olyan is, amely esetleg nem vet jó fényt a nagy reformátorra?

– Még ha tudatosan törekedtem volna is rá, hogy vicces vagy meghök-

kentő vagy nagyon is hétköznapi leveleket válogassak ki, a gyűjtemény akkor is megőrizte volna egészséges egyensúlyát, hiszen a Masznyik-kiadásban eddig közölt több mint száz levél éppen elég komoly, veretes, mély teológiai mű. De a kérdése mégis rátapint valami alapvető összefüggésre. Tudatosan törekedtem Luther családi levelezését szinte hiánytalanul felvenni a kötetbe. És éppen a feleségéhez és fiához írott levelekre áll, hogy humorosak, derűsek, csip-csup hétköznapi gondokkal terheltek, és nem mindig vonják glóriába a reformátort.

– Ha azt kérném Öntől, hogy emeljen ki három levelet a lutheri levéltengerből, melyek lennének azok, és miért?

– Háromat nehezen, inkább tizenháromat vagy huszonháromat emelnék ki. De ha mégis maradunk a háromnál, akkor igyekszem a mostani dátumhoz alkalmazkodni: 1517. november elején ír először Luther *Bölcs Frigyes* választófejedelmnek, és nem arról, hogy „kiszegedtem ám a 95 telt”, hanem egy új szerzetesi csuhát kér tőle (51. sz.). Tíz évvel később, 1527-ben ugyanebben az időszakban a wittenbergi pestisről számol be, mely az ő családját is elérte, tisztában van az életveszéllyel, de azzal zárja sorait, hogy most készül koccintani a búcsú földre tiprásának tizedik évfordulójára (1164. sz.). 1534 őszén pedig a wittenbergi madarak nevében ír fiktív levelet önmagához és a vándormadarakra vadászó szolgálójához (2138. sz.).

– A levél talán az egyik legbensőségesebb műfaj. Luther teljes femmaradt levelezésének ismerőjeként és a válogatás fordítójaként mostanra mennyiben érzi közelebb magához a penna forgatóját?

– A bensőséges levélműfajban Luther ugyanolyan excentrikus, extrovertált, mint a szószéken vagy a katedrán. Számára a közügy magánügy, és a magánügy közügy. A birodalmi egyházpolitika az ő számára belső lelkiismereti kérdés, személyes kísértés pedig részei az egyetemes üdvörténetnek. A bemutatón *Margócsy István* irodalomtörténész arról is beszélt, milyen kimondatlan ellentétek, kibeszéletlen konfliktusok feszülnek ezekben a szövegekben. Ezzel a benyomással is teljesen azonosulni tudok.

– Elhangzott olyan vélekedés, hogy ezt a kötetet minden bizonnal „rongyosra olvassák” majd egyházunkban. Professzor úr mit gondol, a levelek befogadása mennyiben járulhat hozzá ahhoz, hogy – a közelmúltban közzétett felhívás szerint – „látható(bb)an evangélikusok” legyünk?

– Biztosan nem attól leszünk „látható(bb)an evangélikusok”, hogy milyen magas Luther-szobrot emelünk – a zuglói szobor három emelet magas, mégis eltakarja a Bosnyák téri Carthographia-toronyház. Ugyanígy nem a vastag Luther-kötetek – bár kétségkívül gyönyörűen mutatnak a polcon és a bolt kirakatában – tesznek minket láthatóvá. Éppen az otthoni magányos olvasás, mely a könyveket rongyolja, tesz minket többé, jobbá, megértőbbé, érzékenyebbé, mint láthatóbbá. Kérdéséről evangélikus eleink többször visszatérő gondolata jut eszembe, mely a néhai *Sartoris János* nemescsói lelkész megfogalmazásában így hangzik: „Jobb lenni, mint látszani.” Remélem, a magyarul olvasható Luther-levelek inkább lesznek részei létünknek, mint látszatunknak. ■ KINYIK ANITA

FÓKUSZBAN A SZOLIDARITÁSI TÖRVÉNY

Szolidaritási törvény

2004, 2007, 2013, 2014...

► Szokásjog, elavult szabályozás, válaszra váró új kérdések, megoldásra váró új helyzetek. Emiatt van napirenden egyházunk minden közéleti fórumán és döntéshozó testületében a Szolidaritási Alap létrehozásáról és működéséről szóló törvény. (A jogszabály elnevezéséről később születik döntés.) A 2004-ben elindult folyamat az előttünk álló évben tízéves „jubileumához” érkezik. Az érvényben lévő törvény 2014. január 1-jét írja elő a bevezetés napjára. Reális-e ennek a feladatnak a végrehajtása? A törvény kötelez. De vajon életbe léphet-e ez a törvény a megfelelő döntések, a megfelelő ismeretek és a szükséges konszenzus nélkül? Létrejöhét-e az eredeti törvény megújult változata, amely létezésében, a valós helyzetünkkel reálisabban számoló normaszöveggel valóban segíti egyházunk, benne gyülekezeteink és szolgálattevőink életét? Erre a kérdésre minden gyülekezetnek, minden lelkésznek, minden döntéshozó testületnek válaszolnia kell. Még ezen az őszön. A halogatás útja tovább nem járható. A-t vagy B-t kell mondanunk. Ehhez szeretnénk segítséget adni olvasóinknak azzal, hogy a témában jártas egyházi vezetők és szakemberek közléseiket, ismereteiket, véleményüket, ajánlásukat. ■ HK

Terápia – keringési zavarokra

Reformáció ünnepének fényében jó lenne újra együtt rácsodálkozunk az anyaszentegyház, benne az evangélikus egyház létének, életének, szolgálatának és küldetésének titkáira. Ahogy erről Pál apostol vall a revideált Károli-fordítás szerint: „Felette nagy titok ez, én pedig ezt Krisztusról és az egyházzal mondom.” (Ef 5,32)

Az egyház Krisztus élő teste, amelyet vétek részekre szaggatnunk, feldarabolnunk. Már a korinthusi gyülekezetben meg kellett küzdeni ezzel a kísértéssel. „Hát részekre van-e osztva a Krisztus?” – csattan fel az apostol (Kor 1,13). Hiszem: nem véletlen, hogy éppen ez lesz az igei mottója az ökumenikus imahétnek 2014 januárjában, amikor hosszú vajúdság után reménység szerint végre bevezettük egyházunk szolidaritási törvényét.

Talán nem igazán szerencsés, de legalábbis félreérthető a szolidaritás és a törvény szó összekapcsolása. A szolidaritás nem ránk kényszerített külső törvény, hanem sokkal inkább Istentől kapott ajándék, lehetőség, tehát jó hír, örömhír, azaz evangélium. Törvénynek csak abban az értelemben nevezhetjük, ahogyan erről ugyancsak Pál apostol tanít: „Egymás terhére hordozzátok, és úgy töltsétek be Krisztus törvényét.” (Gal 6,2) Ennél a sokat idézett, klasszikus igénél is érdemes figyelnünk a patinás Károli-fordításra, amelyben a törvény betöltéséről olvasunk. Ez, legalábbis számomra, jobb ízű kifejezés, mint a teljesítés. Maga Jézus is úgy fogalmaz a Hegyi beszédben, hogy ő betölteni jött a törvényt (Mt 5,17). Betölteni szeretettel, amely a Krisztus testének éltető vérkeringése.

Ha egyházunk születésnapjának közelében ösvizsgálatot tartunk, ki kell mondanunk, hogy szeretett evangélikus egyházunk súlyos keringési zavarokkal küszködik. Bizony, vannak ennek a testnek igencsak megszegény, sorvadó, halódó részei, míg máshol a túlzott „vérbőség” jelenthet komoly egészségügyi kockázatot. Nekünk az egész testre kell felelős, szolidaris szeretettel odafigyelnünk! Csak ez segíthet, hogy egészséges vagy legalábbis egészségesebb egyházban élhessünk.

De mi vezetett oda, hogy napjainkban keringési zavarok veszélyeztetik

egyházunk életét? Akárcsak biológiai létünket, úgy spirituális életünket is komolyan befolyásolják a külső körülmények, az egészségtelen környezet és táplálkozás. Ha belegondolok immár négy évtizedes lelkési szolgálatomba, elmondhatom, hogy első felében, abban a bizonyos puha diktatúrában a mozgásszabadság hiánya sorvasztott minket. Már azért is feljelenítették, ha két gyülekezeti csoport kimerészkedett az egyházi épületek gettójából, és komoly „állambiztonsági kockázatot” jelentve közös kirándulást szervezett. Ebben a kiszolgáltatott helyzetben törvényszerűen elszigetelődtünk, bizalmatlanokká váltunk egymás iránt is. Befelé fordultunk, mindenki próbálta védeni a maga kis rozoga várát...

Azután, immár lassan negyed százada, ránk virradt a szabadság hön áhitott napja. Kijöhettünk a fedezékek mögül, már nem kell félni senkitől és semmitől. De vajon mire használtuk, használjuk az ajándékba kapott szabadságot? Bizalommal elindultunk egymás felé, hogy végre át-értelmezés örömet? Igen, ezt is átélhetjük bizonyos jeles napokon: országos találkozók, missziói napok, Széllőrsza... De mi van a hétköznapokban? Sajnos bűnbánattal kell megvallanunk, hogy most már nem külső kényszerből, hanem egyfajta belső megkötöttségéből sok területen megmaradtunk önmagunkba zárkózó, csak magunk körül forgó, önző kis csapatoknak, amelyek kisebb-nagyobb váraikat őrzik, s vajmi kevésbé törődnek azzal, hogy mi van, vagy éppen mi nincs, mi hiányzik a közelebbi-távolabbi szomszédoknál. Régi, egészségtelen beidegződésből a segítséget ma is többnyire kívülről, külföldről vagy éppen állami támogatásokból, EU-s pályázatokból várjuk, és gyakran megfélemlünk a jókedvű adakozás, a felelős szolidaritás lehetőségének örömeiről.

Őszintén remélem, a bevezetendő szolidaritási törvény is segítheti a közös gyógyulást egyházon belüli keringési zavarainkból. Lehet, hogy ez a terápia nem lesz fájdalommentes, de egészségünket szolgálja majd.

■ GÁNCSS PÉTER elnök-püspök

■ HAFENSCHER KÁROLY

Most a kettő között vagyunk. Fontos állomás, reményteli állapot ez, megelégedendő küldetés.

2007-ben egyházunk zsinata (kilencedik zsinat) létrehozta azt a törvényt, amely ugyan nem kis vitát váltott ki, de szándéka egyértelmű volt: jövőt meghatározó, működőképes rendszert teremtő törvényt akart létrehozni, hogy megszüntetve az eddigi szabályozatlanságot, illetve csupán a szokásjogon alapuló gyakorlatot, az egyházi szolgálatnak jó hátteret adjon.

A törvény célja az volt, hogy arányosabb teherviseléssel, a gyülekezetek valós anyagi helyzetének feltárással olyan gyakorlat alakuljon ki, amely lehetővé teszi az egyházi személyek illetményének igazságosabb megállapítását, a megváltozott életkörülményekben a megfelelő gondoskodást és a szolgálatukat letevők számára a

tisztességes és méltó nyugdíj biztosítását.

A törvény elkészült. Bevezetéséhez azonban szükség volt további előkészületekre, és az információk híján értetlenkedők ellenállása miatt fontos volt, hogy széles körhöz jussanak el az érdemi tudnivalók.

Azután beindultak a fékező erők, amelyek lelassították, majd félretették a munkát. Májig érthetetlen módon azok, akik a megvalósításért feleltek volna, érdemben nem léptek. A gyülekezetek is – mivel nem volt elég ismeretük, és nem álltak rendelkezésre pontos modellszámítások – ösztönösen ellenkeztek, hiszen úgy érezték, ezután nagyobb teher hárul rájuk. Bizonyos utalások történtek is az első időkben arra, hogy az országos egyház, kilépve a rendszerből, nem támogatná ezt a gazdasági konstrukciót, így az egyházközösségek-

nek és a lelkészeknek kellene egymás között megosztaniuk a terhet.

Időre volt szükség, amíg nyilvánvalóvá vált, hogy a rendszer „háromlábú”, amelyben az egyház központi-igazgatója nemcsak a „harmadik láb”, hanem a stabilitást és a biztonságot is. Biztonságot azért, hogy egyetlen gyülekezet se kerülhessen nehéz helyzetbe. A törvény a szolidaritásról szólt tehát – nemcsak címben, de koncepciójában is.

A bevezetése azonban elmaradt, pontosabban évről évre a következő esztendő január 1-jére tolták. „Csak ne idén...” Mindig majd csak jövőre...

Az operatív döntésekért felelős országos presbitérium később a 150. számú határozatával létrehozott egy olyan bizottságot, amely újra foglalkozott a témával, komolyan megvizsgálva a kérdéseket, amelyek kritikaként vagy egyszerű vélemény-

Lesz-e szolidaritás?

■ SZEMEREI JÁNOS

Évek óta készen van, mégis visszatröfön újra és újra halogatta a bevezetését a zsinat. Novemberben újra napirendre kerül. Van, aki egyenesen kudarc történetéről beszél, amikor a szolidaritási törvény szóba kerül.

Az elmúlt évek vajúdságában – a törvénnyel kapcsolatos előkészítés hibái és ügyetlenkedései ellenére – én egyházunk életjeleit is látom ebben a történetben.

Életjel, hogy 2007-ben a zsinat döntő többsége azt mondta ki, hogy a szolidaritási törvényre szükségünk van.

Életjelnek tekintem azt is, hogy a lelkészek a maguk megnövekedett terheit megértették, tudomásul vették és elfogadták. Évek óta fizetik az ötven százalékkal magasabb nyugdíj-járulékokat, ugyanakkor a gyülekezetekre nehezedő, erejüket meghaladó terheket látva megnyomták a vészcsengőt.

Életjelnek tekintem azt is, hogy a zsinat és az egyházvezetés is vette a komoly jelzést, és a bevezetés elhalasztása mellett döntött, és munkacsoportot hozott létre a probléma orvoslására.

Arról itt most nem írok, hogy a szolidaritási törvény miért lenne fontos és óriási előrelépés. Pár szóban csak annyit, hogy Jézus Krisztus követőiként az ige egyházában kötelezően igazságos, méltányos, mindenkire egyformán vonatkozó feltételeket teremteni az eseti megoldások helyett. Azért nem írok róla többet, mert ebben a tervben és vágyban eddig is szinte teljes volt a konszenzus.

Miért nem sikerült akkor mégsem bevezetni?

Azért, mert – ahogy mondani szokták – az ördög a részletekben rejtőzik. Miben rejtett a hiba?

A törvény előkészítőinek elvileg és szakmailag védhető elgondolása az volt, hogy az egyházi alkalmazottak szociális támogatását és a nyugellátási költségek biztosítását két lábra kell állítani, és önjáróvá kell tenni. A céllal és az elvvel egyetértett a zsinati tagok túlnyomó többsége, ugyanakkor nem voltak tisztában a gyakorlati következményekkel. A szolidaritási törvény „a két lábra állítás” elvével a harmadik lábát (az országos egyház tehervállalását) kivonta volna a szociális hálózt és nyugellátást biztosító egyházi területről. Ez a finom „apróság”, és nem a szükséges pluszszolgáltatások okozták, hogy a gyülekezetekre nehezedő terhek a többszörösükre növekedtek volna.

Őszintén és önkritikusan el kell mondani azt is, hogy a törvény készítésekor az előterjesztők és a döntéshozók is hibáztak. Az előterjesztők abban, hogy a zsinaton erre a kockázatra vagy nem gondoltak, vagy valamiért nem akarták nyomatékosan felhívni rá a figyelmet. Nem készítették hatástanulmányt, és nem voltak modellezett minták a várható terhekről. Hallottam arról, hogy volt terv valamilyen kompenzációra, de ennek kommunikációja elmaradt. A zsinati tagság abban hibázott, hogy – megelégedve az előterjesztésekben vázolt szép célokkal – nem számolt utána a várható következményeknek.

A november végi zsinaton újra napirenden lesz a szolidaritási törvény.

Örömmel jelzem, hogy új helyzet van. Új helyzet, mert megszületett az a fontos döntés, hogy visszakerül a rendszerbe a hiányzó harmadik lábát jelentő országos egyházi támogatás. Mégpedig teljes egészében. Ez azt

jelent, hogy gyülekezeteink terhe összességében nem fog nőni.

Éveken keresztül dolgozott egy munkacsoport (melynek magam is a tagja lehettem), hogy a gyülekezetek megsegítésére egy olyan igazságos és egyben ösztönző támogatási rendszer jöjjön létre, amely az egyik oldalon az égetően szükséges szolidaritási törvény bevezetését lehetővé teszi, a másik oldalon pedig ellensúlyozza a gyülekezetekre nehezedő többletterheket. Ez a rendszer elkészült.

Örömmel írom, hogy ezzel a támogatási rendszerrel a gyülekezetek működésének veszélyeztetése nélkül bevezethető a szolidaritási törvény.

Bízom abban, hogy a zsinat november végén újabb életjelet mutat. Életjel lenne, ha a szolidaritási törvénnyel kapcsolatos rossz érzéseken, félelmeken és bizalmatlanságon is felül tudnánk emelkedni.

Az egyházi életet az teszi széppé, hogy Isten meg a hibákat is fel tudja használni a javunkra. Az egyházban a küzdelmes vitákból akár a közös nevezőre jutás és a közös célba érkezés csodája is megtörténhet. Mert a vitapartnerek reménység szerint nem egymás ellen, hanem közös célokért, egyházunk épüléséért és a ránk bízottak javáért harcolnak. Isten így tud bennünket, különböző látású embereket egymás és a közösség épülésére használni. A közös nevezőre találás is életjel.

November végén a gyülekezetek veszélyeztetése nélkül bevezetésre kerülhet a szolidaritási törvény, amire egyházunknak tényleg nagy szüksége van.

Bízom benne, hogy lesz szolidaritás!

A szerző korábban lelkészként, majd nyugati (dunántúli) egyházkerületi püspökként volt a 150-es bizottság tagja

OLIDARITÁSI TÖRVÉNY

Lesz egyszer egy törvény

ként időközben megfogalmazódtak – elsősorban a gyülekezetek és a lelkészek anyagi biztonságával, a jövő kiszámítható tervezettségével kapcsolatban. Az életre hívó határozat száma nyomán egyszerűen *150-es bizottságnak* nevezett csoport arra volt rendelve, hogy aktualizálja a szöveget, és a beérkezett javaslatok alapján csiszolja a törvényt, ugyanakkor segítse elő a modellszámítások elkészítését.

A munka jól indult, azután megtorpant. A hónapokig szünetelő bizottsági tevékenység után ez év első felében ismét munkához látott a csapat, hogy az új zsinati vezetés kérésére tisztázza: bevezethető-e a jelenleg érvényes döntés szerint 2014. január 1-jével az egyházi nyugdíjakat és szociális kérdéseket rendező törvény, vagy sem. A zsinat elnöksége ugyanis úgy határozott, hogy hat év tologatás után vagy bevezetésre ke-

rül a jogszabály, vagy végleg leveszik a napirendről.

Az elmúlt nyáron a *Muntag András* vezette bizottság sokat dolgozott azon, hogy aktualizálja és véglegesítse az anyagot. De továbbra is hiányoztak a gyülekezetekre lebontott számítások abban a tekintetben, hogy mit is jelentene a törvény életbe léptetése és működése. Sajnos az adatszolgáltatás részlegessége és az országos irodára sokszorosan begyűjtött információk nem koherens volta most sem könnyítette meg a helyzetet. Folyamatosan készül az a kimutatás, amelyből nyilvánvaló lesz, hogy a következő időszakban mivel számolhatnak a gyülekezetek, illetve hogy három átmeneti év után miként fog működni a szolidaritás rendszere.

Van, aki úgy fogalmaz: eljön az igazság pillanata... Az adatok tiszta képet mutatnak. A tények pedig konok dol-

gok. Eljön az idő, amikor nem kozmetikázott, nem is becsült adatok alapján, hanem valós adatokkal megalapozott módon rendezhetjük el az evangélikus egyházban a közös teherviselést.

Az előttünk álló hetekben nagy feladat vár a gyülekezetekre, bizottságokra, az országos presbitériumra, majd végül a zsinatra. Őszintén, hitbeli meggyőződésünk alapján, a jövőt építve el kell döntenünk, hogy az egyházi személyek nyugdíjának ügyében tudunk-e szolidaritást vállalni és eljáráni. Az összefogás nagy lehetősége ez, és ha a törvény valóban megszületik, akkor senki nem kerülhet elviselhetetlen, nehéz helyzetbe – hiszen nemcsak egymás mellett élünk, de egymásért vagyunk.

„Rendezni végre közös dolgainkat” – visszhangzik bennem a költő mondata...

A szerző egyházunk zsinatának lelkészi elnöke

Adat – közösség

■ BÁRDOSSY TAMÁS

– *Egy az egyház?*
– *Úgy bizony! Egy közösség. De milyen szerteágazó, és milyen sokféle...!*
– *Hogyan élhető meg az egység, a közösség?*

– *Ha tudunk egymásról. Ha ismerjük a másikat, s valós ismeretünk van egymásról.*

– *Honnan tudhatunk egymásról?*
– *Ha közöljük magunkról, ami fontos, ami szükséges, ha utánajárunk a másik helyzetének, állapotának, törekvéseinek, érzéseinek.*

– *Mit kezdhetünk ezzel a tudással?*
– *Átéltetjük egymás örömet, bánatát, támaszai lehetünk egymásnak. Képesek lehetünk megélni az együvé tartozást, a felelős elfogadást.*

– *Tudhatunk a közösség minden tagjáról? Lehetünk egyszerre felelősek mindenkiért?*

– *Általánosságban igen, a gyakorlatban nem. Nem érhetünk el mindenkihez. Persze ez nem ment fel az elérhetők elérésének kötelezettsége alól.*

– *Hogyan lehetséges mégis az egésszel való egység?*

– *Ha amellett, hogy egyénileg meg tesszük, ami lehetséges, közösségként, nagy egységként is valóban létezzünk. A közösség el is érheti s össze is foghatja minden tagját.*

– *Ki az a közösség?*

– *A közösség mi vagyunk, de az említett szerep betöltéséhez a közösségnek meg kell jelennie külön formában is. Olyan központként, amely erősíti tagjainak tevékenységét, s amely a közösség sok feladatát tagjainál eredményesebben tudja ellátni.*

A fentiekhez hasonló alap gondolatok (is) vezették a lelkészi nyugdíjrendszer kialakításának munkáit. Az egymáshoz tartozás és az egymással – most elsősorban a koruk vagy más körülmény miatt támogatásra szoruló lelkészekkel – való törődés volt az alap, ehhez kapcsolódott még néhány kiegészítő elem.

Nem kérdés: rászoruló lelkészeink segítségét meg kell tudni oldani egyházunk közösségének. Egyénileg azonban nem tudjuk ezt biztosítani, de még gyülekezetként sem. Szükség van a nagyobb közösség: egyházunk egészének bekapcsolódására. Ahhoz, hogy a közösség átfogóan meg tudja oldani ezt a problémát, mindenkirol el kell, hogy jusson az információ a megfelelő helyre, hiszen a segítség nem lehet esetleges, mindenkihez el kell, hogy érjen. S az adatok megérkezése még nem elegendő – a közösség központjában értelmezni, tárolni, feldolgozni s felhasználni kell tudni őket a cél betöltéséhez. Minden elem elengedhetetlen.

Nem véletlen, hogy ezeket az adatokat idejében, az adott formátumban és pontosan kéri az országos iroda. Ha nem valóság vagy nem értelmezhető az adatok, sérül a cél, sérül a közösség, sérül a közös felelősségvállalás, a szolidaritás.

A Szolidaritási Alappal kapcsolatosan többféle adatot használunk. Értelemszerűen a lelkészek szolgáltatásának pontos dokumentálására szükség van, hasonlóképpen az aktuális jövedelem ismeretére, mivel ezek a nyugdíjszámítás alapjai. Az alapgondolathoz hozzátartozik, hogy a lelkészt körülvevő kisebb közösség – a gyülekezet – hordoz elsődlegesen felelősséget a segítségnyújtásért, így tevékeny részese a nyugdíj-fizetéshez szükséges források megteremtésének. De a szolidaritásnak a gyülekezetek iránt is meg kell jelennie, hiszen teherbíró képességüket tekintve jelentős különbségek vannak közöttük – legtöbbször maga is támogatásra szorulhat.

A támogatás mértékének meghatározásakor a tervezet több szempontot vesz figyelembe: milyen arányban terhel a lelkész fizetése a gyülekezeti költségvetést; milyen jövedelmet biztosít a gyülekezet a lelkészének; milyen mértékben vesznek részt a gyülekezeti tagok a teherviselésben; s mekkora a gyülekezetben a felelősséget anyagilag is hordozó aránya.

Ezek a számítások további, a gyülekezethez, illetve a lelkészhez kapcsolódó adatokat használnak. A szolidaritás szempontján kívül a gyülekezet saját érdeke is lesz a pontos adatközlés, hogy megfelelő támogatásban részesülhessen a nyugdíjárulék befizetésével kapcsolatban.

Talán különösen hangzik, de a szolidaritásomat, a közösségvállalásomat nemcsak azzal fejezhetem ki, hogy leülök valaki mellé, hanem a pontos, őszinte adatközléssel, adminisztrációval is – hiszen ez megkönyíti a további feldolgozást végző munkatársak tevékenységét, s ez a segítséggel megcélzott érdeke is. Hasonló a jelentősége és a felelőssége a közösséget ebben az esetben megjelenítő központnak is az adatok kezelésében. Sőt: ez nem csak a nyugdíjak kérdésében van így...

Sok az adat. Sok ember sok tevékenységéhez sok adat tartozik. A sok embernek, sok tevékenységnek örülünk – a sok adatnak általában nem, főleg, ha tennünk kell vele valamit. Talán ha ezt is közösségvállalásunk részeként tudjuk értelmezni, tudunk valamennyire örülni a sok adatnak is – hiszen addig maradunk fenn, amíg van miről adatot közölni.

A szerző egyházunk országos irodájának gyülekezeti referense

SZÜCS MÁRIA FELVÉTELEI

Miről is szól a Szolidaritási Alapot létrehozó törvény?

■ MUNTAG ANDRÁS

A nyugdíjrendszer szabályozására az igényt az országos elnökség fogalmazta meg. Mivel korábban csak szóbeli hagyomány alapján működött a lelkésznyugdíjak kifizetése, logikusnak tűnt, hogy át kell gondolni, milyen is a rendszer, s lehet-e jobban, gazdaságosabban csinálni.

A megbízást annak megvizsgálására, érdemes-e más (esetleg állami) nyugdíjbiztosítóra bízni a kérdést, vagy inkább saját nyugdíjintézet létrehozásán kell gondolkoznunk, *iff. Zászkaliczky Pál* kapta (aki munkájánál fogva szakértője a témának). A döntést a zsinat hozta meg: legyen önálló nyugdíjalapunk. Más esetben ugyanis vagy elvesz sok lelkésznek az évek során összegyűjtött jogosultsága, vagy hosszú ideig párhuzamosan két nyugdíjnyújtó rendszert kell működtetnünk. A nyugdíj-osztály tőkéje és az országos költségvetés támogatása azonban megbízható alapot jelent az egyházi nyugdíjrendszer fenntartására.

A lelkészi korfa eloszlása (azaz az a tény, hogy hosszabb ideig több aktív, befizető lelkészünk van, mint nyugdíjasunk, akiknek rendszeres jövedelmét a befizetésekből biztosítani kell) kedvező helyzetet teremt az alap létrehozására.

A törvényjavaslat első formája 2005-ben alakult ki, és az alapelvek azóta változatlanok. Egyrészt az alap a tagjai után nyugdíjárulékot fizet az államnak. Ez az alapja annak, hogy az állam a minimálnyugdíjat biztosítsa lelkészeink számára. Az alap úgynevezett nyugdíj-kiegészítést

fizet, amely a nyugdíj összegét annyira emeli meg, hogy a világi nyugdíjszámításnak megfelelő összeg jusson a szolgáltatót letett lelkészeinknek. Ezt a nyugdíj-kiegészítést az alap abból a járulékból tudja biztosítani, amelyet az aktív tagjai befizetnek. A járulékalapja a lelkészi illetmény, és a befizetés a lelkészt, a szolgáltatóba állított és az országos egyházat egyforma mértékben terheli.

A javaslat foglalkozik a többi kifizetéssel is (özvegyi nyugdíj-kiegészítés, árvaellátás, gyermekáldás idejére szóló ellátás stb.).

Az alap működtetésének irányítóját (vezetőjét) az országos presbitérium választja, felette a felügyeletet a gazdasági bizottság látja el. Az alap vezetőjének munkáját az országos iroda egyik dolgozója segíti.

A gyülekezezeink által eddig fizetett országos járulékek szerepét az alapba befizetendő járulékek veszi át. Az egyházközséget terhelő járulékek sokkal nagyobbak lennének, mint az eddigi befizetési kötelezettség. Ezt – nyilvánvalóan – sok egyházközség nem képes vállalni. Mindezt egy szabályozás egyik lényeges eleme az a támogatási rendszer, amelynek segítségével az országos költségvetés átvállalja a terhek nagyobbik részét.

A javaslat szerint ez a támogatás két pilléren nyugszik: az egyik az az elv, hogy a gyülekezetek ösztérhelése nem lehet nagyobb, mint a jelenlegi országos járulékek összmértéke. Ennek az a következménye, hogy a gyülekezetek befizetése nem az összes járulékek egyharmada, hanem csak 8%-a, így az országos egyház 33% helyett 59%-ot vállal. A másik pillér, hogy egy hároméves átmeneti időszaka-

kot fogalmaz meg: ez idő alatt a befizetendő járulékek nem változik.

Fontos, hogy van ez a hároméves átmeneti időszak. Ez alatt semmi nem változik a befizetési oldalon. Ebben az időben a gyülekezetek feladata nem az, hogy többet fizessenek, hanem hogy a bevallásokat (népmozgalmi és gazdasági adatokat) fegyelmezetten és határidőre szolgáltatassák. Ezek lesznek azok az adatok, amelyek alapján 2017-től a gyülekezetekénti támogatás számítható. Ez alatt a három év alatt lesz fokozatosan egyre tisztább a kép: merrefelé mozdul el a(z országos) járulékek összege 2017-től.

Természetesen egyházunknak időközben azzal is kell majd foglalkoznia, mit tehetünk annak érdekében, hogy gyülekezezeink ne a megélhetőség határán tengődjenek, de ez nem ennek a törvénynek a témája. Azonban a törvényalkotó oldaláról nézve nem kerülhető ki az a kérdés, hogy minden elfogadott törvénynek olyan következményei is vannak, amelyek kívül esnek a törvény tárgyán. Ez viszont már stratégiai kérdés.

2010 óta sok apró lépéssel munkálódott ki a szöveg, amely emberi lehetőségeink szerint aprólékosan vette végig a nagyvonalú pénzügyi tervezéstől a számítási vagy eljárási részletekig a kérdés sok vetületét. Egyházunk köz- és gyülekezeti életében aktívan szolgáló, valamint szakértő személyek véleményét és kidolgozott javaslatait tartalmazza ez a törvényjavaslat.

Köszönettel tartozom munkatársaimnak, akikkel együtt ez a javaslat elkészült.

A szerző a 150-es bizottság elnöke

Oldalparunk témájához a kiskőrösi evangélikus általános iskola diákjai által készített templommakettek felvételeiből válogattunk. A beszédes alkotások az intézmény október 25-i őszi csendesnapján születtek, melyet *Élő kövek* címmel hirdettek meg. A fotókat Szűcs Mária iskolalelkész küldte el szerkesztőségünknek.

Emlékek a negyven éve elhunyt Réti Józsefről

▶ A feledhetlenül puha, bársonyos hangú, érzékenyen s mi több, bámulatosan jó szövegmondással éneklő tenor a *Lutheránia* énekarral is többször fellépett a vele baráti kapcsolatban álló *Wettler Jenő* karnagysága alatt, az idősebb generáció emlékei szerint a *János-passió* első, 1955-ös felcsendülésétől egészen 1961-ig. *Bach János-passiójának* evangélistájaként és egyben tenor szólójaként – aki a legnehezebb, sokak által rettegett 32-es áriát is játszi könnyedséggel szólaltatta meg – az 1971-es, *Lehel György* vezényelte Hungaroton-lemezfelvétélről vagy e lemez harminchárom évvel későbbi CD-kiadásáról is ismerhetjük.

Réti József 1925. július 8-án született a romániai Ploeshti-ben a *Rédl* család első gyermekeként. Németes hangzású nevét Csurgón, a református gimnáziumban töltött öt év alatt magyarosította (karénekesként *Kodály* kórusművével, a *Mátrai képek*kel való találkozására, a „Réten, réten, sejt a tari réten” sor ihlette meg). A gimnáziumban matematikánára irányította figyelmét a zenére.

Az öttagú család hamarosan, 1942-ben Budapestre költözött. A Műszaki Főiskolán eltöltött másfél év alatt végleg eldőlt, hogy a zene lesz az

élete. Így a Zeneakadémiára iratkozott át, ahol 1953-ban kitüntetéssel végzett.

Zeneakadémiai évei alatt a Honvéd Művészegyüttes kórusában, majd szólójaként énekelte; 1953-tól a Magyar Állami Operaház tagjaként operákban játszott, *Mozarttól* majd minden szerepet megkapott. Mivel azonban nem volt kibékülve a vezetéssel, hamarosan felmondott, és csak egy-egy darabra szerződött újra. Akkoriban még művészeknél sem volt magától értetődő, hogy a nagyvilágot járják, de Réti utazgatásai megtörték – alighanem ismerték annyira, hogy tudják, mindig visszajön: sok külföldi koncertmeghívást fogadott el.

Szerette a változatosságot, így nem szívesen vállalta ugyanazt az operaszerepet sem többször. Rendkívüli stílusérzék és muzikalitása lehetővé tette, hogy a zenetörténet különböző korszakainak (a barokktól a 20. századig) legkülönfélébb stílusú remekműveit is utánozhatatlan egyediséggel énekelhesse. Bámulatos önkontrollja, fi-

nom izlése s ezért visszafogott, mégis érdelemgazdag előadása nevét halhatatlanná tette.

Háromszor jelölték Kossuth-díjra, de a hatalom mindannyiszor törölte a listáról. Habár megtehetette volna, hogy családjával külföldön marad, mérhetetlen emberségével csak a zenére figyelt, az éltette. Betegsége – egy tizenéves kora fertőző májgyulladás szövődménye – 1968-tól egyre jobban elhatalmasodott rajta, azonban ezt még családja előtt is titkolta. De néha váratlanul összeesett a színpadon, s igen fáradékony volt. Még betegesen sem mondta le fellépéseit, csak közvetlenül a halála előtt egy *Karácsonyi oratóriumot*. A kórházban is megőrizte életvidámságát, s messze hangzó kacajáról összes betegtársa tudta, melyik kórteremben fekszik.

Többfelé hívták zsűrizni, így a brazil Rio de Janeiróba is, ahol 1973. november 5-én, negyvennyolc éves korában érte a halál. Így sohasem válhatott valóra álma, hogy szeretett és féltve őrzött lánya lehessen a zongorakísérője.

Bartók mély emberségét ő is magának tudhatta, talán ezért volt a *Cantata profana* egyik leghűbb tolmácsolója (felvétele *Doráti Antal* és *Ferencsik János* vezényletével is fennmaradt). Sírfeliratát is a *Cantata profanából*, lánya emlékezése szerint kedvenc művéből merítették: „Csak tiszta forrásból”. Sírját a kilenc csodaszarvas őrzi a Farkasréti temetőben.

Habár nem Csurgón érettségizett, születésének nyolcvanötödik évfordulóján volt diáktársai megemlékezést szerveztek tiszteletére, s itt hangzott el *Rónay György* verse, a *Gyászének Réti József halálára*. A gyász első fájdalmában papírra vetett, mélységesen igaz sorai méltó összefoglalását adhatják Réti ars poeticájának. „Én is, aki láttam e pálya diadalmas fölszárnyalását, / s láttam annyi cselszövényt, rosszindulat, gúny, alattomos / gáncsvetés közt ívelni, mind fénylőbben fölfelé (mert nem / a sikernek élt, hanem a múlt pillanat varázsában az / állandónak, ami lévén igazság, megmarad).”

■ HALÁSZ-TÁBORSZKY GYÖRGY

Megépült a Zenehíd

Megjelent Csorba István *Zenehíd – Szonettkönyv* című kötete

▶ „Hangszer lehetsz az Úristen kezében – vallja a szerző, akiről ismerői jól tudják, hogy egész életét kimondva-kimondatlanul ez a gondolat fonja körül, járja át. Isten és a zene szeretete kapcsolódik össze Csorba István szakmai pályafutásán és keresztény emberi útkeresésében. A budavári evangélikus gyülekezetben végzett kántori szolgálatok, a Schütz kórus vezetése, az Evangélikus Hittudományi Egyetemen a zene iránti odaadásnak a teológushallgatók lelkébe csepegtetése külső, kívülről is jól látható állomásai mindennek. Jelen verseskötettel újszerű módon enged bepillantást nekünk Pista bácsi lelkének alkotóműhelyébe. A zene nyelve után a líra eszközével igyekszik bevinni minket abba a gondolatkörbe és értékszemléletbe, amely öt ízig-vérig meghatározta és élteti.” *Csorba István Zenehíd – Szonettkönyv* című kötetének fűl-szövegéből valók ezek a sorok, amelyekkel *dr. Fabiny Tamás* püspök ajánlja a kiadványt. A napokban megjelent könyv apropóján ültünk le beszélgetni a szerzővel, Csorba István karnaggal.

– *Karnagy úr, honnan hová vezet a zenehíd, kiket hív meg az alkotó, hogy átsétáljanak vele ezen a hídon?*

– A *zenehíd*, ahogyan a könyv előszavában írom, érdekes szóösszetétel, hiszen így együtt – zene és híd – szándékom szerint egy különleges világba vezet. Ahogyan a híd összeköt partokat, egymástól elválasztott tájakat kapcsol össze, én elsősorban az emberi kapcsolatokra gondolva szerettem volna összeköttetést teremteni. Ennek csodálatos eszköze a zene, közvetett és közvetlen módon, és ennek írott műfajaként a szonettet választottam.

– *Miért pont a szonettet? Hiszen az az egyik legkötöttebb rövid versforma.*

– Nagyon szeretem ezt a műfajt, külföldi és magyar költők hasonló stílusú verseit egyaránt szívesen olvastam és olvasom mindig. A szonettforma terjedelménél fogva megköti az embert, nem lehet benne „szószátyárkodni”. A lényeget kell belesűríteni abba a tizenéves sorba. Ezért maradtam ennél a megoldásnál.

– *A témák változatosak: az istenszeretet, a hit, a hivatás, a hazaszeretet, az emberi sors, a nagy muzsikusi elődök, a természet szépsége, a humor. Kérem, engedjen bepillantást az alkotás folyamatába: hogyan születik az ihletből a vers?*

– Sokan azt hiszik, ez egy „hihetetlen titok”, és annyiban valóban az, ha nem arra gondolunk, hogy kegyelem minden, ami velünk történik. Én ezt hiszem és valloom ezekkel a versekkel is. A zene a maga konkrét és átvitt értelmében is átszövi egész világunkat. Nem csak a komoly- vagy könnyűzene nére gondolok. A természet hangjaiban is ott a zene. Az egész életünkben olyan csodálatos csengés van, amit én zeneként tudok megélni. A témák azért különbözők, mert mindegyiket megtaláltam a kapcsolódást.

– *Dallam is tartozik ezekhez a szonettekhez?*

– Egy-kettőhöz igen. A szeretetről

szóló szonetttem például dallá formálódott. Van olyan versek között, amit az evangélikus gimnáziumok számára írtam, és amely kórusműként adható elő.

– *Hány év termése ez a könyv? Már kezdettől fogva kötet számára gyűjtögette a verseit?*

– Körülbelül nyolc év alatt állt össze. Jelen kiadás százharmincnégy szonettet tartalmaz. Mintegy hetven százalékuk egyházi érintettségű. Az első vers 2005-ös keltezésű. Hogy mi késztetett engem arra, hogy egyáltalán összegyűjtsem? Mottóm az lehetne, hogy „sok belső vívódás, kétség, visszakozás és újrakezdés, könyörgő imádságok reményváro sora, majd egy végső, örömteli rászánás, felülről jövő és néhány baráttól, testvértől kapott biztatás – ez előzte meg e kötet létrejöttét. Isten kegyelméből ajándékba kapott szavak, rímek, ritmusok, látások az ihlettel csendes pillanatokban, dallamok, harmóniak áldott bővölete: ez indította el e szonettek szigorú műfaji keretbe zárt, sűrített, kimondani vágyott gondolatainak sorát.”

– *Hogyan válhatunk mi, olvasók részesévé ennek a kórusnak, amely Istent dicséri? Hogyan, mikor olvassuk – a szerző szándéka szerint – a kötetet?*

– Az eddigi életem igazolta ezt a jelmondatommal lett gondolatot, miszerint „hangszer lehetsz az Úristen kezében”. Mindenki keresi a földön a maga hivatását, azt, hogyan használhat szűkebb-tágabb környezetének. Én úgy érzem, a zene adott lehetőséget ar-

ra, hogy azt a talentumot, amelyet az Úristen adott, mások hasznára fordíthassam. A tanítás által, a zeneszeretet átadása által a zene megszeretésén kívül felismertetni azt, hogy a zene Isten ajándéka, tud evangélizálni, lehet missziós szerepe. Ha ebben egy picit tudok adni valami többletet, akkor érzem: hangszer lehetsz az Úristen kezében. A könyv olyan formátumú, hogy bárhova el lehet vinni, könnyen kezelhető. Sokrétűen használható. Aki szereti a verseket, a szonett műfaját, olvassgathatja saját szórakoztatására, de felhasználható az egyházi szolgálatban is, zenés áhítaton, szeretetvendégségen, prédikációba beleszótt idézetként vagy missziós feladat közben.

– *Mi lesz a következő munkája?*

– Nehéz és könnyű is egyszerre mind erre jól felelni: az Úristen kegyelméből élünk, ki tudja, meddig járhatunk a földön. Ő adja az értelmet, a testi-lelki, szellemi frissességet, az egészséget és a kedvet is a munkához. A most megjelent *Zenehíd* a hatodik szellemi gyermekem. További tervem egy olyan kiadvány összeállítása, amelyben saját verseimre és szövegeimre vagy fordításokra komponált szóló- és közösségi énekeim lennének összegyűjtve. A tervezett ideiglenes cím: „Minden dal róla vall!” Arra törekszem, hogy könnyen megtanulhatók legyenek, és ezáltal széles körben elterjedjenek, szolgálva Isten szent ügyét. A mottóm most is ugyanaz: Az Úr megtartó szeretetéről és kegyelméről vallani.

■ KÖHÁTI DOROTTYA

Az egyházi támogatással készült kötet megvásárolható az *Üllői úti evangélikus könyvesboltban* (VIII. kerület, *Üllői út 24.*) és a *Huszár Gál könyvesboltban* (V. kerület, *Deák Ferenc tér 4.*). Ára 1980 forint.

A *szonett* (olaszul: rövid dal) középkori eredetű, a reneszánsztól egész Európában elterjedt, kötött formájú versszerkezet. A reneszánsz korában az olasz *Petrarca* nevéhez kapcsolódik, másik legnagyobb mestere művelője pedig *Shakespeare* volt. A legkötöttebb versformák egyike, ezért a legintenzívebb, ambivalens lírai tartalmak kifejezésére a leghatásosabb. Tizenéves sorból áll, általában két quartinára (10-11 szótagos, négysoros szakasz) és két terzinára (ugyanolyan szótagszámú háromsoros szakasz) tagolva. (Forrás: *Wikipédia*)

HIRDETÉSEK

Tamás-mise a budapesti egyetemi gyülekezetben

A következő Tamás-mise november 10-én, 18 órakor lesz a budapesti Egyetemi és Főiskolai Gyülekezetben (1117 Budapest, Magyar Tudósok körútja 3.). Igehirdető: *Darvas Anikó*. Liturgus: *Benkőczy Péter*. Az alkalom házigazdái: *Szeli Noémi* és *Zalán Eszter*.

Íme, most van a kegyelem ideje! Íme, most van az üdvösség napja! (2Kor 6,2)

„Jó vagyok így? Szerethető és elfogadható?” Arra gondolsz, ahhoz, hogy Isten elfogadjon téged, meg kellene változnod? Akkor tuti csak valahol a jövőben tudod elképzelni, hogy Isten magához ölel és elfogad. Akkor jövő idejű eseményként, állapotként gondolsz a kegyelemre. De Isten azt mondja, *most van itt a kegyelem ideje*. Most. Ébresztő, ne álmodozz, ne csak a jövőben élj, tessék a mostra fókuszálni! *Carpe diem!* Most ezt a kérdést fogjuk körüljárni.

Koncert köszöntötte a kilencvenéves kántort

75 év – egy orgonapad címmel egyházzenei hangverseny volt október 20-án a pesterzsébeti evangélikus templomban. A kilencvenéves *Bencze Istvánt* 1938. október 2-án, tizenöt évesen választották meg kántornak. Azóta ötször annyi esztendőzt szolgálhatott, mint az akkori életkora volt. A gyülekezet több muzsikusa mellett a „tanár úr” *Johann Sebastian Bach*, *Johann Pachelbel* és *César Franck* műveiből adott elő.

SZABÓ LÁSZLÓ FELVÉTELE

Lapunk múlt heti számában ugyan beszámoltunk már arról, hogy Nyíregyházán bemutatták a néhai Túróczy Zoltán püspök igehirdetéseiből összeállított legújabb kötetet, ám az ismertetésére ünnepi számunk hasábjain már nem futotta... Az alábbiakban az előszóval ajánljuk olvasóink figyelmébe a Luther Kiadó közreműködésével napvilágot látott prédikációskönyvet.

Időszerű szeretet

Isten iránti hálával és nagy örömmel tesszük le egyházunk asztalára Túróczy Zoltán püspök (1893–1971) igehirdetéseinek legújabb kötetét. A 2007-ben létrehozott Túróczy-hagyaték Alapítvány alapító okiratban is rögzített célkitűzése, hogy egykori püspökünk „igehirdető szolgálatát elérhetővé [tegye] az egyház mai nemzedéke számára, hogy ily módon hozzájáruljon az egyház megújulásához”. Túróczy Zoltán nemcsak az általánosan ismert személy egyháztörténetünkben, hogy háromszor választották püspökké, és a pártállami hatalom háromszor állította félre, hanem azért is, hogy mint igehirdetőnek, evangélistának páratlanul határos és hatékony volt szolgálata.

Hogy az igehirdető, a „szónok” hatásosan végzi munkáját, ez minden hallgatója számára felismerhető. Szónoki adottság, nyelvi leleményesség, ha kell, az ablakokat, de az emberi érzelmeket is megmozgató hang olyan eszközök, amelyek nem hiányoztak Túróczy Zoltán „fegyvertárából” sem. Ha ezek az adottságok hasznosnak tűnnek is a szónok számára, nem ezek teszik igazi igehirdetővé az Isten emberét. Nem ettől lesz hatékony a szolgálata. Az kegyelmi ajándék. Nem a szuggesztív egyéniség tömegeket rabul ejtő hatása, hanem egyedül a Szentlélek Úristen munkája, hogy a kétélű kard (Zsid 4,12–13) hogyan munkálkodik az igehallgatók életében. Isten embereket kereső szeretete sokakat ért el és hódított meg Túróczy Zoltán prédikációival.

Kötetünk címével kétszeresen is tanúságot szeretnénk tenni. Egyrészt – megszólított igehallgatóként – arról, hogy Túróczy Zoltán prédikációi ma is korszerűek, időszerűek. Lehet, hogy egy-két szó, kifejezés hatvan év távolából szokatlanul, régi-esnek tűnik – de az üzenet, a hír, amellyel szívünkön kopogtat! Mutatis mutandis ezekre az igehirdetésekre is áll, amit a Szentírásról mond az advent 1. vasárnapi prédikációban: „A Biblia azonban nemcsak megmarad, hanem él is. Nincs dohos régiségszaga. Mindig modern. Minden időben Isten mai beszéde a ma élő emberhez.”

Másrészt e kötet prédikációi – de

legyenek bárkié is az egyház gazdag kincstárából, akár Aranyszájú Szent Jánosé vagy Lutheré – azért maradnak, maradhatnak korszerűek, időszerűek, mert a témájuk időszerű: Isten örök szeretete, amely megjelent a mi Urunkban, Jézus Krisztusban. Ez az örök érvényű, mindig időszerű,

minden korok embere számára létfontosságú üzenet! Ennek kell hirdettetnie! Az apostoli és az evangéliumi igehirdetésnek ezért a középpontja a keresztről szóló beszéd (1Kor 1,17–18). Ezt az örökké időszerű üzenetet jeleníti meg a címlapra került kép is, amely Kis-Tóth Ferenc festőművész alkotásáról készült. Hálásan köszönjük az alkotónak, hogy nagyvonalúan engedélyezte e kép felhasználását. Együttal a köszönet szavával kell fordulnunk Terei Gáborné felé is, aki a szövegek digitalizálását végezte.

Amikor e könyv anyagát terveztük, szinte magától adódott a gondolat, hogy az 1989-ben megjelent *Posztillás könyv* „folytatását” kellene kiadni. Abban ugyanis az 1952/53-as egyházi évre előírt igend alapján a magyar perikóparend evangéliumi sorozatáról írt igehirdetések jelentek meg. A következő, 1953/54-es évben pedig az epistolai (levélbeli) igék kerültek sorra. Először úgy tűnt, hogy a győri gyülekezet levéltárában őrzött anyagban ez is megvan. Később azonban kiderült, hogy néhány ponton hiányos a sorozat, ezért ezeket pótoltuk. Bár ezáltal a sorozat egysége ezeken a helyeken csorbát szenvedett, mégis jobbnak láttuk ezt a megoldást, amelyről a függelékben található táblázat és az előtte olvasható bevezetés ad tájékoztatást.

Tekintettel arra, hogy az igehirdetések szövegében idézett igék az 1937-es kiadású, revideált Károli-fordításból valók, amelyet bizonyíthatóan Túróczy Zoltán is használt, az alapigéket is ebből a kiadásból vettük át. Igaz ugyan, hogy ezzel vállalnunk kellett a némelyek számára talán nehezségeket is jelentő régiesebb nyelvhasználatát, de csak így volt biztosítható, hogy az egyes igehirdetések előtt közölt textusok és az adott prédikációban olvasható idézetek szerves kapcsolata világosan felismerhető legyen az olvasók számára.

Külön kérdés, hogy a kötetünkben közölt igehirdetések közül melyek hangzottak el, és melyek azok, amelyeket a félreállított és a szolgálati lehetőségben is korlátozott püspök „az íróasztal fiókjának írt”. Ahol a kézirat egyértelmű utalást tesz az elhangzásra, a függelékben található táblázatban közöljük. Azt azonban nagy bizonyossággal tudhatjuk, hogy a „születésük” évében, az 1953/54-es egyházi esztendő folyamán az igehirdetések túlnyomó többsége nem jutott el előszóban az ígére vágyódó lelkekhez.

Az a reménységünk, hogy a Lélek a holt betűket is megeleveníti, és az olvasott prédikációk is élő igévé, *vi-va vox evangeliivé* lesznek a mai olvasók számára is – ahol és amikor Istennek tetszik. S ha ez megtörténik, akkor részesei leszünk az igehirdetés csodájának, amely által Úra akarata szerint él az egyház nemzedékről nemzedékre. *Ennél többet nem várhatunk, ennél kevesebbet nem remélünk*, amikor Túróczy Zoltán születésének 120. évfordulóján útjára bocsátjuk ezt a könyvet.

Győr–Budapest, 2013 októberében

■ ITTÉZS JÁNOS
nyugalmazott püspök,
a Túróczy-hagyaték Alapítvány
kuratóriumának elnöke

Túróczy Zoltán: *Időszerű szeretet*. Luther Kiadó, 2013. 368 oldal, 145 × 200 mm, keménytető. Ára (5% áfával): 1900 forint.

Életmentő, hegyi mentő

Szombat reggel felöltöztem, elkészítettem az előszobában a gyerekektől. Ábel fiam megkérdezte: „Hová mégy, édesanyja?” Vidáman feleltem: „Életmentő, hegyimentő-tanfolyamra!” Nem akartam megmondani a gyerekeknek ezt a nagy elhatározásomat, mert tudják, hogy a legkevesebb vért láttnak elájulok, és ha velük valami baj történt, eddig csak apának kiabáltam segítségért. Megölelgettem őket, és megígértem, hogy mindent elmesélek majd, ha hazaérek, és igazából őertük is megyek, hogy ezen a téren változni tudjak: hozzáállásban és léleljenlétben. Meg tudom csinálni!!!

Az első találkozás után kiderült, hogy nem biztos...

Harmincórás a tanfolyam. Már az első órán újraesztettünk egy műanyag embert, és megtanultuk a de-

fibrillátor használatát. A mentősparrancsnok megkérdezte, hogy miért vagyok itt tulajdonképpen. Elmagyaráztam neki: van, aki az egyről indul; van, aki a kettőről; van, aki a nulláról – de én a mínuszokból, és a fejlődésem majd onnan lesz értelmezhető és látványos. Lehet, hogy csak a nulláig jutok, de addig is előrelépkedek!

Mi jöhet még? A második órában elméleti rész következett. Miért fontos az életmentés? Az oktató szerint azért, mert az élet után nincs semmi. A tudomány bizonyította, hogy nincs túlvilág, és az élet a legfőbb érték, amelyet menteni kell mindenáron.

A tanfolyam első részét nem tudtam megcsinálni, a másodikkal meg nem értettem egyet. Imádkoztam a „belső szobámban”: „Ne haragudj, Uram, ha rosszor vagyok rossz he-

lyen, tegyél rendet bennem és körülöttem.” Rend lett!

Jöttek az izgalmas mentős történetek, anekdoták olyan szófordulatokkal, amelyek egy ateista szájából is istencsere szavakká lettek az én szíven: „váratlanul”, „szerencsésen”, „hihetetlen”, „nem is értem”, „megmenekültünk”, „pont odaértünk”... Fülig ért a szám az örömtől, és definiáltam: ez a kegyelem! Törékeny életünk egyetlen túlélési lehetősége és menedéke.

Hazaérek. Rohant a négy fiókám elé: mit tanultam? Megmutattam. Lefektettem őket a földre. Segítségekérés. Légzésfigyelés. Homlokpuszi. Pumpálás. Csikizés. Hálaadás, hogy ölelhetem őket! Pumpálás. Csikizés. Orrbefújás. Na, neeeeeeee!

■ PAPP ANDREA

SEMPER REFORMANDA

„Ha egyik ember a másikért semmit sem tesz, hanem a felebarátját cserbenhagyja, és előle elmenekül, az Isten előtt gyilkos, amint azt János első levele mondja: »Aki gyűlöli a testvérét, az embergilkos...« (1Jn 3,15) Másfelől: »Aki pedig világi javakkal rendelkezik, de elnézi, hogy a testvére szükségét szenved, és bezárja előtte a szívét, abban hogyan lehetne az Isten szeretete?« (1Jn 3,17) Mert ez is egy a bűnök közül, amit az Isten Sodomának felrótt. Amint azt Ezékiel próféta által mondja: »Az volt a bűne a húgodnak, Sodomának, hogy bár fenségben, kenyérbőségben és zavartalan békességben volt része neki és lányainak, de a nyomorultat és a szegényt meg sem támogatta.« (Ez 16,49) Jézus is az utolsó napokban gyilkosnak ítéli őket, amikor majd ezt mondja: »...jövénny voltam, és nem fogadtatok be, mezítelen voltam, és nem ruháztatok fel, beteg voltam, börtönben voltam, és nem látogattatok meg.« (Mt 25,43) Ha így fognak megítélni azok, akik a szegényekhez és a betegekhez nem mentek oda, és nem kínálták föl nekik a segítségüket, mi lesz akkor azokkal, akik elszaladtak, és cserbenhagyták őket, mint a kuttyák vagy a disznók? Mi lesz akkor azokkal, akik a szegényektől nemcsak hogy elveszik, amijük van, hanem mindenféle csapással is sújtják őket, mint mostanság a zsarnokok azokkal a szegényekkel teszik, akik az evangéliumot befogadták? Ne is foglalkoztat ez, megkapják büntetésüket.”

► Luther Márton: Elmenekülhetünk-e a halál elől? (Kovács Áron fordítása)

SZÜCS Mária FELVÉTELE

HETI ÚTRAVALÓ

„Íme, most van a kegyelem ideje! Íme, most van az üdvösség napja!” (2Kor 6,2)

Szentháromság ünnepe után, az utolsó előtti megelőző héten az Útmutató reggeli és heti igéi figyelemztetik az Úr – ítélet előtt, kegyelem alatt élő – népét: oda kell állnunk Isten ítélszéke elé annak tudatában, hogy üdvösségünk is az ő ingyen kegyelmi ajándéka. „Mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélszéke előtt, hogy mindenki elvegye jutalmát aszerint, amit a testben cselekedett: vagy jót, vagy rosszat.” (2Kor 5,10; LK) Az Úristen a Fiát élők s holtak bírájává tette, és az ítéletet is átadta neki (lásd Jn 5,22), aki előre kijelentette: „Bizony, bizony, mondom tinéktek: mind, aki megtartja az én beszédemet, az halált nem lát örökké.” (GyLK 702; lásd Jn 5,24.29) Isten gyermekei annak tudatában, hogy „mindnyájan oda fogunk állni Isten ítélszéke elé”, Pállal és a ma ötszázharminc éve született reformátorral vallják: „...akár élünk, akár meghalunk, az Úréi vagyunk. Mert Krisztus azért halt meg, és azért kelt életre, hogy mind a holtakon, mind az élőkön uralkodjék.” (Róm 14,10.8–9) Dr. Luther Márton írja: „Igen, az Úréi vagyunk! Ha Krisztusban hiszünk, benne és általa magunk is urai leszünk ördögnek, bűnnek, halálnak, mert ő átokká lett értünk!” Benne: „...az Isten országa közöttetek van!” Krisztus visszajövetele mindenki számára nyilvánvalóvá lesz: „Mert ahogyan a villám cikázik, és az ég aljától az ég aljáig egyszerre villan fel és fénylik, úgy jön el az Emberfia is az ő napján.” (Lk 17,21.24) Márton napján azért adunk hálát Istennek, mert felhasználta magvetőjéül Krisztus tanújaként. „Nektek megadatott az Isten országának titka... Akinek van füle a hallásra, hallja!” (Mk 4,11.9) Példázatában Jézus Isten igéjének sorsáról tanít. Akik befogadták és megcselekedték: termik a hit gyümölcsseit. Isten teszi késszé a benne hívőket: lássák meg, hallják meg, értsék meg, Jézusban közel jött az ő országa (lásd Mk 1,15). Urunk előre tudatta: „Előbb... minden nép között hirdetni kell az evangéliumot.” Ezután a nagy megpróbáltatás ideje jön el: „...mert azokban a napokban olyan nyomorúság lesz, amilyen az Isten által teremtett világ kezdete óta... nem volt, és nem is lesz... de aki mindvégig kitart, az üdvözüli.” (Mk 13,10.19.13) Ám addig hangzik a buzdítás: „A testvéri szeretet legyen maradandó. (...) Ne feledkeztek meg vezetőitekről, akik az Isten igéjét hirdették nektek... Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.” (Zsid 13,1.7–8) János óv szeretettel, mert az utolsó időkben sok hazug antikrisztus támad, „aki tagadja, hogy Jézus a Krisztus... Aki tagadja a Fiút, azé nem lehet az Atya sem.” (1Jn 2,22–23) Jézus örök életet ígér mindazoknak, akik megmaradnak őbenne. S a Gecsemáné-kertben mindenkor tanítványaitól kéri: „Virraszatok, és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek...” (Mt 26,41) Az ő, az Emberfia eljövételének idejét csak az Atya tudja, ezért mondja háromszor is Jézus: „Vigyázzatok, legyetek ébren, mert nem tudjátok, mikor jön el az idő!” (Mk 13,33) „Bizony betelik az idő, / És Isten Fia eljő, / A világbíró, a dicső, / Az ítélő s megmentő.” (EÉ 502,1) Várodd?

■ GARAI ANDRÁS

PALACKPOSTA

Vágyódás világosságra

Már jó pár napja beköszöntött a november. Nem szeretem különösebben, sohasem szerettem. Olyan rövidke a nappalok... Sötét van, amikor elindulok az iskolába, és amikor hazaérkezem, kapcsolhatom fel a lámpát, mert megy le a nap. Eltűnt már az a szép őszi látvány, amelyre eddig mindennap rácsodálkozhattam. Amikor többnyire jól kezdődött a napom, mosolyogva indultam el, és esténként is volt még kedvem programot szervezni.

Ez most kezd megváltozni. Lehango a sötétség, és látom, ezzel sokan mások is így vannak. Nem a tél a kedvenc évszakom, de azért már várom, hogy leessen az első hó, ami világosságot hoz újra az emberek életébe.

Van valami abban, amikor őszi fáradságról beszélnek az emberek. Tényleg szükségünk van ilyenkor pihenésre, nyugalomra, csendre. És talán a novemberi borongósság arra is ráébreszt bennünket, hogy nemcsak a szemünknek, de a szívünknek is szüksége van világosságra! Talán jut időnk arra is, hogy nagyakaritást végezzünk a lelkünkben. Nem tudom, ki hogy van vele, de abban biztos vagyok, hogy nekem most nagy szükségem van erre.

„Sötétségből vágyódom a világosságra. / Halld meg, Uram, hangomat!” – egyre csak ennek az ifjúsági éneknek a sorai járnak a fejemben. Tehát valami hiányzik. De talán nem is a nyári napsütés vagy a hóhelyek ragyogása, hanem a szívemből a fény.

Itt az ideje elcsendesedni és megérteni, hogy mit is jelent az, amit *Lukács evangéliumának* 11. fejezetében olvashatunk: „Vigyázz tehát, hogy a benned levő világosság sötétséggé ne legyen!”

Nem a korai besötétedés az, amitől lehagoltnak érezzük magunkat így őszi végén, hanem talán az, hogy kevés időt szánuink arra, aki számunkra az igazi világosságot jelent: Jézus Krisztusra. Hiszen a sok rohanás közepette nagyon könnyen elfelejtünk hálát adni mennyei Atyánknak. Elfeledkezünk róla, így az a fény, amely a lelkünkben ragyogott, szürkül, és lassan elsötétedik.

Jézus Krisztus fénye mindenkor ragyog bennünk, hiszen hatalmas szeretettel vesz minket körül nap mint nap. Mi vagyunk azok, akik a hibáink és megkeményített szívünk által ráhúzzuk a sötétség fóliáját.

Keresztény emberként ragyognunk kell a krisztusi fényben, hogy a sötét mindennapokban felragyogjon az embereknek Megváltónk világossága. „*Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.*” (Mt 5,16)

■ HALÁSZ ALEXANDRA

Névjegy:
Halász
Alexandra

A békéscsabai oktatási komplexum iskolalelkésze vagyok. Iskolalelkészként kihívást jelent, hogy sokszor a diákoktól várják a megoldást az életük nehéz helyzeteire.

Szolgálatunk szépsége ebben rejlik, hogy Jézus Krisztus világosságát mutassuk meg számukra, hogy tudják: a szívükben lévő sötétséget Megváltónk szeretetének fényessége ragyoghatja be.

Az oldalt szerkesztette:
VITÁLIS JUDIT

REFORMÁCIÓ ÉS TOLERANCIA

„Nem minden zsidó vallásos, az arabok pedig nem terroristák”

Interjú a gyermekkorát Izraelben töltő Balogh Dániellel

► **Kubai és magyar szülők gyermekeként Izraelben született és nőtt fel Balogh Dániel. A most húszéves fiatalember négy éve költözött édesapjával Budapestre, majd egy évvel később Kecskemétre. Családjának életében nem játszott fontos szerepet a vallás, noha a Szentföldön végzett általános és középiskolai tanulmányai alatt – a kötelező hittanórák révén – zsidó nevelésben részesült. Itthon a Deák téri evangélikus gyülekezetben konfirmált; most a híros város lutheránus közösségének alkalmait látogatja. A jelenleg adminisztratív munkakörben dolgozó, de terveit katonai pályára készülő Danival a reformáció és tolerancia tematikus év apropójából beszélgettünk.**

– A szüleim Budapesten ismerkedtek meg a nyolcvanas évek közepén. Apukám pesti volt, anyukám Kubából jött ide egyetemre. Azért mentek Izraelbe, mert apám ott kapott munkát. Kint házasodtak össze, és a testvéremmel mi ott születünk. Négyéves koromban egyszer már visszajöttünk Magyarországra, de csak másfél évig maradtunk, mert anyukám nem érezte itt jól magát.

A kubaiak nagyon toleránsak másokkal, nem foglalkoznak azzal, ki milyen származású. Itthon viszont anyukám azt tapasztalta, hogy nem fogadják el őt az emberek; neki Izraelben könnyebb volt beilleszkednie. Ott még mindig él az a generáció, amelyik az állam megalapítása (1948) után a világ minden tájáról érkezve népesítette be az országot. Ma már többségben vannak a „tősgyökeres” izraeliek, de a hatvan-hetven évnél idősebb zsidók közül kevesen mondhatják el magukról, hogy a Szentföldön születtek.

– *Te pontosan hol láttad meg a napvilágot?*

– Tiberiasban születtem. Kiskoromban a Kinneret-tó – más néven: Galileai-tenger vagy Genezáreti-tó – legdélebbi csücskénél éltünk; ha kinéztem az ablakon, láttam a vizet. Öt kilométerre laktunk a jordán határtól. Ha csend volt a faluban, akkor lehetett halni a mecsetekből kiszűrődő imákat.

Kisgyerekként nagyon sok riasztást éltem át. Izraelben szinte minden települést kerítés vesz körül, és ha annak mentén mozgást érzékelnek, akkor megszólal a riasztás. Az örök hangszórókon bemozdják a riasztás kódját, és akkor mindenki lekapcsolja a fényeket a lakásában, és bezárkózik. Utólag mindig az derült ki, hogy a vaddisznók miatt volt a figyelmeztetés, egyszer sem volt éles a helyzet.

Az évek során többször költöztünk, de mindig kibucokban éltünk, mégpedig nem vallásos zsidók között. A kibuc utópikus elképzelésekre épülő szocialista településtípus: minden a közösség tulajdonában van, és mindenki egyenlően részesedik a javakból. Az emberek keményen dolgoznak, de a munkájukért nem kapnak fizetést. Nincs saját jövedelmük, de nem is kell költeniük semmire.

Emlékszem, kiskoromban a Bet-Zera kibucban a gyerekek száma alapján adták az élelmiszert; ingyenes volt az iskola, az uszoda, a konditerem, az üzemanyag, közösek voltak a gépjárművek, és a ruharaktárból ruházkodtunk. Mire nagyobb lettem, ez a forma megszűnt. Utoljára a Degania Alef nevű, körülbelül háromszáz lelkes kibucban laktunk, amelyet 1910-ben elsőként hoztak létre. Akkor már az sem működött így.

– *Azt mondtad, nem vallásos zsidók között éltetek. Ez mit jelentett?*

– A települések Izraelben nagyon homogének: vagy csak zsidók, vagy csak arabok lakják őket. Persze a

nagyvárosokban, mint Jeruzsálem vagy Tel-Aviv, előfordulhat, hogy akár egy utcában laknak zsidók és muzulmánok is, de a falvakban, kisvárosokban ez nagyon nem jellemző. Bár az egyetemek mindenki számára egyformán nyitottak, az általános és középiskolák hasonlóképpen osztottak, külön a zsidóknak, külön az araboknak.

De a zsidók lakta települések sem egyformák. Azokon a településeken, ahol mi laktunk, olyan zsidók éltek, akik a vallásukat egyáltalán nem gyakorolják. Esznek disznóhúst, nem tartják a szombatot, és így tovább. Nagyon ritka, csak elvétve van rá példa, hogy egy ateista zsidó és egy vallásos zsidó összebarátkozna.

A vallásos zsidók is több csoportba sorolhatók. A „hagyományos” zsidók – ez az eredeti héber kifejezés szó szerinti fordítása – például nem viselnek kípát, és csak a nagy ünnepeken járnak zsinagógába, de szombaton nem raknak tüzet, nem használnak villanyt, és kóser ételeket esznek. Ma ők alkotják a többséget.

Egy másik csoportba tartozók mindennap imádkoznak, és zsinagógába is járnak. A férfiak kípát hordanak, a nők szoknyában járnak. Az úgynevezett fekete kípások még inkább követik az előírásokat; a legvallásosabbak az ultraortodoxok.

– *Ha nem vallásos zsidók között éltetek, akkor, gondolom, a zsidó hittételeket, törvényeket, a tipikus zsidó szokásokat csak érintőlegesen ismered...*

– Két okból is jól ismerem őket. Egyrészt az állami iskolákban kötelező a hitoktatás, sőt az érettségi vizsga is. Másrészt a zsidó vallás előírásai azoknak az életére is hatással vannak, akiket egyébként nem érdekel a vallás, vagy más valláshoz tartoznak. Például szombaton kora estig nem járnak a buszok, a boltokban nem kapni disznóhúst, pénteken nem lehet ügyeket intézni. Ahol én laktam, ott ez nem volt probléma, de például ha egy nagyvárosban valaki szombaton grillezik kint az udvarában, akkor rossz szemmel néznek rá.

– *Mit tapasztaltál a zsidók és az arabok közötti feszültségből?*

– Kiskoromban – mint a gyerekek általában – nem igazán értettem, mi is a konfliktus oka. Nehéz is átlátni ezt, hiszen a népcsoportok közötti ellentét egyben vallási ellentét is, és fordítva. Tetézi a problémát, hogy egy átlagos zsidó család két-három gyermeket vállal, míg az arab családokban ötnyolc gyermek is van. Ha ez a tendencia folytatódik, néhány generáció múlva ők lesznek többségben...

Ideális esetben a kultúrák egymás mellett élésének számtalan előnye is lehet, lehetne. Akár *Szent István*nak a fiához, *Imre* herceghez írt *Intelmeiből* is idézhetnénk...

– *Vannak-e olyan tévhitek, előíté-*

letek Izraellel, a zsidókkal vagy az arabokkal kapcsolatban, amelyeket szívesen megcáfolnál, eloszlatnál?

– Természetesen vannak tévhitek. Amikor itt Magyarországon meghallják az emberek, hogy Izraelből jöttem, a legtöbben elsőként a terrorizmust említik, és néha viccesen még azt is hozzátesszik, hogy ne robbantsam fel őket. Pedig amennyire én tudom, nincs izraeli zsidó terrorcsoport. Ugyanígy azt is szeretném hangsúlyozni: téves azt gondolni, hogy az arabok terroristák!

Az átlag magyar nehezen azonosítja be a Közel-Keletről jövő embert. Hiába tudja a szóban forgó személyről, hogy izraeli állampolgár, vagy más arab ország lakója, hogy zsidó vagy muzulmán, összekeveri a vallási, kulturális szokásokat.

Például azt is rendszeresen megkérdezik tőlem: „Nálatok a nők csador-

szelgettünk; emellett az iskolában alapfokon tanultam arabul.

Itthon az iskolában, menet közben tanultam meg magyarul. Alapvetően türelmesek voltak velem, mindig segítettek, ha nem tudtam kifejezni magam, de arra is volt példa, hogy valaki mondat közben fordított hátat nekem. Mára a beszédem nincs gondom, de az olvasás, az írott szöveg megértése időnként még most is nehezen megy. A Bibliát ezért például most is héberül olvasom.

Pesten több helyre is jelentkeztem középiskolába, de csak a zsidó fenntartású Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskolában fogadtak. Mindenhol máshol különbözőzeti vizsgákat kellett volna tennem, de ehhez tudnom kellett volna magyarul, illetve az is gondot okozott, hogy Izraelben például természetudományos tárgyakat – fizikát, kémiát, biológiát – csak a fakultációra járók tanulnak...

Kecskemétre kerülésem után, amikor már a nyelvet is jobban beszéltem, kezdtem el komolyan tanulni és behozni a lemaradásomat. Idén érettségiztem a Katona József Gimnáziumban.

– *Ezt megelőzően azonban még egy jelentős változás történt az életedben: evangélikus lettél. Édesapáddal egyszerre keresztelkedtél meg és konfirmáltál a Deák téri gyülekezetben.*

– Izraelben a vallás egyáltalán nem volt jelen az életünkben. Kint

csak annyira olvastam a *Törát*-t, amennyire a hittanóra miatt kötelező volt; saját akaratomból nem. Amikor apámmal Magyarországra jöttünk, hirtelen fontossá vált számunkra a hit. Azért az evangélikus egyházat választottuk, mert úgy találtuk, ez a legigazságosabb a keresztény felekezetek között, ennek a tanítása van leginkább összhangban a Szentírással. Más felekezetek esetében többször azt kérdeztük magunktól: hogyan lehetséges ez és ez, hiszen ellentétes azzal, amit a Bibliában, az alaptörvényekben olvashatunk.

– *A kinti barátaid hogyan fogadták a hírt, hogy keresztény lettél?*

– Van, akinek nem is meséltem el, van, akinek ugyan elmondtam, de nem hitte el. Mivel ők ateisták, elsősorban nem is azt nehéz megérteniük, hogy keresztény lettem, hanem azt, hogy hívó ember. Ha vallásos zsidó lennék, azt is nehezen emésztenék meg.

Az átlag izraeli egyébként nagyon el-lenséges a keresztényekkel szemben. Ha például ma valaki Magyarországon felvállalja, hogy zsidó, akkor ez nem akadályozza a hétköznapi életben. Megjegyzem, a magyarországi és az izraeli zsidók között hatalmas különbségek vannak, mind kulturális téren, mind viselkedésben. Ha kint te azt mondogd, hogy Jézus-hívó vagy, akkor nagyon nehéz beilleszkedned. Jézusról és a tanításairól a hittanórákon semmit nem tanítottak nekünk; ha véletlenül szóba került a személye, akkor mindig rossz fényben, negatív kontextusban.

Itthon engem sokszor zsidónak tartanak. Megszoktam, olyannyira, hogy néha már nem is magyarázok. Csak akkor zavar, ha antiszemita összefüggésben kerül szóba. De az ellenséges, fenyegető megnyilvánulások akkor is felháborítanak, ha más népcsoport ellen irányulnak. Szerintem az idegengyűlölet egyetlen formáját sem lehet tolerálni.

■ VITÁLIS JUDIT

„Arról ismeri meg a világ...”

Elindult a negyedik országos presbiterképző tanfolyam

► Új tanfolyammal vette kezdetét október 25–27-én a négy éve indult presbiterképzés. A negyedik országos presbiterképző tanfolyam épít az eddigi gyakorlatra, de új elemeket is tartalmaz. Ismét lelkes csapat gyűlt össze Révfülöpon, hogy összesen három teljes hétvégét szánjon tanulásra.

Az, akit Jézus tanítványának neveznek, egy életen át tanulásra kötelezett. Ez azonban sohasem keserű kötelesség, hanem életre szóló lehetőség. S ha az ember elkezd, nem tudja abbahagyni, hiszen rácsodálkozik hitünk titkainak gazdagságára, kimeríthetetlen kútjára.

A „csapat” rendkívül színes. A most induló tanfolyamon minden korosztály képviselteti magát, s a középgeneráció mellett arányosan sok a fiatal és az idős testvér is. Ez külön öröm a szervezőknek.

Az ország minden részéből érkeztek testvérek. Ne vegye unalmas felsorolásnak a kedves olvasó, ha leírom a küldő gyülekezetek nevét. Inkább a színgazdagságot lássuk meg abban, hogy hazánk keleti, nyugati, északi és déli részéből egyaránt érkeztek résztvevők: Bakonycsérnye, Budakeszi (Páty), Budafok, Budavár, Budapest-Kelenföld, Budapest-Deák tér, Budapest-Rákoskeresztúr, Celldömölk, Cinkota, Csánig, Csömör, Dabas–Gyón, Dombóvár, Eger, Fót, Kondoros, Nemeskölta, Nyíregyháza-Nagytemplom, Nyíregyháza-Kertváros, Órimgyárosd, Ósagárd, Répcelak, Siófok, Szolnok, Veszprém, Uraiújfalu.

Legalább ilyen színes a foglalkozási háttér. Mezőgazdaságban dolgozók, mérnökök, idén viszonylag sok tanár, ügyvéd, egészségügyben dolgozó, vasútnál állásban lévők, üzletemberek, aktív nyugdíjasok...

„De hát ez egy kis egyetem” – mondta az első előadászűnetben az egyik résztvevő. Igen, a tanfolyam komoly koncentrációt, intenzív tanulást, összeszedett szellemi munkát igényel. Az előadók magasra teszik a mércét, hogy azután a tavaszi vizsgát követően „jól megtalált” szolgálattelvők induljanak vissza a gyülekezeti munkába.

Most is gazdag lelki munka zajlott a tanulás mellett: a nyitóáhitaton az aznapi igével indultunk: „Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.” (Jn 13,35)

Reggel, délben, este közös imaórák alkották az együttlét gerincét – különböző áhitatformákkal. Ezek közül különleges volt a szombat reggeli

elcsendesedésünk, amelyet a révfülöpi 13. századi romtemplomban tartottunk napfelkeltekor, átélt az ősi keresztény jelképet: a napfelkelte – Krisztusra mutat. Ő a világ világossága, a mi világosságunk, aki nap mint nap felragyog életünkben.

Az előadók olyan szolgálattelvői egyházunknak, akik a gyülekezeti mellett a teológia vagy az egyházi munka egy-egy területén különösen mélyre ástak, és ismereteiket szívesen

megosztják a rájuk bízottakkal: dr. Garádi Péter (képiünkön), dr. Fabiny Tibor, Gregersen-Labossa György, Isó Dorottya, Szakács Tamás, Tubán József, Vető István és e sorok írója.

A szellemi és lelki munka mellett nagy hangsúlyt kap a közösségépítés. Nem úgy, ahogyan ezt egy-egy vállalati tréningben teszik. Hisszük és valljuk – miként ez az egyik előadásban el is hangzott –, hogy nem mi építjük az egyházat, hanem az egyház Isten Szentlelke által épül. A tanfolyam résztvevői ezt kérték a kezdő Veni sanctében: „Isten maga formáljon minket közösséggé. A tanfolyamon éppen úgy, mint az otthoni szolgálati helyünkön.”

Át is éltük ezt a csodát: a péntek este egymás számára többnyire még ismeretlen résztvevők vasárnap testvérként, barátként, családtagként búcsúztak el egymástól a mielőbbi viszontlátás reményében. Ha Isten engedi, és élünk, akkor ez márciusban meg is történik, hogy a napfelkelte, Krisztus felragyogó szeretetét ismét együtt élhessük át a Balaton partján.

S hogy a hálózatos gondolkodás nem ma találták fel, hanem a kereszténység, a misszió természetes velejárója, azt látjuk, tapasztaljuk a presbiterképzés folyamán. A természetes módon „csak” a saját gyülekezetükkel foglalkozó presbiterok megismerik a másik gyülekezet gondjait, örömeit. Kapcsolatok épülnek ki és működnek, s az ember észrevétlenül megtanul szűk, provinciális gondolkodás helyett egész egyházban gondolkodni. Hiszen az a jelszó, amelyet a 20. században vélték felfedezni – „Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan!” –, a kereszténységben már évezredek óta gyakorolt.

Istennek hála, a tanulás folytatódik, elkezdődött a negyedik országos presbiterképző tanfolyam!

■ DR. HAFENSCHER KÁROLY

EVANGÉLIKUS GYŰJTEMÉNYI SZEMLE

Szekrény mélyén, pincében vagy padláson

► Rovatunk jelen írása két olyan esettel ismert meg, amely jól példázza a rejtőzködő kincsek sorsát. Az is kiderül azonban, hogy e leletek nem holt tárgyak, hanem megannyi érdekességgel szolgálnak az utókor számára, s nemcsak múltunk ismerhető meg belőlük, de a jelen számára is életre kelthetők.

Egy-egy könyv vagy könyvtár történetének feltárása során gyakran találkozzunk a következő idézettel: „Habent sua fata libelli.” Érdemes azonban Terentianus Maurus tankölteményének (A szótágról) egész verssorára figyelni: „Pro captu lectoris habent sua fata libelli” (szabadon fordítva: A könyveknek a sorsát az olvasó felfogó-, illetve megértőképesége határozza meg – 1286. sor).

THESAURUS

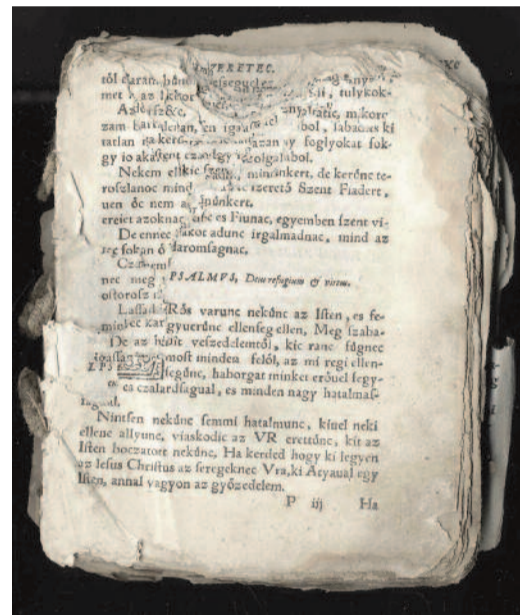

Rovatgazda: Kovács Eleonóra

eleji tulajdonos az egyik lapszélre feljegyezte: „Jó köll Rája vigyázni hogy el ne vészön ez kö[n]jv [Mert] igön hasznos tudományok vagynak [benne].”

A manapság sokat emlegetett fenntarthatóságban, az evangélikus hagyományok őrzésében kitüntetett szerepet játszanak ezek az írott (nyomatott) emlékek, amelyek élővé tehetők istentiszteleteken, gyülekezeti alkalmakon vagy kiállításokon. Ehhez azonban legelőször is gondosan őrizni kell őket.

A fenti példák mellett a magyarországi szlovákok családi és istentiszteleti életében 1636-tól kezdve nélkülözhetetlen szerepet játszó, úgyneve-

A könyvek tehát nem csak megőrzendő holt tárgyak. Fontos, hogy olvassák őket. Sőt a könyv tulajdonosa legyen egyben a szöveg értő befogadója is.

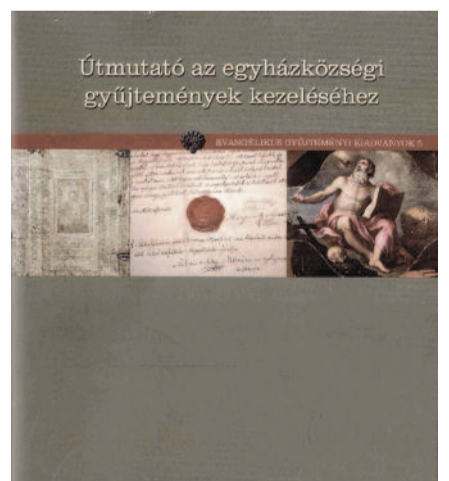
A közelmúltban két olyan 16. századi könyv került elő, amelyek sorsa a 2–3. század fordulóján élt latin grammatikus hexameterét juttathatja eszünkbe. Mindkettő holt tárgyként rejtőzött az elmúlt évszázadban. Mindkettő erősen megviselt és csontka – hajdanán valószínűleg sokat olvasták, használták őket, erről a lapszéli bejegyzések is tanúskodnak. Mindkettőt restauráltunk kellett, hogy újra kézbe vehessük, és hogy evangélikus múltunk e két értékes emlékét továbbörökíthessük utódaink számára. Mindkét könyvnek létezik ma már hasonló kiadása, így a teljes mű előlvasása sem okoz gondot.

Kulcsár György alsólendvai prédikátor 1574-ben kiadott népszerű postilla könyvének töredéke – Postilla, az az, evangéliomoknak, melyeket esztendő által a kereszténynek gyöleketiben szoktak olvasni és hirdetni, prédikáció szerint való magyarázatja – egyik dunántúli parókiánk szekrényének mélyéről került elő. Kulcsár prédikációi olvasmányosak, a bizonyágtévő keresztény élet gyakorlásáról szólnak.

A másik könyv énekeskönyvtöredék (Énekek három rendbe, Detrekő, 1582), amelyet az egyik leghíresebb 16. századi evangélikus lelkész-író, Bornemisza Péter szerkesztett. Gémes István egy padlásról mentette ki, és ajándékozta az Evangélikus Országos Könyvtárnak. A kötet gyülekezeti énekei közül ma is többet éneklünk. Mint a fotó mutatja – melyen a könyv restaurálás előtt látható –, éppen Luther zoltárparafraízával kezdődik a töredék (Erős várunk nekünk az Isten). A 19. század

zett Transcius-énekeskönyv emelhető ki. A családi bejegyzéseket őrző, rézveretes vagy sima bőrkötésű Transciusok nemcsak könyvtörténeti relikviák, hanem értékes egyház- és kultúrtörténeti források is. Az istentiszteleti használaton kívül került példányoknak ott a helyük vagy a családi, vagy az egyházközségi könyvespolcon vagy valamelyik közgyűjteményben.

Az MEE Gyűjteményi Tanácsa számon tartja az egyházközségi értékeket. Útmutató az egyházközségi gyűjtemények kezeléséhez című kiadványa olyan előírásokat és ajánlásokat tartalmaz, amelyek segítenek az evangélikus iratok, könyvek, műtárgyak, fotók és épületek megőrzésében. Ez a füzet 2009-ben valamennyi egyházközségbe eljutott, és az interneten is elérhető (goo.gl/4Oxe3d).

Vajon az Útmutató olvasatlanul hever a parókiai könyvtárakban, vagy pedig mindazok, akik felelősek írott emlékeink és tárgyaink megőrzéséért, haszonnal forgatják? Hiszen rendrakás közben értékeket találhatunk a szekrények mélyén, pincében vagy padláson...

■ H. HUBERT GABRIELLA, az Evangélikus Országos Könyvtár tudományos munkatársa

Teológusok tanulmányi kiránduláson

HARMATI BELA LÁSZLÓ FELVÉTELE

Az egyházművészeti értékek és az épületek megismeréséhez kevés a vetítés. Sokkal fontosabb a helyszínen látni az emlékeket. Ez történt október 19-én, amikor az egyházművészeti előadásokhoz kapcsolódóan az Evangélikus Hittudományi Egyetem hallgatói tanulmányi kirándulást tettek, és megtekintettek néhány kiemelkedően fontos dél-magyarországi templomot.

A programot úgy állította össze Harmati Béla László oktató, hogy a diákok megismerkedhessenek új építésű, modern templommal (Dunaújváros), a türelmi rendelet korában

épült, jó állapotban lévő templommal (Bikács), hasonló korú, de pusztuló műemlékkel (Varsád – képiünkön) és a historizmus stílusjegyeit magán viselő, a 19. század végén épült, sajátos hangulatú templommal (Gyöngyös). Stermeczki András dunaújvárosi és

Beke Mátyás gyöngyösi lelkész templomuk történetének szakszerű és alapos bemutatásán túl a mai állapotokat, az élő gyülekezetek által rendszeresen használt épületek problémáit is a hallgatók elé tárták.

■ HBL

Taizé-ima és énekegyüttlét

A rákosszentmihály–sáshalmi evangélikus gyülekezetben (1161 Budapest, Hősök tere 10–11.) minden hónap második keddjén, legközelebb november 12-én, 19 órától Taizé-ima és énekegyüttlét. Minden alkalommal van igehirdetés is. Információ: gyertyafeny.lutheran.hu.

Lutheránus lelkész hirdette az igét a „kálvinista Róma” Nagytemplomának szószékéről

A reformáció hava sorozat végén a sok esemény között jeles alkalom volt a debreceni református Nagytemplomban tartott ökumenikus istentisztelet. Ebben az esztendőben ismét evangélikus igehirdető állt a szószéken: egyházunk zsinatának lelkészi elnöke. Dr. Hafenscher Károly igehirdetésében Mt 21,33–45 alapján a reformáció ünnepének evangéliumát szólaltatta meg. A debreceni evangélikus gyülekezet számos tagja is jelen volt az alkalmon. Lelkésziük, Réz-

Nagy Zoltán pedig imádsággal szolgált. Az ünnepi istentiszteleten dr. Dienes Dénes egyetemi tanár tartott előadást *Debreceni kátéró lelkipásztorok* címmel. Az istentisztelet végével a református, evangélikus és baptista lelkészek megkoszorúzták a gályarab prédikátorok templomkertben található emlékművét. Koszorút helyezett el – többek között – a Holland Királyság magyarországi nagykövete, Gajus Scheltema is.

■ BARCZA JÁNOS felvétele

Egyetemes egyezmény

Tizedik születésnapját ünnepelte a Miskolci Egyetem Ökumenikus Lelkészsége. Ebből az alkalomból október 29-én az érintett egyházak képviselői és az egyetem vezetősége – az egykori és jelenlegi munkatársak jelenlétében – megerősítették a 2003-ban kötött megállapodást. A szerződést Fábri György, a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerületének felügyelője, Palánkai Ferenc római katolikus egri segédpüspök, Csomós József tiszáninneni református püspök és Orosz Atanáz, a görögkatolikus Miskolci Apostoli Exarchátus püspök exarchája, illetve az egyetem részéről Torma András rektor írta alá az intézmény szenátustermében.

■ – BUDAY –

Istentiszteleti rend • 2013. november 10.

Szentháromság ünnepe után utolsó előtti megelőző (ítélet-) vasárnap.
Liturgikus szín: zöld.

Lekció: Mt 24,15–28; Jób 14,1–6. Textus: Jak 2,8–13. Énekek: 495., 499.

Budavár, I., Bécsi kapu tér de. 9. (úrv.) Balicza Iván; de. 10. (német) Johannes Erlbruch; de. 11. (úrv.) Bencéné Szabó Márta; du. 6. Balicza Iván; **Fébé, II., Hűvösvölgyi út 193.** de. fél 10.; **Sarepta, II., Modori u. 6.** de. 3/4 11. Sztójanovics András; **Pesthidegkút, II., Ördögárok u. 9.** de. fél 10. (úrv.) Sztójanovics András; du. 5. (úrv., családi) Fodor Viktor; **Csillaghegy–Békásmegyér, III., Mező u. 12.** de. 10. Donáth László; **Óbuda, III., Dévai Bíró M. tér** de. 10. dr. Lászlóné dr. Agod Anett; **Újpest, IV., Lebszűck M. u. 36–38.** de. 10. Solymár Péter Tamás; **Deák tér, V., Deák tér 4.** de. 9. (úrv.) Gáncs Péter; de. 11. (úrv.) Gáncs Péter; du. 6. (asztali beszélgetések) dr. Fabiny Tamás; **Fasor, VII., Városligeti fasor 17.** de. fél 10. (angol, úrv.) Pángyánszky Ágnes; de. 11. (úrv.) Aradi György; **Józsefváros, VIII., Üllői út 24.** de. fél 11. Románné Bolba Márta; **VIII., Rákóczi út 57/a** de. 10. (szlovák, kétnyelvű családi) Gulácsiné Fabulya Hilda; **VIII., Karácsony S. u. 31–33.** de. 9. (úrv.) Románné Bolba Márta; **Ferencváros, IX., Gát u. 2. (katolikus templom)** de. 11. (úrv., énekes liturgia) Koczor Tamás, liturgus: Muntag Lőrinc; **Kőbánya, X., Kápolna u. 14.** de. 10. Benkóczy Péter; **Kelenföld, XI., Bocskai út 10.** de. 8. (úrv.) Gáncs Tamás; de. fél 11. (úrv.) Gáncs Tamás; du. 6. (vespera) Schulek Mátyás; **XI., Németvölgyi út 138.** de. 9. Missura Tibor; **XI., Egyetemi és főiskolai gyülekezet, Magyar tudósok krt. 3.** du. 6. (úrv., Tamás-mise) Darvas Anikó; **Budagyöngye, XII., Szilágyi E. fasor 24.** de. 9. (úrv.) Bencéné Szabó Márta; **Budahegyvidék, XII., Kék Golyó u. 17.** de. 10. (úrv.) Keczkó Szilvia; **Angyalföld, XIII., Kassák Lajos u. 22.** de. 10. Grendorf Péter; **Zugló, XIV., Lócsei út 32.** de. 11. (úrv.) dr. Bácskai Károly; **XIV., Gyarmat u. 14.** de. fél 10. (úrv.) dr. Bácskai Károly; **Pestújhely, XV., Templom tér** de. 10. (úrv.) Szabó B. András; **Rákospalota, XV., Régi Főti út 73. (nagytemplom)** de. 10. Ponicsán Erzsébet; **Rákosszentmihály, XVI., Hősök tere 10–11.** de. 10. Börönte Márta; **Cinkota, XVI., Rózsalevél u. 46.** de. fél 11. Vető István; **Mátyásföld, XVI., Prodám u. 24.** de. 9. Vető István; **Rákoshegy, XVII., Tessedik tér** de. 9. Kovács Áron; **Rákoskeresztúr, XVII., Pesti út 111.** de. fél 11. Kovács Áron; **Rákoscscaba, XVII., Péceli út 146.** de. 9. Nagyné Szeker Éva; **Rákosliget, XVII., Gózon Gy. u.** de. 11. Nagyné Szeker Éva; **Pestszentlőrinc, XVIII., Kossuth tér 3.** de. 10. Győri Gábor; **Pestszentimre, XVIII., Rákóczi út 83. (református templom)** de. 8. Győri Gábor; **Kispest, XIX., Templom tér 1.** de. 10. Széll Bulcsú; **XIX., Hungária út 37.** de. 8. Széll Bulcsú; **Pesterzsébet, XX., Ady E. u. 89.** de. 10. (családi) Győri János Sámuel; **Csepel, XXI., Deák tér** de. fél 11. Zólyomi Mátyás; **Budafok, XXII., Játék u. 16.** de. 10. Hokker Zsolt; du. 5. (gyermek-istentisztelet) Hokker Zsolt; **Budakeszi, Fő út 155. (gyülekezeti terem)** de. fél 10. (családi) dr. Lacknerné Puskás Sára; **Budaörs, Szabadság út 75.** de. 10. Endreffy Géza; **Pilisvörösvár (ref. templom)** du. 2. Donáth László.

Összeállította: BALLA MÁRIA

»IGÉD VIDÁMSÁGOT SZERZETT NEKEM ÉS SZÍVBELI ÖRÖMÖT◀

A Fermaatti gospelkórus Kőszegen

„Ha eljutott hozzám igéd, én élveztem, igéd vidámságot szerzett nekem és szívbéli örömet...” (Jer 15,16) Bibliavasárnapon hangzott az igehirdetés evangélikus templomainkban erről a jeremiási mondatról. Kőszegen jó felkészítést kaptunk ehhez az igéhez, ugyanis az előző hétvégén egy finn gospelkórus vendégeskedett gyülekezetünkben.

A kórus harminc éve alakult Mikkeliben. Az alapító tagok többször is elmondták magukról, hogy ifjúsági kórusként kezdték – a fiatalos lendület mára is megmaradt az amúgy több nyugdíjast is megmozgató közösségben. Saját bevallásuk szerint azért is tudták megőrizni a fiatalos lendületet, mert a huszonhét fős csoportból sokan jártak valamilyen külmisziói szolgálatban – legtöbbször Afrikában –, és onnan hozták a lelkesedést, az istencsereget szívbéli örömet adó jó ízét.

Persze jó vezető is szükséges egy ilyen kórus összetartásához. Őt Johanna Tähkää személyében találta meg a kórus. Johanna pedig férjét, Arit hozta magával a kőszegi útra, aki egészen professzionális műsorvezetőként szólította meg a hallgatóságot, olyan hangulatot teremtve, amelyben valóban átélhettük a fenti jeremiási mondat valóságát.

A Fermaatti volt az első testvérgyülekezeti csoport Kőszegen, amióta Mikkeliben létrejött a nagy mikkeli dómtemplomi egyházközség a három városi és három város környéki gyülekezet összevonásával. Így jelenleg ugyanaz a finn testvérgyülekezetük a békéscsabai evangélikusoknak, mint a kőszegi gyülekezetnek. Az új – 46 ezer lelket számláló – „megagyü-

lekezet” számára, úgy tűnik, nem jelent problémát a kapcsolattartás a régi békéscsabai (Mikkeli és Békéscsaba testvérvárosok is egyben) és az újabb, Alpoknál élő kőszegi testvé-

ban, sőt még a soproni kollégisták is élvezhették az „ifjúsági kórus” lendületes énekét esti áhítatuk keretében. Kiszsidányban – Kőszeg filijában – kevés lett volna a hely a kicsiny ima-

A SZERZŐ FELVÉTELE

rekkel, akikkel a kapcsolat csupán nyolc éves múltra tekint vissza.

A mostani út legalábbis arról tanuskodott, hiszen az énekkart elkísérte az összevont gyülekezet vezető lelkésze, Juha Palm dómprepost is. Ő igehirdetéssel szolgált a kőszegi templomban, ahol a kórus a liturgiában, valamint az úrvacsoravétel alatt énekelt.

A négynapos kőszegi tartózkodás idején hét szolgálatot vállalt a kórus, illetve annak kisebb formációi. Énekeltek a város főterén felállított színpadon az Orsolya-napi vásár forgatagában, keresztelői-családi istentiszteleten, az evangélikus szakközépiskola reggeli áhítatán, a kőszegi szeretetthon-

házban, így a horvátországi katolikus templomban adott koncertet a kórus.

A horvát katolikusok és nyitott szívű plébánosuk igen nagy szeretettel fogadták az énekkart és a népes hallgatóságot Kőszegről, Kiszsidányból és a környékről. Az Istent dicsérő énekek és a kórus felszabadult, örömteli előadasmódja valóban megvidámította szívünket, és újabb bizonyosságát kaptuk annak, hogy a hívősnek gondolt finnektől sokat kaphatunk. Ajándék nem csupán az egészen tavaszi őszi időjárás volt ezen a hétvégén, hanem a találkozás öröme, Isten igéjének közös hallgatása is.

■ BARANYAY CSABA lelkész (Kőszeg)

Hangverseny Budahegyvidéken

Szeretettel várjuk a zenekedvelőket november 17-én, vasárnap 18 órára a budahegyvidéki evangélikus templomba (XII., Kék Golyó u. 17.)

Dóbisz Áron (orgona) és Varga Mátyás (trombita) hangversenyére. A szegedi művészek műsorán J. Clarke, B. Marcelló, T. Albinoni, J. S. Bach,

Gárdonyi Zoltán, F. Mendelssohn-Bartholdy és Ch.-M. Widor művei szerepelnek. A belépés díjtalan. Adományaitak köszönettel fogadjuk.

HIRDETÉS

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

Bárhol vagyok, velem vannak a lapjaim.

Olvassa az Evangelikus Élet digitális változatát!

WWW.DIGITALSTAND.HU

Szolidaritás és személyes felelősség

Egyházi konferencia a klímaváltozásról

► Egnapos szemináriumot szervezett Brüsszelben október 17-én az Európai Egyházak Konferenciájának Egyház és Társadalom Bizottsága, az Európai Püspöki Konferenciák Tanácsa, valamint az Európai Bizottság Szakpolitikai Tanácsadó Irodája Környezetvédelem és a klímaváltozás kihívásai – az etika, az életvitel, a szolidaritás és a globális igazságosság szerepe címmel. A rendezvényen – melyre az Európai Egyházak Konferenciája az Európai Keresztény Környezetvédelmi Hálózat (ecen.org) elnökségét hívta meg – a hálózat elnökségi tagjaként e sorok írója is részt vett.

Az Éghajlat-változási Kormányközi Testület (IPCC) ötödik jelentésének részeredményei és a 2013. novemberi varsói klímakonferencia adott aktualitást a párbeszédet hangsúlyozó szemináriumnak, amelyen egyházi és világi szakértők, politikusok és tudósok egyaránt részt vettek.

Az IPCC-beszámoló tudományos eredményei alapján Hugues Goose, a Leuveni Katolikus Egyetem professzora mutatott rá arra, hogy a klímaváltozás okai között egyértelműen kimutatható az emberi tényező. Ez a kétségbevonhatatlan tény szolgált az egész napos párbeszéd alapjával, amely a továbbiakban annak a kérdésnek a feszültségében telt, hogy elég-e, ha mindezt felismerjük és elismerjük, vagy tennünk is kell valamit a jövőnk érdekében.

Janna Schönfeld tizenhat nagyobb, környezetvédelmi és humanitárius célokat szolgáló európai szervezet küldöttségként azt hangsúlyozta, hogy mivel az Európai Unió a második legnagyobb szén-dioxid-kibocsátó az Egyesült Államok után, emellett a világ egyik leggazdagabb régiója, ezért nyilvánvaló erkölcsi felelősséget visel a gyakorlati megoldások kereséséért. Ezt hangsúlyozta Bernd Nilles is, aki tizenhat európai és észak-amerikai katolikus szervezetet képviselt. Előadásában azt emelte ki, hogy „a köölajszármazékok folyamatos felélése, a növekedésalapú gazdaság, valamint az, hogy nincs szándék az anyagi érdekeltség mértékének csökkentésére, a sérülékenyebb közösségeket kritikus helyzetbe sodorhatja”.

Theotonius Gomes dakkai (Banglades) segédpüspök videóüzenetében megerősítette, hogy a klímaváltozást leginkább megsemmisítő közösségek a szegényebb országok lesznek. A gazdagabb országoknak már régóta csökkenteniük kellene ezeken a

terheken, nem pedig még nagyobb problémákkal sújtani a szegényebb országokat. Ugyan az étkezéshez, ruházódáshoz, lakhatáshoz szükséges források ma még elegendők lennének minden ember számára, ám ezek a javak egyenlőtlenül vannak elosztva – s ezt csak súlyosbítja a politikai határok megléte és a különféle érdekek. A fejlett országok által felkínált megoldási lehetőségek a segédpüspök szerint mára már elégségesnek is alig tekinthetők.

Hans Diefenbacher, a Heidelbergi Egyetem közgazdászprofesszora szerint még mindig hatalmas a szakadék a rövid távú gazdasági előnyök és a hosszú távú fenntarthatóságot megcélzó intézkedések között, pedig ez utóbbiakra lenne szükség, ha a klímánk folyamatos romlására méltányos és igazságos megoldást próbálunk keresni.

Martin Scheele, az Európai Bizottság Mezőgazdasági és Vidékfej-

ÜZENET AZ ARARÁTRÓL

Rovatgazda: Jerabek-Cserépes Csilla
ararat@lutheran.hu

mondta, hogy bármekkora legyen is a költsége a klímaváltozást megállító intézkedéseinknek, az még mindig csak töredéke annak az árnak, amelyet ily módon a jövő nemzedékeink fizetünk kárpótlásként a tőlük elvett lehetőségeikért.

A szeminárium zárásaként az egyházak képviselői leszögezték: készek lépéseket tenni a klímaváltozás hatásainak mérséklése érdekében. A technikai megoldások megtalálásának előmozdítása mellett azonban alapvető fontosságúnak tartották azt, hogy a jól értelmezett sáfárság

A konferencián készült csoportkép jobb szélén a szerző

lesztési Főigazgatóságának szakembere szerint a legfontosabb feladat a források hatékonyságának növelése, valamint az, hogy a termelői mellett a fogyasztói viselkedéseket is át gondoljuk. Ha a klímaváltozás emberi tényezőjének hatását szeretnénk csökkenteni, akkor azt kell elérnünk, hogy az emberek máshogy gondolkodjanak a személyes felelősségről vagy az „elég” fogalmáról, s hajlandók legyenek változtatni az életmódjukon. Scheele szerint az egyházaknak kiemelt szerepük lehet ezen célok elérésében.

Végezetül dr. Runge-Metzger, az Európai Bizottság Klímaügyi Igazgatóságának vezetője előadásában elismerte, hogy most azonnal bátor, nagy ívű és kötelező érvényű célok kitűzésére lenne szükség, majd ezeket el is kellene érni 2050-ig és az azt követő időszakban. Runge-Metzger el-

spirituális szempontjainak érvényesítésére is ugyanolyan hangsúly kerüljön.

Jose Ignacio Garcia SJ jezsuita szerzetes előadásában arról beszélt, hogy megalapozott az aggodalmunk, ha a jövőre gondolunk, de arra is felhívta a figyelmet, hogy a túlzott félelem megbéníthat, azonban „a teljes szeretet kiűzi a félelmet” (1Jn 4,18). Henrik Grape svéd evangélikus lelkész ennek a gondolatnak a folytatásaként azzal fejezte be a párbeszédet, hogy az a szeretet, amellyel Isten szeret minket, s amelyet mi a teremtett világ – s benne minden ember – iránt érzünk, cselekedetekre kell, hogy készítsen minket.

(A cikk alapjául szolgáló, angol nyelvű hivatalos sajtónyilatkozat a konferencia honlapján – ceceurope.org – is olvasható.)

■ KODÁCSY-SIMON ESZTER

EVÉL & LEVÉL

Szólnom kell...

Nem vitába szállok a leírtakkal, és nem is a gondolatok lényegi tartalmát akarom bírálni A világ legszebb városa című cikkkel kapcsolatban (Evangélikus Élet, október 20., 3. o.). Szólnom kell viszont a cikkben olvasható, szerintem cinikus és a rendőri munkát sértő kijelentés ellen.

Harminc éve végzek lelkészi szolgálatot, illetve – a szükséges képzettség birtokában – lelkigondozást szükséghelyzetekben, valamint immár húsz éve az úgynevezett „kék fényes” testületeknél. A felsőfokú krízisintervenció megyei vezetőségéhez tartozom, és tíz éve a Burgenlandi Rendőr-főkapitányságon belül, ezredesi rangban, a tartományi rendőri lelkigondozói szolgálat vezetője vagyok. Mindezen szolgálatokat egyházi megbízás alapján végzem.

A cikkben említett és más bűncselekményekről mi nem a médiából szerzünk tudomást. Sajnos a mentő, tűzoltó, rendőri szolgálatot végzők testközelből tapasztalják meg – és velük együtt gyakran mi is – ezeket a borzalmakat. Kollégáim dühtől, pillanatnyi tehetetlenségtől öklöbe szorult kezét, könnybe lábadt szemét látva tudom, hogy a kegyetlenség látványa örökre beléjük vésődik – mégis tovább dolgoznak, szolgálunk hívatusunknak megfelelően, az emberek iránti kötelességtudattól vezérelve.

Munkánk eredményének egyik közlési módja pedig a statisztika.

A cikkben említett Budapesti Rendőr-főkapitányság a statisztikákat nem a részvénytílvánítás és a megnyugtató szándékával közli. Eredményt közöl! Az idézett statisztikai adat – tudniillik hogy egy eset kivételével, amely alig pár nappal a közlemény kiadását megelőzően történt, a fővárosban idén ismertté vált minden emberölés elkövetőjét sikerült felderíteni – szinte hihetetlen sikerrel tudósít.

Hogyan lehet tehát ezt a közleményt, amely nyilvánvalóan tényeken alapul, és kiváló munkából fakadó rendkívüli eredményt ad hírül, ritka nagy butaságnak és nevetésre méltónak nevezni azzal az indokkal, hogy ez nem segít senkin?

Ilyen munkáért és ilyen eredményekért valójában két dolog jár: elismerés és köszönet.

Tudom, hogy halottainkat senki és semmi nem tudja visszaadni. Sem Kardos Krisztinát, sem Bándy Katát, sem Kenéz Imrét, sem azokat a rendőröket és mentőket, akiknek az életét alig pár hete Ausztriában oltották ki emberi mivoltukból kivételként egyének. De szolgálatomból fakadóan azt is tudom és garantálom, hogy a tettesek kézre kerülésének tudata hatalmas mérföldkő minden érintett számára azon az úton, hogy fel tudja dolgozni a kegyetlen valóságot.

Egyetértek azzal, hogy az Istentől való eltávolodás a bűn struktúrája. Igen, hiszen az istenképesség elhagyása odáig vezethet, hogy az emberség utolsó szikráját is lepattintjuk magunkról. De a káni indulatot nem tudták/tudják megfékezni sem Isten parancsai, sem az emberi törvénykezés. Utóbbi még ott sem, ahol az elvetemült tettekért akár halálbüntetés vár az elkövetőkre.

Teljes szívből kívánom én is mindenkinek – és magamnak is – azt a valóságot, ahol „a közösség visszatartó ereje, a rendőrség jelenléte és hatékonysága” megátal mind bűncselekményt. Ehhez viszont két dolgot látok szükségesnek azok részéről, akik a törvényhozásért felelősek.

Az egyik: olyan törvények alkotása, amelyek védik, erősítik a rend őrei szolgálatának erejét és hatékonyságát. Ne lehessen szinte büntetlenül az intézkedő rendőr arcába rohogni, leköpní, anyázni. Ne lehessen megtámadni, életét veszélyeztetni vagy akár kioltani. Ne lehessen meghurcolni azért, mert az épp elfogott gyilkoson intézkedés közben egypár kék foltot ejtett. Legyen újból méltósága, (ható)ereje ennek a szolgálatnak – és zárjanak ki belőle sürgősen mindenkit, aki ezzel az erővel visszaél.

A másik dolog a bűnözés okainak felderítése, meglátása és ebből kifolyólag olyan társadalmi struktúrák létrehozása, ahol a megelégedettségből és a felelősségteljesítésből fakadóan fel sem merül a bűnözés gondolata. „Van egy álmom...”

MESMER OTTO evangélikus lelkész (Órisziget, Ausztria)

Teljesült az álmunk

Mint egy képaláírás erejéig az Evangélikus Élet már hírt adott róla, október 20-án került sor somogyzombi templomunkban a felújítást követő hálaadó istentiszteletre.

Hetvenkét éves templomunkat 1941. szeptember 14-én szentelte fel dr. Kapi Béla püspök. Akkor Somogyzombi Barccsal és Nagyatáddal missziói körzetet alkotott, és Molnár Lajos Barccsról látta el a szolgálatokat. Ma a gyülekezet a Porrogszentkirályi Evangélikus Egyházközség leánygyülekezte, lelkésze Sikter János. Komolyabb felújítás a templomon – a mostanit megelőzően – 1992-ben történt.

A mostani felújítás pályázati pénzből (a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumtól hárommillió forint), egyházi támogatásból (a Somogy-Zalai Egyházme gyétől egymillió forint), a helyi önkormányzattól (kétszázötvenezer forint), valamint gyülekezeti tagoktól kapott adományokból (kétszázhetvenezer forint) valósulhatott meg. Meg kell említeni, hogy nem csak evangélikus testvérek adakoztak. Somogyzombon évtizedek óta kiemelkedően jó az ökumenikus összefogás. Így sikerült a tétőt teljesen lecserelni, kívül-belül a templomot tatarozni. Külön ki kell emelni azokat a vállalkozókat, akik a felújításban részt vettek, mert jelentős kedvezménytel végeztek el a munkákat.

A felújítás körülményeit ismerve Szemerei János, a Nyugati (Dunántúli) Evangélikus Egyházkerület püspöke, aki az ünnepi istentiszteleten az igehirdetés szolgálatát végezte, „álomutazásra vitt el minket”. Igehirdetése alapjául a 126. zsoltár első három versét választotta.

...és valóban olyanok voltunk, amikor a felújítást terveztük, mint az álmódok... Az álmunk teljesült. Ennek a maroknyi leánygyülekezetnek – hiszen alig vagyunk húszan – a temploma megújulhatott. Ahogy énekeltük a hálaadó istentiszteleten: „Áll az Úr Isten temploma...” – immár kívül-belül megszépülve, és az ő segítségével élhet ez a kicsiny nyáj.

PÁLFI ISTVÁNNÉ gondnok, pénztáros (Somogyzomb)

SZEMEREI MÁRTON FELVÉTELE

HÍRDETÉSEK

Köszönet az 1%-os felajánlásokért

A Csikvándi Evangélikus Gyülekezetért Alapítvány köszöni támogatónak adójuk 1%-át! A befolyt összegből látogatást tettünk a pesthidegkúti gyülekezetbe.

Hálásan köszönjük azoknak, akik a 2012. évi személyi jövedelemadójuk bevallása során 1%-os felajánlást tettek a Kelenföldi Evangélikus Templomépítő Alapítvány részére, melyek alapján a Nemzeti Adó- és Vámhivatal 313 314 forintot utalt át. Ezt az összeget a hátrányos helyzetűek segítésére, egyházi épületek karbantartására használtuk.

Továbbképzés gyülekezetimunkatárs-képző tanfolyamot végezteknek

A gyülekezetimunkatárs-képző tanfolyamon végzett testvéreinknek továbbképző alkalmat szerveztünk Piliscsabán november 29-től december 1-jéig. Az alkalom költségtérítés-mentes. Programot a későbbiekben küldünk. Jelentkezését a kata.polyak@lutheran.hu e-mail címre kérjük megküldeni november 15-ig.

Északi kerületi közgyűlés

Az Északi Evangélikus Egyházkerület a közgyűlését a 2005. évi IV. tv. 84. § alapján november 15-én, pénteken 14 órakor az Északi Egyházkerület Püspöki Hivatalában (1125 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 24.) tartja. Mindenkit szeretettel várunk.

50 ÉVE HARANGÖNTÉS
ÖRBÖTTYÁNBAN
GOMBOS MIKLÓS
aranykoszorús
harangöntőmester

Kiváló magyar szakemberek által készített, külföldön is elismert magyar termékeket gyártunk (harangjátékokat is) a harangokkal kapcsolatos bármely munkához.

harangontes.hu – harangontode.hu

Levélcíme: 2162 Örbottyán, Rákóczi u. 121.
Mobil: 30/948-9575, fax: 28/361-770.
E-mail: gombosmi@harangontes.hu.

Nyílt nap az Evangélikus Hittudományi Egyetemen

Az Evangélikus Hittudományi Egyetem szeretettel meghív minden érdeklődő középiskolást és gyülekezeti tagot a november 13-án, szerda reggel 8.30-kor kezdődő nyílt napra.

Jelentkezés és információ a rektori hivatalban: 1141 Budapest, Rózsa-völgyi köz 3.; tel.: 469-1051, 20/824-9263; fax: 363-7454; e-mail: teologia@lutheran.hu

GYÁSZJELENTÉS

„Szívemet hozzád emelem. Útjaidat, Uram, ismertesd meg velem, ösvényeire taníts meg engem. Vezess engem, mert te vagy az én szabádító Istenem, mindennap várlak téged!” (Zsolt 25)

Szomorú szívvel, Isten akaratában megnyugodva tudatjuk mindazokkal, akik ismerték, tisztelték és szerették, hogy *Vitális Sándor-né Kovács Margit* nyugalmazott postahivatal-vezető, orgonista-kántor életének 89. évében, sok szenvedés után október 26-án hazatért Urához. Drága halottunktól hamvasztás után november 8-án, pénteken 11 órakor a kistúszállási református templomban, majd azt követően a Nyugati temetőben veszünk végső búcsút. Gyászolják: férje, lányai családjaikkal, közeli és távoli rokonok, ismerősök, gyülekezetei, amelyekben szolgált. A gyászoló család kéri, hogy a kegyelet virágaira szánt összeget a templom perselyébe helyezze. „A szeretet soha el nem fogy.” (1Kor 13,8)

Szívtől szívig dobókocka

A Csillaggyertyafény Alapítvány és a Rákosszentmihályi Evangélikus Egyházközség támogatásával kapható a „szívtől szívig” fa dobókocka magyar és angol nyelvű változata (leírással együtt) a Luther Kiadónál és a Huszár Gál könyvesboltban. Használatáról segítő filmek láthatók a csillaggyertyafeny.hu honlapon. A dobókocka segíti a szeretet nyelveit megélni családokban, gyülekezetekben, óvodákban, iskolákban.

VASÁRNAPTÓL VASÁRNAPIG

Ajánló a rádió és a televízió műsoraiból november 10-étől november 17-éig

VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
7.10 / Duna Tv <i>Világ-Nézet</i> Kereszt és toll 9.30 / Rádió 17 (Budapest) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (radio17.hu) 9.30 / ZDF (német) <i>Evangélikus istentisztelet</i> közvetítése Eislebenből 9.30 / Mezzo Tv <i>Händel: Messiás – oratórium</i> 10.15 / M1 <i>A Biblia a magyar költészetben</i> 12.00 / Kossuth rádió <i>Déli harangszó a galgagutai evangélikus templomból</i> 14.00 / Budaörs Rádió <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (budaorsradio.hu)	5.20 / M1 <i>Hajnali gondolatok</i> Szent Márton 5.55 / M1 <i>Ma reggel (közéleti műsor)</i> 10.00 / Pax Tv <i>Ez az a nap 2013</i> (magyar zenés film) 10.00 / Duna Tv <i>Élő egyház (vallási híradó)</i> 11.00 / National Geographic Channel <i>A Nazca-vonalak rejtélye</i> 13.15 / Duna World <i>Mai hitvallások</i> 21.10 / Duna World <i>Emberek a havason</i> (magyar játékfilm, 1942) (88') 23.05 / M1 <i>Aranyemlék</i> (kulturális magazinműsor) 23.35 / M2 <i>Borvacsora</i>	13.25 / M1 <i>Kerékpártúra (biciklizmagazin)</i> 18.15 / M2 <i>Magyar népmesék</i> (magyar rajzfilmsorozat) 19.00 / Bartók rádió <i>Verdi: Attila</i> (háromfelvonásos opera előjátékkal) 20.00 / Pax Tv <i>Kút (élő interaktív műsor)</i> Műsorvezető: Deák László evangélikus lelkész 21.00 / Duna World <i>Őnök kérték (kivánságműsor)</i> 21.30 / Duna Tv <i>Még egy év</i> (angol vígjáték, 2010) 23.35 / M1 <i>Az igazság soha nem késő</i> (magyar dokumentumfilmsorozat, 2013) 1. rész	10.00 / Duna Tv <i>Virágzó Magyarország</i> 12.50 / Duna World <i>Református magazin</i> 13.30 / Kossuth rádió <i>„Tebened bízunk eleitől fogva...”</i> A református egyház féléórás 19.00 / Bartók rádió <i>Sebő</i> 21.00 / Duna World <i>Rocklexikon</i> Szörényi Levente 21.20 / M1 <i>Bábel (magyar riportműsor)</i> 21.35 / Duna Tv <i>Barbarossa</i> (olasz történelmi filmdráma, 2009) 1. rész 23.35 / M2 <i>Noé barátai</i> Minden, ami állat
CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP
1.05 / Lánchíd Rádió (Budapest) <i>Hittel és gitárral</i> Keresztény könnyűzene 5.20 / M1 <i>Hajnali gondolatok</i> 12.50 / Duna World <i>Magyarország kincsei – Templomok</i> (magyar ismeretterjesztő sorozat) 20.25 / Duna World <i>Talentum</i> Kocsis Zoltán 21.45 / Duna Tv <i>A legényanya</i> (magyar filmvígjáték, 1989) 21.55 / M2 <i>A következő</i> (kvíz-műsor) 23.50 / M1 <i>II. Erzsébet gyémántjubiléuma</i> (portréfilm)	5.20 / M1 <i>Hajnali gondolatok</i> 7.35 / Duna TV <i>Az emlékezet helyszínei</i> (európai dokumentumfilmsorozat) Kréta 10.00 / Bartók rádió <i>Hang-fogó</i> Simon Preston orgonál 12.25 / Duna Tv <i>Építészet XXI. (magazinműsor)</i> 12.50 / Duna World <i>A Biblia a magyar képzőművészetben</i> 15.10 / Kossuth rádió <i>Prémium hely</i> Különleges helyek, váratlan helyzetek 21.31 / Bartók rádió <i>Bach-hét 2013</i> Ábrahám Márta hegedül a Deák téri evangélikus templomban	8.20 / Duna Tv <i>Élő egyház (vallási híradó)</i> 8.50 / Duna Tv <i>Isten kezében</i> 12.35 / Duna World <i>A rejtélyes XX. század</i> Kun Miklós történeti műsora 13.05 / Duna World <i>Lyukasóra (irodalmi műsor)</i> 15.04 / Magyar Katolikus Rádió <i>Zeneközölgés</i> Advent előtti vendégségben Placid atyánál 15.50 / Tv2 <i>Két testvér</i> (francia–angol kalandfilm, 2004) (96') 17.06 / Kossuth rádió <i>Jelenlét – Romák és közelet</i> 17.45 / Mária Rádió (Budapest) <i>Mégis szeretni</i> Gyököcsy Endre tanítása	6.50 / Mária Rádió (Budapest) <i>Ökumenikus lapszemle</i> 8.30 / Régió Rádió 1485 <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora 9.30 / M1 <i>Evangélikus magazin</i> 9.30 / ZDF (német) <i>Evangélikus istentisztelet</i> 9.30 / Rádió 17 (Budapest) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora 20.30 / Duna World <i>Erkel, mert kell!</i> (magyar dokumentumfilm) 20.55 / Duna Tv <i>Ének a búzamezőkről</i> (magyar játékfilm, 1947) (80') 22.45 / M1 <i>Az út</i> (amerikai filmdráma, 2009) (107')

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (november 10.)

Tiszteld apádat és anyádat! 2Móz 20,12a (1Tim 5,1–2a; Lk 17,20–24/25–30; Róm 14,7–9; Zsolt 21) A tíz parancsolat közül ez az egyetlen, amelyhez ígéret is fűződik („*hogyan hosszú ideig élhess azon a földön, amelyet Istened, az Úr ad neked*” – 12b). Ezt Pál apostol is megerősíti (Ef 6,2–3). A hívő ember életében nagyon fontos a tisztelet. Tisztelet Isten iránt, felsőbbség, szülők, gyülekezetek, nemzetiségek, általában az emberek iránt. Tisztelet azért, mert Istentől kaptam őket (1Jn 4,7–21). Még akkor is, ha terhelt egy-egy kapcsolatot, ha nehezemre esik. Tisztelet, szeretni a másikat, mert Isten előbb szeretett minket (1Jn 4,19), mert benne vált valóra a nekem szánt ígéret.

Hétfő (november 11.)

Boldogok vagytok, akik most sírtok, mert nevetni fogtok. Lk 6,21b (Zsolt 56,9b; Mk 4,1–9/10–12; Lk 17,1–10) Az élet tele van fájdalommal. Rengeteg könnyet ejt ez a világ, ezek a fájdalom, a szomorúság, a bánat, a gyász, a teher, a békétlenség könnyei. Az ige szerint abból, ami ezen a földön könnyre fakaszt, semmi nem lesz odaát („...és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé...” – Jel 21,4). Minden ember a szívében erre vágyik. Vágyik arra, hogy valaki letörölje a könnyeket, és békességet, örömet, boldogságot adjon. Ám tudjuk: „...az Isten szerint való szomorúság megbánhatatlan megtérést szerez az üdvösségre, a világ szerint való szomorúság pedig halált szerez.” (2Kor 7,10). Isten által válhat igazán boldoggá az ember, ejthet igazi örömkönyvet az Úrban, Isten által változik a sírás nevetéssé.

Kedd (november 12.)

Bizony, nem hagylak el, amíg nem teljesítem, amit megígértem neked. 1Móz 28,15b (ApCsel 1,8a; Mk 13,9–20; Lk 17,11–19) Nekünk olyan Urunk van, akinek a szavára lehet építeni. Ha ő azt mondja: „nem hagylak el”, „teljesítem”, „megígértem”, akkor az úgy is van. Ő olyan Isten, akinek a szavai és a tettei összhangban vannak. Egyedül Krisztust hagyta el értünk egy pillanatra (Mt 27,46), aki teljesítette az Atya akaratát a kereszten (Fil 2,8). Isten megígérte, hogy eljön, és magához veszi az övét (Jn 14,3). Az ő szaváért lehet benne bízni, egy életet ráépíteni, mert neki minden szava igaz, és ez a mi garanciánk!

Szerda (november 13.)

Áldjad, lelkem, az Urat! Ő megbocsátja minden bűnödöt, meggyógyítja minden betegségedet. Zsolt 103,2a–3 (Róm 6,4; Zsid 13,1–9b; Lk 17,20–37) Ő nem azt nézi, honnan jöttem, milyen hosszú a „bűnlistám”, nem a bűneimben kutakodik, vájkál, hanem csak: „*megbocsátja minden bűnödöt*”, annyit mond: „*elég neked az én kegyelmem*”. És ez elég ahhoz, hogy mindent letegyek, mindent, ami kár és szemét (Fil 3,8), odaadjak neki, mindent, ami terheli a szívemet, amit már évek, évtizedek óta cipelek, hurcolok, megvallhatok, mert ő kész minden megbocsátani. Ő csak a megvallott bűnömrel tud mit kezdeni (Ézs 38,17), és ez elég, ezért van okom őt áldani. „Ma még lehet, ma még szabad, borulj le a kereszttel!” (Füle Lajos)

Csütörtök (november 14.)

Legyetek készen mindenkor számot adni mindenkinek, aki számon kéri tőletek a bennetek élő reménységet. 1Pt 3,15b (Zsolt 119,116; 1Jn 2,18–26/27–29; Lk 18,1–8) Az első kérdés az, hogy van-e bennem élő reménység. Van-e élő, mindennapi kapcsolat az értem meghalt és feltámadt, ma is élő Jézus Krisztussal? Ha ezekre a kérdésekre őszintén igennel tudok válaszolni, akkor jöhet a következő: keresem-e „mindenkor” a pillanatokat, hogy beszéljek az életemben munkálkodó, életemnek értelmet adó Jézusról? Végül pedig: keresem-e a „mindenkinek” lehetőséget, hogy a bennem túlradó kegyelem szavakká formálódjon a másik ember számára. Ha van miről beszélni, akkor Isten gondoskodik arról, hogy legyen kinek beszélni.

Péntek (november 15.)

Isten egymaga feszítette ki az eget, lépdél a tenger hullámhegyein. Ő alkotja a Nagy Medvét és a Kaszáscsillagot, a Fiastyúkót és Dél csillagait. Jób 9,8–9 (ApCsel 14,15; Mt 26,36–41; Lk 18,9–17) Mi teremtett világról beszélhetünk, nem pedig véletlenek sokaságáról, mely egy adott pillanatban adott helyen kialakította az élet feltételeit. A teremtő Isten hatalmáról árulkodik az egész univerzum, s minden, ami benne van. A csecsemő megszületésétől az ezeréves fényre lévő csillagokig, a Naprendszer, a bolygók keringése mind-mind az ő teremtő munkájáról tesz bizonyosságot. Ő teremtett. A semmiből életet. Ez a teremtő Isten lett emberré, és vette magára ennek a világnak minden terhét, s teremtett a halálból életet, a bűnből bűnbocsánatot, a kárhozatból üdvösséget. Ilyen hatalmas Istenünk van.

Szombat (november 16.)

Hatalmas dolgokat művel, kikutathatatlanul, csodás dolgokat, megszámlálhatatlanul. Jób 9,10 (2Kor 1,3; Mk 13,30–37; Lk 18,18–30) Milyen sok időt, pénzt, energiát fektet az ember abba, hogy kikutassa a világ mélységeit – s szembesülhet azzal, hogy minél többet kutat, annál kevesebbet tud. Mert az Isten dolgai kikutathatatlanok. Az élet mélységei csak Istenen keresztül közelíthetők meg és foghatók fel. Isten hatalmas műve megmutatkoztak a teremtés pillanatában, majd pedig a golgotai kereszten. Ezek a csodás dolgok csak hittel ragadhatók meg.

■ ZSARNAI KRISZTIÁN

Evangélikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház hetilapja

E-mail: evelet@lutheran.hu. • **EvÉlet on-line:** www.evangelikusélet.hu. • **Hirdetésfelvétel:** hirdetes@evelet.hu.
 Előfizetés: elofizetes@evelet.hu. • **Szerkesztőség:** 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-1108, 20/824-5519; fax: 1/486-1195.
 Szerkesztőségi titkár (előfizetési és hirdetési ügyek referense): Balla Mária (maria.balla@lutheran.hu).
 Főszerkesztő: T. Pintér Károly (karoly.pinter@lutheran.hu).
 Olvasószerkesztő: Dobsonyi Sándor (sandor.dobsonyi@lutheran.hu). **Korrektor:** Fedor Sára (sara.fedor@lutheran.hu).
 Tervező-szerkesztő / **EvÉlet on-line:** Károly György Tamás (evelet@kgty.hu).
 Munkatárs: Kinyik Anita (kinyik.anita@lutheran.hu). **Rovatvezetők:** dr. Ecsedi Zsuzsa – Cantate (ezsu@lutheran.hu), Kende K. Péter – Oratio oecumenica (peter.kendeh@lutheran.hu), Véghegyi Antal – A vasárnap igéje (antal.veghegyi@lutheran.hu).
 Szerkesztőbizottság: Adami Mária, B. Walkó György, dr. Fabiny Tamás, Horváth-Hegyí Áron, Kende K. Péter, Kiss Miklós, Orosz Gábor Viktor, Pröhle Gergely, Radosné Lengyel Anna, T. Pintér Károly.

Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-5478, 1/486-1228, 20/824-5518; fax: 1/486-1229. **Felelős kiadó:** Kende K. Péter (peter.kendeh@lutheran.hu). **Nyomdai előállítás:** Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: Nagy Zoltán. **Árusítja a kiadó.** **Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág ingyenes telefonszámán: +36-80/444-444 és a Luther Kiadónál.** • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302.

Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyed évre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsőjével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldünk vissza. Az adott lapszámba szánt kéziratokat a megelőző hét csütörtökéig kérjük leadni! A hétfő delutáni lapzártakor kizárólag a hét végi eseményekkel összefüggő (és a szerkesztőséggel előzetesen egyeztetett) írásokat tudjuk figyelembe venni. Az e-mailben küldendő kéziratokat az evelet@lutheran.hu, a hirdetéseket a hirdetes@evelet.hu címre várjuk.

